Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) SAHÂBE GİBİ Sevmek

MUHAMMED EMİN YILDIRIM

11. BASKI
GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ

SİYER YAYINLARI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

SİYER YAYINLARI

Siyer Yayınları: 9
Siyer Serisi: 4

Eser Adı
Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahabe Gibi Sevmek

Yazar
Muhammed Emin YILDIRIM
m.emin@siyerarastirmalari.org

Editör
Muhammed Ali ALİOĞLU
editor@siyeryayinlari.com

Tashih
Mehmet Özçelik

Son Okuma
Hüseyin Yıldırım

Kapak
Mehmet Kaman

İç Tasarım
Siyer

Baskı & Cilt
GÜL MAT. MATBAACILIK YAYINCILIK SAN.TİC.A.Ş.
Maltepe Mah. Fazıl Paşa Cad. No:8/4
Topkapı-Zeytinburnu/İSTANBUL • Tel.: 0212 577 79 77
Sertifika No: 34712

1. Baskı: Şubat 2011
11. Baskı: Kasım 2017

ISBN: 978-605-8711-04-4 (Karton Kapak)
ISBN: 978-605-2375-02-0 (Ciltli Kapak)

SİYER YAYINLARI
Bağlar Mh. 24. Sk. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • **Gsm:** (0554) 930 07 04
Sertifika No: 22574
www.siyerkitap.com | satıs@siyeryayinlari.com

EFENDİMİZ'İ
(sallallahu aleyhi ve sellem)
SAHABE
GİBİ SEVMEK

Muhammed Emin Yıldırım

SİYER YAYINLARI

Muhammed Emin Yıldırım

1973 yılında Erzurum-Horasan'da dünyaya geldi. İlkokulu bitirdikten sonra, orta ve lise eğitimi yıllarında bir yandan da medresede Arapça ve temel İslami ilimler alanlarında dersler almaya başladı. Ardından 1989 'da İstanbul'a gelerek İslami ilimlerdeki eğitimine devam etti. 1999 ile 2004 yılları arasında Mısır'da Arapça ve İslamî ilimleri de kapsayan eğitim çalışmalarında bulundu.

1995 yılından itibaren düzenli olarak haftalık dersler vermeye başladı. Bilahare bu dersleri, Hikmet Vakfı'nda ve Hikmet Derneği'nde sürdürdü.

Ekim 2010'da İstanbul'un Eyüp semtinde tarihi Zekai Dede Konağı'nda faaliyetlerine başlayan Siyer Araştırmaları Merkezi'nin kurulmasına öncülük etti. Her hafta Cumartesi günleri düzenli olarak söz konusu merkezde "Siyer ve Sahabe" konulu halka açık dersler vermektedir. Bu derslerin tamamı www.siyertv.com internet sitesinden yayınlanmaktadır.

Siyer alanında araştırma ve eğitim çalışmalarına devam eden Muhammed Emin Yıldırım, evli ve üç çocuk babasıdır.

Yayınlanmış Eserleri

- İbadetin Beyni Dua (2002)
- İnsanî İlişkilerde İlahî Ölçü (2004)
- Vahyi Hayata Taşımak (2005)
- Alemlere Rahmet Hz. Muhammed (sas) (2006)
- Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız? (2007)
- Dâru'l-Erkam, Vahyin Nüzül Sürecinde Şahsiyet Eğitimi (2008)
- Hz. Peygamber'in (sas) Albümü (2010)
- Siyer Atlası (Tahkik ve Notlandırma) (2010)
- Efendimiz'i Sahabe Gibi Sevmek (2011)
- Risalet Davasının Annesi Hz. Hatice (2011)
- Efendimiz'in (sas) Havarisi ve İhlâs Abidesi Zübeyr b. Avvam (2011)
- İnsanlığın Kurtuluşu Hac, Ömrün Bereketi Umre (2011)
- Yaşayan Şehit/Şehidü'l-Hayy Talha b. Ubeydullah (2012)
- Ümmetin Emini Ebû Ubeyde b. Cerrâh (2012)
- Arslan Pençesi, Hamaset Kahramanı/Sa'd b. Ebî Vakkas (2013)
- Asr-ı Saâdet'te Ticaret ve Tüccar Sahâbîler (2014)

Sevmeyi Becerebilenlere...

İçindekiler

Söz Başı 11

Giriş 17

1. Bölüm

EFENDİMİZ'İ (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Neden ve Nasıl Sevmeliyiz?

Efendimiz'i Neden Sevmeliyiz? 27

Efendimiz'i sevmek, hissiyatın ve heyecanın konusu değil, imanın bir gereğidir. 27

Efendimiz'i sevmek, imanın tadını ve lezzetini elde etmenin en önemli vesilesidir. 29

Efendimiz'i sevmek, Allah'ı (Celle Celalühu) sevmenin ve O'nun mağfiretini ve rahmetini kazanmanın en temel sebebidir. 31

Efendimiz'i sevmek, 23 yıllık Risalet hayatı ile gecesini, gündüzünü ümmeti için feda eden Kutlu Nebi'nin bizlerden istediği tek şeydir. 32

Efendimiz'i sevmek, bizi kendisine kardeş kılan Rahmet Peygamberi'ne karşı bir vefa borcudur..... 35

Efendimiz'i sevmek, O'nu bize bir nimet olarak bahşeden Rabbimize gerçek manadaki şükrü eda edebilmemizin bir gereğidir..... 37

Efendimiz'i sevmek, dünyada da cennette de O'nunla birlikte olmanın en önemli yoludur..... 39

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Nasıl Sevmeliyiz? 41

Efendimiz'i sevmek, hiçbir şeyi O'nun kadar sevmemekle mümkündür. 42

Efendimiz'i sevmek, hayatın her anında ve her alanında O'nu tartışılmaz rehber edinmekle mümkündür..... 43

Efendimiz'i sevmek, O'nun verdiği hükümlere tam anlamı ile teslim olmakla mümkündür. 44

Efendimiz'i sevmek, sadece akıl ile değil; hem akıl hem kalp ile ama özellikle de kalp ile mümkündür..... 46

Efendimiz'i sevmek, O'nun adımının önüne adım, sesinin üzerine ses yükseltmemekle mümkündür 47

Efendimiz'i sevmek, O'nu sadece tatlı bir hatıraya dönüştürmeden, O'nunla canlı bir bağ kurmakla mümkündür..... 48

Efendimiz'i sevmek, her şeyi ile ama her şeyi ile O'nu razı ve memnun etmekle mümkündür..... 50

2. Bölüm

EFENDİMİZ'İ (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahabe Gibi Sevmek / 55

Sıdk / Doğruluk Abidesinin Peygamber Sevdası 58

İslam'ın Faruku'nun Peygamber Sevdası 68

Hz. Ebû Bekir sağda, Hz. Ömer solda … 74

Ümmetin Yusufu'nun Peygamber Sevdası 76

Risaletin Abisi olan Hz. Ali'nin Peygamber Sevdası 81
Risaletin Anası olan Hz. Hatice'nin Peygamber Sevdası 88
Bir Peygamber Aşığı: Hubeyb b. Adiyy 90
İman elbisesini giymiş Sevbân'ın
Efendimiz'e olan sevdası 102
Efendimiz'i Sümeyraca Sevmek 105
Efendimiz'i Nesibece Sevmek 114

3.Bölüm

EFENDİMİZ (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahabe'yi Nasıl Sevdi ? / 129

Efendimiz'in Hz. Ebû Bekir'e olan Sevgisi 138
Efendimiz'in Hz. Ömer'e olan Sevgisi 140
Efendimiz'in Hz. Osman'a olan Sevgisi 141
Efendimiz'in Hz. Ali'ye olan Sevgisi 142
Efendimiz'in Hz. Hatice'ye olan Sevgisi 143
Efendimiz'in Hz. Aişe'ye olan Sevgisi 145
Sevgide İtidal/Denge ve Adalet 146
Sevgide Nispet ve Derece 154

4.Bölüm

EFENDİMİZ (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ümmetini Nasıl Sevdi? / 163

Efendimiz'in Gece İbadetlerindeki Yakarışları 166
Efendimiz'in Veda Haccı ve Hac'daki Yakarışları 173
Efendimiz'in Ümmeti Adına Kurban Kesmesi 175
Efendimiz Dünya'ya Veda Ederken 176

Sözün Sonu 179
Kaynakça 185
Dizin 191

Söz Başı

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisi için nasıl bir değerde olduğunu çok iyi bilen bir Müslüman, O'nu sevmek için büyük bir gayret ortaya koyar ve sevgi iddiasını ispatlayacak işler yapmanın ızdırabını çeker. Böyle bir Müslüman için en büyük ideal, görmeden sevdiği, âşık olduğu ve sevdası ile yandığı peygamberini bir gün görebilmek ve O'nun bizzat kendisine: *"Ya Resulallah! Seni çok seviyorum."* diyebilmektir.

Peki, bu cümleyi, bizzat Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) söyleseydik acaba bize nasıl bir karşılık vereceğini hiç düşündük mü? Ne derdi? Bu sözümüzü hiç duymazlıktan gelip, bizi söylediğimize pişman mı ederdi? Yoksa *"Sevginde ciddi isen hani bunu ispatlayacak şeyler?"* der, bizden başka şeyler mi isterdi? Ya da hepimizin asıl duymak istediği o cümleyi, bize söyleyerek: *"Ben de sizi çok seviyorum."* mu derdi?

Bu konuda birçok tahminde bulunmamız mümkündür. Ancak bu tahminlerin hepsi havada kalacak, hiçbiri bizim merakımızı gider(e)meyecek; hepsinden öte belki bize haddimizi aşan kelimeler söylettirecektir. Çünkü Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) konuşmadığı bir alanda konuşmak, O'nun adına tahminlerde bulunmak; Hz. Peygamber'i kendi farazalarımıza göre konuşturtmaktır. Böyle bir şey, O'nu dinlemek değil, O'na kendi görüşlerimizi dinletmektir. Dolayısı ile karşılaştığımız tüm soru ve sorunlarda ilk sormamız gereken şey, Efendimiz'in o alanda bize bir beyanda bulunup bulunmadığı veya o alanda bize yaşanmış ve yaşayan bir miras bırakıp bırakmadığı olmalıdır.

Bu temel kaide/ilkeden hareketle, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nebevî terekesine, asıl öğrenmek istediğimiz soruyu sorsak ve desek ki: *"Bir gün Efendimiz ile karşılaşsak ve O'na sevgimizi beyan etsek bize nasıl bir cevap verir?"* Buyurun bunun cevabını beraberce okuyalım:

Sahabenin yiğitlerinden Abdullah b. Muğaffel[1] naklederek diyor ki: "Sahabeden biri, bir gün Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna geldi ve gür bir seda ile: *"Ya Resulallah! Allah'a yemin ederim ki ben seni çok seviyorum."* dedi. Efendimiz, o sahabîye şöyle bir baktı ve

[1] *Ebû Said* veya *Ebû Ziyad* künyesi ile tanınan Abdullah b. Muğaffel, Medinelidir. Tevbe Sûresi'nin 92. ayetinin onun ve ona benzeyen diğer sahabîlerin hakkında nazil olduğu ifade edilir. Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kutlu lisanından 43 tane hadis rivayet etmiştir. Hicri, 59/Miladi, 679'da Basra'da vefat etmiş, cenaze namazını vasiyeti gereği sahabeden Ebû Berze el-Eslemî kıldırmıştır. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c.2, s. 1127, 1128; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 3, s. 395, 396.

dedi ki: **"Sen ne dediğinin farkında mısın?"** Sahabî, ne dediğinin farkında ve gayet kendinden emin biri olarak cümlesini bir daha tekrar etti: *"Ya Resulallah! Allah'a yemin ederim ki, ben seni çok seviyorum."*

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir daha aynı sözü söyledi: **"Sen ne dediğinin farkında mısın?"** Sahabî, üçüncü kez cümlesini tekrarladı: *"Ya Resulallah! Allah'a yemin ederim ki ben seni çok seviyorum."* Efendimiz, o sahabîdeki kararlılığı görünce, gerçek sevginin ne olduğunu öğretircesine dedi ki: **"Eğer beni seviyorsan, o hâlde fakirliğe karşı hazırlıklı ve zırhlı ol. Çünkü fakirlik, beni sevene yüksekten inen bir selden daha çabuk ulaşır."** [2]

İşte Efendimiz'in: *"Seni çok seviyorum."* diyene verdiği cevap böyle bir cevaptı. Elbette Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu cevabı çeşitli açılardan ele alınıp incelenebilir. [3] Ancak biz, asıl üzerinde duracağımız konu itibari ile hadise bakarsak çok rahatlıkla söyleyeceğimiz bir şey var ki; o da Efendimiz'in dünyasında sevgi, çok da ucuza elde edilebilecek bir şey değildir. Peki, neden? Bunun neden böyle olduğunu biz, Efendimiz'in hayatına baktığımız zaman hemen anlayabiliyoruz.

Düşünün, Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vahye muhatap olduğunda kırk yaşlarındaydı. O güne kadar; *Radîatü'l-Kâbe/ Kabe'nin Süt Kardeşi* diye isimlendirilen Mekke'nin en güzel evlerinden birinde oturmaktadır.[4] Mekke'nin ve civar pazarların sözüne itibar ettiği çok iyi bir tüccardır. Şahsi sermayesi olmasa bile hanımı

---

[2] Tirmizi, *Zühd,* 36

[3] İmam Nevevî, *Riyâzü's-Sâlihîn,* c.3, s. 233, 234

[4] Yemânî, Muhammed Abduh; *Ümmü'l-Mü'minîn Haticetü Bintü Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafa,* s. 37

Hatice'nin sermayesinden dolayı hali vakti çok iyi olan biridir. Toplumunun *el-Emin* deyip her sözüne değer verdiği, hakemliğine başvurduğu ve herkesin çok sevdiği birisidir.

Böyle bir konumda olduğu bir zaman diliminde Miladi 610'da, bir pazartesi gecesinde/Kadir Gecesi'nde Cebrail ile Hira mağarasında görüşüp, ilahî kelamın ilk beş ayetinin muhatabı olup, büyük bir dehşetle evine gelip, Hz. Hatice'nin (Radiyallahu Anha) kollarına kendisini attıktan sonra hayatı tamamen değişmişti. Dün dost olanlar bir anda düşman olmuş; dün sözüne itibar edenler, bir anda O'nun sesini kısmak/kesmek için ellerinden geleni yapmaya başlamış; dün O'nunla ticaret yapanlar bir anda O'nu muhasara altına alıp her türlü ilişkilerini kesmişlerdi.

Peki, bir anda ne değişmişti ki Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) etrafında böyle köklü değişiklikler olmuştu? Değişen belliydi. Dün sadece *Muhammedü'l-Emin* olan zat, bugün *Muhammed Resulullah* olmuş, hakkın ikamesi için seferber olmuştu. Hakkın ikamesi, batılın izalesi demekti. Batıl izale edilmeye başlayınca da o güne kadar batıla taraftar olanların rahatsızlığı başlamıştı. Çünkü, gönderilen tüm peygamberler, insanlığa dünyada cenneti yaşatmak için değil, asıl cennete insanları ulaştırmak için gelmişlerdir. Dolayısı ile peygamberler insanları *"rahat ettirmek"* için değil, *"rahatsız etmek"* için gönderilmişlerdi. Böyle olunca da peygamberleri sevenler, peygamberlerin yolundan yürümeye çalışanlar, bazı bedelleri ödemeye hazır olmalıydı. İşte Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunu beyan etme adına; **"Eğer beni seviyorsan o hâlde fakirliğe karşı hazırlıklı ve zırhlı ol. Çünkü fakirlik, beni sevene yüksekten inen bir selden daha çabuk ulaşır."** demişti.

Hadiste ifade edilen fakirlik, sadece maddi fakirlik değil, bunun yanında sevginin ispatı için ortaya konacak amellere göre başa gelecek bela ve musibetlere karşı sabır göstermektir. Çünkü "*Seni seviyorum.*" demek; bir iddiaydı; her iddia sahibinden ispat istediği gibi, bu iddia da ispat istemekteydi. İspatı ortaya konmamış iddialar, sadece havada kalan, hiçbir fayda sağlamayan sözlere dönüşürdü.

İşte biz bu kitapta sevgilerimizin havada kalmaması adına gerçekten *"Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl sevilir?"* bunu öğrenme adına, sevginin kahramanları olan Sahabe neslinden yani bu işin ehli olan o yiğitlerden peygamber sevgisini öğrenmeye çalışacağız.

Kitabımız, giriş bölümü ile beraber, toplam beş bölümden oluşmaktadır. Bizler;

- ***Giriş Bölümünde;*** sevgi ahlakını,
- ***Birinci Bölümde;*** Efendimiz'i neden ve nasıl sevmemiz gerektiğini,
- ***İkinci Bölümde;*** Efendimiz'i sahabenin nasıl sevdiğini,
- ***Üçüncü Bölümde;*** Efendimiz'in sahabeyi nasıl sevdiğini,
- ***Dördüncü Bölümde;*** Efendimiz'in ümmetini nasıl sevdiğini anlamaya/anlatmaya çalışacağız.

Kitabımızda bölüm başlıkları değişse de taraflar (seven ve sevilenler) değişse de değişmeyecek tek şey; sevgi olacak, sevgi konuşulacak, sevgi öğrenilecektir.

Eserde vurgulamak istediğimiz esas konu; sevginin kahramanları olan sahabenin, Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl sevdiklerini örnekleriyle görerek/göstererek, onların dünyasından ken-

di dünyamıza izler taşıyabilmektir. Sevgileri yolunda büyük fedakârlıklar yapan o güzide nesil, kendilerinden sonra gelen tüm mü'minlere bu işin ucuz ve basit olmadığını hayatları ile göstermişlerdir. Bize düşen ise onları doğru anlama ve anlatmak çabası içerisinde olarak, onların hatıralarını duygusal atmosferlerin hakim olduğu meclislerin süslü laflarına mahkum etmeden, hayatlarından örnekler alarak günümüz dünyasında da yaşanabilirliğinin imkânlarını üretmektir.

Sizleri sahabenin o dirilten ikliminde gerçek sevgiyi öğrenmeye yolcu ederken, Efendimiz'i sahabe hasbiliğinde sevebilmeyi bizlere nasip etmesini Rabb'imizden niyaz ediyoruz.

Kusurdan beri olmayan bu çalışmamızın, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gerçek manada sevilmesine küçük bir katkı sağlaması, bizler için en büyük kazançtır.

Çaba ve gayret bizden, netice ve karşılık Rabb'imizdendir.

Muhammed Emin Yıldırım
27 Safer 1432/2 Şubat 2011
Eyüp/İstanbul

Giriş

Bir Müslüman'ın hayatı ahlak üzere bina edilmelidir. Çünkü ahlak, din binasının imandan sonraki katı, varlık gayesi Allah'a kul olmak olan insan hayatının en temel sınır ve ilkeleridir. Bundan dolayıdır ki dinimizin ve hayatımızın en büyük muallimi olan Efendimiz kendi gönderiliş gayesini âleme duyururken: **"Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."** demektedir. [5] Gerçekten Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) özel olarak 23 yıllık risalet hayatı ve tabi 40 yıllık risalet öncesindeki hayatı, yani 63 yıllık hayatının her karesi, en yüce ahlakın varlığa talim edildiği bir hayattır. Efendimiz'in yaşadığı o bereketli hayatın hangi sayfasını çevirirseniz çevirin, önünüze çıkacak olan budur.

[5] İmam Malik, *Husnü'l-Huluk,* 8; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa,* c. 1, s. 211

Savaşta ahlak, barışta ahlak, evde ahlak, işte ahlak, camide ahlak, pazarda ahlak, neyi sayarsanız sayın bundan başka bir sonuç ile karşılaşmanız mümkün değildir. Zaten Kur'an, O'nun muhteşem bir ahlaka sahip olduğunu beyan etmiş,[6] Efendimiz'i en iyi tanıyan Aişe (Radiyallahu Anha) validemiz de bir soru üzerine; *"O'nun ahlakı Kur'an'dı."* [7] diyerek; ahlakının aslında Kur'an'ın hayata dönüşmüş bir şekli olduğunu beyan etmişti.

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) 63 yıllık bereketli hayatına şöyle bir ahlak nazarı ile baksak nasıl bir tablo ile karşılaşabiliriz? Siyerin sayfalarını bu gözle çevirdiğimizde alacağımız mesaj şudur:

- **Amine'nin Evi:** Anne'ye sevgi ve saygı ahlakı
- **Halime'nin Evi:** Farklı insanlarla bir arada yaşama ahlakı
- **Abdülmuttalib'in Evi:** Büyüklerle ve akrabalarla iletişim ahlakı
- **Ebû Talib'in Evi:** Kimselere yaslanmadan dik durma ahlakı
- **Ficar Savaşları:** Savunma ahlakı
- **Hılfu'l-Fudûl:** Zalime karşı, mazlumdan yana olma ahlakı
- **Busrâ ve Şam ziyaretleri:** Ticaret ve iş ahlakı
- **Hz. Hatice ile olan evlilik:** Aile, eş ve baba ahlakı
- **Kâbe'deki hakemlik:** Hüküm verme ve meselelere yaklaşım ahlakı

[6] Kalem Sûresi, 68/4

[7] Müslim, *Müsafirin,* 139; Ebû Davud, *Tatavvu,* 26

- **Hira:** Varlık sancısı ve arayış ahlakı
- **Darû'l-Erkam:** Eğitim ve öğretim ahlakı
- **Şib-i Ebî Talib:** Yokluk ve fakirlik ahlakı
- **Taif:** Davet ve tebliğ ahlakı
- **İsra ve Miraç:** Mükâfat ve yücelme ahlakı
- **Akabe:** Biat ve sadakat ahlakı
- **Sevr:** Tedbir ve tevekkül ahlakı
- **Hicret:** Yol ve yolculuk ahlakı
- **Medine:** Devlet ve iktidar ahlakı
- **Muâhât:** Kardeşlik ve paylaşım ahlakı
- **Kıble:** Mekân ve yön ahlakı
- **Suffa Mektebi:** İlim ve ihtisas ahlakı
- **Bedir:** Galibiyet ve başarı ahlakı
- **Uhud:** Mağlubiyet ve başarısızlık ahlakı
- **Benû Kaynuka:** Mukaddesata saygı ve bunları korumanın ahlakı
- **Benû Nadir:** İhanet ve sadakatsizliğe karşı sergilenecek mü'min ahlakı
- **İfk Hadisesi:** İftira ve asılsız haberlere karşı Müslüman ahlakı
- **Hendek:** Sabır ve direniş ahlakı
- **Benû Kureyza:** Muhalefete karşı iktidar ahlakı
- **Hudeybiye:** Barış ve antlaşmaya sadakat ahlakı
- **Kaza Umresi:** Tevazu ve izzet ahlakı

- **Hayber:** Savaş ve mücadele ahlakı
- **Mute:** Emir sahiplerine itaat ve teslimiyet ahlakı
- **Mekke Fethi:** Fetih ve kuvvet ahlakı
- **Huneyn:** Güç ve sayı ahlakı
- **Evtas ve Taif:** Mal ve ganimet ahlakı
- **Tebuk:** İnfak ve zorluk ahlakı
- **Veda Haccı:** Hac ve hüzün ahlakı
- **Vefat:** Ölüm ve ayrılık ahlakı

Siyer-i Mustafa'nın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hangi sayfasını çevirirsek çevirelim karşımıza çıkacak olan sonuç bundan başka bir şey değildir. Sadece bu hakikat Efendimiz'in hayatı ile sınırlı bir durum da değildir. Bu meseleye sahabe çerçevesinden bakarsak yine aynı mesajı görmemiz mümkündür. Ashab-ı Kiram Efendilerimiz, güzel ahlakı tamamlamak için gönderilen Kutlu Nebi'nin mübarek ellerinde yetişmiş, nadide ve istisnai şahsiyetlerdi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) elinin altındaki bu yiğit zümreyi yetiştirirken, onlardan her birini ahlakın farklı bir alanında abidevi bir şahsiyet olarak yetiştirmiş, tabir caiz ise kurduğu nebevî potada Kur'an'ın elmas kılıcı ile onları olgunlaştırmış ve belli bir kıvama erdirmişti.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus daha vardır: Ahlak-ı Hamidiye'yi/Güzel ve övülen ahlakı, hayatında cemeden Efendimiz bu güzel ahlakın her bir hasletini farklı bir sahabîde zirveleştirirken; bizlere o hasletin en ideal hâlinin ne olduğunu da pratik olarak göstermiştir. Hâl böyle iken biz hangi sahabî efendimizin hayat defterinin önüne konuk olursak olalım, hangi sahabî efendimizi anlamak istersek isteyelim, hep aklımızda;

"Acaba bu sahabîye, Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl bir iz düşmüştür?" merakı ile yolculuğa başlamak zorundayız. Çünkü Efendimiz, tarihin ikinci bir örneğini yazmadığı düzeyde varlık âlemine silinmez izler bırakarak yürümüştür. Bu izlerin en büyük işareti ise ellerinde yetiştirdiği o kutlu nesildir. Böyle olduğu için de her bir sahabîde, Efendimiz'in elindeki ilahi boyayı sürdüğü o güzel fırçanın izlerini bulmak mümkündür.

Bir demet sahabe üzerinde, bu izlere sadece ahlak boyutu ile bakmaya çalışsak nasıl bir tablo görürüz? Bu sorunun cevabını şöyle verebiliriz:

- **Hz. Ebû Bekir:** Sıdk/doğruluk ve sadakat ahlakı
- **Hz. Ömer:** Kuvvet, güç ve adalet ahlakı
- **Hz. Osman:** Hayâ, edep ve infak ahlakı
- **Hz. Ali:** İlim, cesaret ve mücadele ahlakı
- **Hz. Hatice:** Fedakârlık, vefa ve annelik ahlakı
- **Zübeyr b. Avvam:** İhlâs ve dost ahlakı
- **Talha b. Ubeydullah:** Kerem ve cömertlik ahlakı
- **Ebû Ubeyde b. Cerrah:** Emanet ve emniyet ahlakı
- **Abdurrahman b. Avf:** Ticaret, iş ve ehliyet ahlakı
- **Sa'd b. Ebî Vakkas:** Hamiyet ve hamaset ahlakı
- **Said b. Zeyd:** Teslimiyet ve samimiyet ahlakı
- **Aişe bint Ebî Bekir:** İlim ve içtihat ahlakı
- **Mus'ab b. Ümeyr:** Sevda ve aşk ahlakı
- **Erkam b. Ebî'l-Erkam:** Ta'lim ve terbiye/Eğitim ve öğretim ahlakı

- **Ebûzer-i Gifârî:** Tevazu, izzet ve zühd ahlakı
- **Esma bint Yezid:** Vakar ve itidal ahlakı
- **Nesibe bint Ka'b:** Sabır ve iffet ahlakı
- **Sümeyra bint Ubeyd:** Analık ve adayış ahlakı
- **Enes b. Nadir:** Beklentisizlik ve cihad ahlakı
- **Abdullah b. Cahş:** Takva ve şehadet ahlakı
- **Ümmü Eymen bint Salebe:** Rahmet ve merhamet ahlakı
- **Habbab b. Eret:** Tevazu ve direniş ahlakı
- **Abdullah b. Mesud:** Hüküm verme ve meselelere yaklaşım ahlakı
- **Ammar b. Yasir:** Hakka ittiba ve sebat ahlakı
- **Bilâl-i Habeşî:** Sevgi ve tevekkül ahlakı
- **Selman-ı Fârisî:** Hakikat arayışı ve güven ahlakı

İşte Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve O'nun mübarek ellerinde yetişen sahabenin hayata bıraktıkları o derin izlere ahlak nazarı ile baksak böyle önemli sonuçlar elde ederiz. Tam bu noktada şöyle bir soru soruyoruz: *Üsve-i Hasene* olan, yani hayatın her anının ve her alanının tartışılmaz rehberi olan Efendimiz, Kur'an'dan ilham alarak bize lazım olan tüm ahlakî alanları öğrettiği gibi ***sevgi ahlakını*** da öğretir mi? Bu soruya verilecek cevap elbette ki 'evet' olacaktır. Âlem birçok şeyi O'ndan öğrendiği gibi sevgiyi, sevmeyi, sevilmeyi, sevdirmeyi ve tüm bunların ahlakını da O'ndan öğrendi.

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize sevgi ahlakının çok temel ilkeleri olduğunu, bu ilkelerin ise tarafların (seven ve sevilen) kimliğine göre değişiklik arz ettiğini hayatı, sözleri ve yetiştirdiği talebeleri ile çok detaylı ve kâmil bir şekilde öğretti.

Mesela biz, O'ndan eşler arası sevginin nasıl olması gerektiğine dair, hanesine giren hanımlarına duyduğu muhabbetin örnekliğinden çok şey öğrendik.

Biz, O'ndan dost ve arkadaşlar arası sevginin nasıl olması gerektiğine dair, etrafındaki dostlarına karşı beslediği sevgi ve muhabbetin örnekliğinden çok şey öğrendik.

Biz, O'ndan evlat-ebeveyn sevgisine, evladın annesine ve babasına, annenin çocuğuna, babanın çocuğuna karşı olması gereken sevgilerine dair çok şeyler öğrendik. Mesela; Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize üç babanın ancak bir anne ettiğini öğretmeseydi [8] biz nereden annenin kıymetinin bu kadar yüce olduğunu bilecektik ki?

Biz O'ndan öğrenci-öğretmen, hoca-talebe, işçi-işveren, ticari ortaklar, komşu ve daha nice taraflar arasındaki sevginin nasıl olması gerektiğine dair çok şeyler öğrendik.

---

[8] Ashab'tan biri Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle bir soru sordu: *"Ya Resulallah! Kendisine en iyi davranmam ve en çok hizmet etmem gereken kimdir?"* Efendimiz: **"Annendir."** dedi. Sahabî; *"Sonra kimdir?"* diye sordu. Efendimiz yine; **"Annendir."** dedi. Sahabî bir daha; *"Sonra kimdir?"* diye sorusunu tekrarladı. Efendimiz üçüncü kez **"Annendir."** dedi. Sahabe; bir daha *"sonra kimdir?"* diye sorunca, Efendimiz; **"Babandır."** diye cevap verdi. Buhari, *Edeb,* 2; Müslim, *Birr,* 1, 2; Ebû Davud, *Edeb,* 120

Sevginin sadece insani boyutunu değil aynı zamanda ilahi boyutunun da, mesela; gerçek manada Allah (Celle Celalühu) nasıl sevilir, bunu bile bize Efendimiz öğretmedi mi? Eğer O, bize gerçek manada Allah'ın nasıl sevilmesi gerektiğini öğretmeseydi, yani Allah-İnsan arasındaki sevgi ahlakının ilkelerini göstermeseydi bu konuda bizler ne kadar aciz kalırdık değil mi? Ama bugün biz, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dünyasındaki Allah tasavvurunu ve bu doğru tasavvurun oluşturduğu sevgi ahlakının ilkelerinin sayesinde Rabbimiz ile doğru bir sevgi düzlemi oluşturma imkânı yakalayabiliyoruz.

Peki, sevginin her alanında bize ahlaki ilkeleri öğreten Efendimiz kendisinin neden ve nasıl sevilmesi gerektiğini de öğretti mi? Elbette ki öğretti. Bizler O'nu gerçek manada sevmeyi bile, ancak O'ndan öğrenebiliriz. O'nun nebevi mirasına müracaat ettiğimizde gerek Kur'an'da gerekse Kur'an'ın beyanı/açıklaması olan sünnette, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) neden sevilmesi gerektiğine ve tabi nasıl sevilmesi gerektiğine dair de çok önemli mesajlar bulabiliriz. Öylese buyurun; önce 'neden' sorusuna sonra 'nasıl' sorusuna cevap bulmaya çalışalım.

1. Bölüm

EFENDİMİZ'İ

(sallallahu aleyhi ve sellem)

Neden ve Nasıl Sevmeliyiz?

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Neden Sevmeliyiz?

Neden sorusu bir meselenin mahiyetini ve içeriğini iyice kavramak adına sorulması gereken bir sorudur. Gerçi, bir Müslüman neden peygamberini sevmesi gerektiğini çok iyi bilir; ama yine de bu sevginin istenilen düzeyde tesisi için bu soruyu kendine sormak ve Kur'an- Sünnet ekseninde de cevaplar bulmak zorundadır. Biz de bu soruyu soruyor; verilecek onlarca cevaptan, Fatiha Sûresi'nin ayet sayısından ilham alarak sadece yedi tanesini burada aktarmakla iktifa ediyoruz:

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, hissiyatın ve heyecanın konusu değil, imanın bir gereğidir.***

Bir Müslüman için peygamber ile arasındaki sevgi bağının nedeni konusunda söylenecek ilk ilke bu olmalıdır. İnanan insan,

iman etmek zorunda olduğu peygamberini sevme meselesini, hissiyat ve heyecana indirgenmeyecek kadar mühim bir konu olduğunu bilmek durumundadır. Çünkü, bu konuda gerek Rabbimiz Kur'an'da gerek o ilahi mesajları bize öğreten Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlarca açık beyanlarında, bu meselesinin nasıl iman konusu olduğunu çok net ifadelerle bildirmişlerdir. Mesela; Rabbimiz Tevbe Sûresi'nde şöyle buyurmuştur:

"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabalarınız, kazandığınız mallar kesada uğramasından korktuğunuz ticaretiniz, hoşlandığınız meskenler;[9] size Allah'tan, Resulü'nden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevimli ve sevgili geliyorsa o zaman Allah'ın sizin hakkınızdaki hükmünü bekleyin durun. Allah fasıklar topluluğunu asla hidayete erdirmez." [10]

Büyük müfessir İmam Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle bir ifade kullanır: "Bu âyet, Allah'ı ve elçisini sevmenin farz olduğuna delildir ve bu konuda hiçbir görüş ayrılığı yoktur. Ayrıca bu sevgi, her sevgi ve sevgiliden önce gelir." [11]

Bundan dolayıdır ki biz "Neden Sevmeliyiz?" sorusuna vereceğimiz ilk cevap: *"Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, hissiyatın ve heyecanın konusu değil, imanın bir gereğidir."* olmalıdır.

---

[9] Ayette ifade edilenlerden ve sözün gelişinden anlıyoruz ki, Rabb'imizin demek istediği **"her şeyiniz, ama her şeyiniz"** sevgide tercih meselesinin konusudur.

[10] Tevbe Sûresi, 9/24

[11] İmam Kurtubî, Tefsiri, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an,* c. 8, s. 165

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, imanın tadını ve lezzetini elde etmenin en önemli vesilesidir.***

İman etmek ve imanın tadına ermek/varmak; biri işin bidayeti/başlangıcı, diğeri işin nihayeti yani varılacak menzilidir. "İmanın tadını ve lezzetini elde etmek" çok önemli bir husustur. Tam bu noktada şunu itiraf etmeliyiz ki: "Tatmayan bilmez, tadan ise anlatamaz." Ancak bu menzile ulaşabilme, kulluk yolunda belirlenen bu hedefe varabilme adına burada şu soruyu sormak zorundayız: "İman etmek ile imanın tadına varmak arasında nasıl farklar vardır?" Bazı farkların olduğu muhakkaktır; eğer fark olmasaydı böyle bir hedef inanan insanın önüne konulmazdı. Bu konuda çok şey söylenir; ama birkaç cümle ile özetlemeye çalışırsak; iman eden, Allah'a kul olur, imanın tadına varan, Allah'a Hz. İbrahim (Aleyhis Selam) gibi **Halil,** Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gibi **Habib** olur. İman eden Allah'ın kendisinden istediği bazı emir ve nehiyleri tekellüf/sorumluluk olarak görür. İmanın tadına varan her emri veya nehyi kendisini Rabbine yaklaştıran en büyük vesile olarak görür. Mesela; iman eden için namaz Allah'ın (Celle Celalühu) günün beş ayrı vaktinde kendinden istediği bir ibadet; imanın tadına varan için ise Allah ile buluşma, O'na kavuşma, Rabbi ile dertleşme ve konuşma imkânıdır. Böyle olduğu için de imanı en fazla tadan bir beşer olan Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) için namaz; gözünün nuru ve aydınlığıdır. [12]

---

[12] **"Bana dünyanızdan güzel koku ve kadın sevdirildi. Namaz ise gözümün nuru kılındı."** Nesâî, *İşretü'n-Nisâ,* 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/285; Hâkîm, *Müstedrek,* 2/175

İşte iman eden ile imanın tadına varan arasındaki farklar böyledir. Peki, inanan bir insan imanın tadını nasıl elde edebilir? Ne yaparsa böyle mühim bir değer kazanabilir? Bu önemli soruya cevap vermeden önce Hucûrât Sûresi'nin 7. ayetini hatırlamamız gerekmektedir. Bu ayette Rabbimiz şöyle buyurur:

"… Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinizin ziyneti kılmıştır. Küfrü, fıskı ve isyanı da size kerih/çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır." [13]

Bu ayette ifade edilen hususlar Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dünyasında ve dilinde bir duaya dönüşmüştü. Kur'an'ın, O'nun yüreğine ve zihin dünyasına düşürdüğü bu ufuklar, o mübarek lisanda şöyle bir ifade bulmuştu: **"Allah'ım! Bizlere imanı sevdir ve onu kalplerimizin ziyneti kıl. Küfrü, fıskı/her türlü çirkinliği, taşkınlığı ve yine sana karşı isyanı ise kerih göster. Bizleri aklî olgunluğa ermiş olanlardan eyle."** [14]

Burada dikkat çektiğimiz ayette ve nebevî duada geçen ***"imanı sevmek"*** ifadesi çok önemlidir. İmanı sevmek ve bunu gönüllere sindirmek, yüreklerin ziyneti kılmak; işte imanın tadına varmak budur. Bu açıklamalardan sonra asıl üzerinde durmamız gereken mesaja bir daha dönersek ve imanın tadına nasıl varılacağını yeniden sorarsak nasıl bir cevap elde ederiz. Cevabı böyle bir ufku ve hedefi bize bildiren Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) veriyor. Buyuruyor ki: ***"Üç şey kimde bulunursa o, imanın tadını almış demektir: Allah ve Resulü'nü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her şeyden ama her şeyden daha faz-***

[13] Hucûrât Sûresi, 49/7

[14] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/424

la sevmek; sevdiğini sadece ve sadece Allah için sevmek; iman ettikten sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe/cehenneme atılıyor gibi kerih görmek." [15]

Efendimiz'in imanın tadına varmak için saydığı üç temel sebepten ilki: *"Allah ve Resulü'nü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her şeyden ama her şeyden daha fazla sevmektir."* İşte biz bu sebepten dolayı diyoruz ki Efendimiz'i sevmek, imanın tadını ve lezzetini elde etmenin en önemli vesilesidir.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, Allah'ı (Celle Celâlühu) sevmenin ve O'nun mağfiretini ve rahmetini kazanmanın en temel sebebidir.***

Bu mesajın Kur'an'daki ifadesi şöyledir:***"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun, beni izleyin ki Allah da sizi sevsin günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."*** [16]

Bu ayette Rabbimiz açıkça kendisinin gerçek manada sevilmesini, elçisine tabi olunması ve O'nun izlenilmesi şartına bağlamıştır. Tabi olmak, izlemek, taklit etmek ya da iletilen mesajların gereklerini yerine getirmek sevgi ile yakından alakalıdır. İnsan sevmediği birinin söylediklerini neden yapsın ki? Çünkü tâbi olmak, sevmek ile başlar.

Burada bir noktaya daha dikkat etmemiz gerekmektedir: Din dediğimiz ilahi yapının üç temel esası vardır. Bunlar sırası ile

---

[15] Buhari, *İman,* 14; Müslim, *İman,* 68, 68; Nesâî, *İman,* 3; Tirmizi, 2624

[16] Ali İmran Sûresi, 3/31

Allah, Kitap/Kur'an ve peygamberdir. Bu üç temel esastan bize mahiyet olarak en yakın olanı peygamberdir. Neden? Çünkü peygamber insandır, beşerdir; gönderildiği muhatap çevresi de insandır, beşerdir. Bundan dolayıdır ki ayette Rabbimiz, *"Beni izleyin, bana tabi olun"* diyerek, müminleri kendisine değil: *"Gönderdiğim elçiyi izleyin O'na tabi olun."* diyerek, elçisinin izlenmesine yönlendirdi. Hâl böyle olunca aslında peygamber ile kurulması gereken hukuk ve münasebet her şeyin öncesinde yer almalıdır. Bu hukukun ilk basamağı da elbette O'nu gerçek manada sevmektir. Sevmek, O'na tabi olmayı, tabi olmak ise Allah'ın (Celle Celâlühu) sevgisini kazanmayı, o büyük sevgiyi kazanmak ise ilahi rahmet ve mağfiretin hak edilmesini sağlayacaktır.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, 23 yıllık risalet hayatı ile gecesini, gündüzünü ümmeti için feda eden Kutlu Nebi'nin bizlerden istediği tek şeydir.***

Kur'an, birçok ayetinde bizlere gönderilen elçilerin ahlaki ilkelerinden, şahsiyetlerinin en temel özelliklerinden bahsetmektedir. Bu ilkeler içerisinde en önemlilerinden biri yapılan ağır ve zor işe karşılık, insanlardan hiçbir şey beklememektir.

إِنْ اَجْرِيَ إِلاَّ عَلَى اللهِ/ عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ

"İn ecriye illa ala'llah/ al'a rabbi'l-alemîn"

"Benim ecrim/karşılığım ancak Allah'a/âlemlerin Rabbine aittir." ilahî fermanı Kur'an içerisinde, farklı farklı elçilerin lisanı ile tam dokuz kez geçmektedir. Allah (Celle Celâlühu) bu temel hakikati,

insanlığın ikinci atası olan Hz. Nuh'un (Aleyhis Selam) lisanıyla,[17] Âd kavmine gönderilen Hz. Hûd'un (Aleyhis Selam) lisanıyla,[18] Semûd kavmine gönderilen Hz. Salih'in (Aleyhis Selam) lisanıyla, [19] azgın ve inatçı bir kavim olan Sodom ve Gomore halkına gönderilen Hz. Lût'un lisanıyla,[20] Medyen halkına gönderilen Hz. Şuayb'ın lisanıyla [21] ve tabi insanlığın tamamına rahmet olarak gönderilen Efendimiz'in lisanı ile [22] tüm âleme duyurur.

Bu hakikatin Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) lisanı ile Kur'an içerisinde iki kez geçtiğini görmekteyiz. Biri Sebe Sûresi'nde geçen; ***"Eğer ben sizden (bu çabam karşılığında) bir ecir/karşılık istemişsem o sizin olsun. Benim ecrim/karşılığım yalnızca Allah'a aittir. O her şeye şahittir."*** [23] ayetidir. Şura Sûresi'nde geçen ayette ise Efendimiz hiçbir şey istemediğini beyan etmesine rağmen bir şey istemiştir. Şöyle ki: ***"… Sizden bu çabam karşılığında bir ecir/karşılık istemiyorum. İstediğim tek şey, içinde yakınlık olan bir sevgidir…"*** [24] demektedir. Ayette geçen; اَلْمَوَدَّةَ فِى الْقُرْبَى "el-meveddete fi'l-kurbâ" ifadesine müfessirlerimiz birkaç farklı

[17] Yunus Sûresi, 10/ 72; Hûd Sûresi, 11/ 29; Şu'ara Sûresi, 26/109
[18] Hûd Sûresi, 11/51; Şu'ara Sûresi, 26/127
[19] Şu'ara Sûresi, 26/145
[20] Şu'ara Sûresi, 26/164
[21] Şu'ara Sûresi, 26/180
[22] Sebe Sûresi, 34/47
[23] Sebe Sûresi, 34/47
[24] Şûra Sûresi, 42/23

anlam vermişlerdir. Mesela; İmam Taberi, İbn Abbas'tan nakledilen bir rivayete dayanarak, Kurbâ'dan maksadın soy akrabalığı olduğunu söylemekte ve ayetin şöyle bir anlam ihtiva ettiğini belirtmektedir: *"Bana peygamber olmam itibariyle tabi olmuyorsanız bari akrabalık bağı sebebiyle sahip çıkın!"* [25]

İmam Sa'lebî ve İbn Kesir ise yine İbn Abbas'tan nakledilen bir hadise dayanarak; اَلْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى ***"el-meveddete fi'l-kurbâ"*** ifadesini; *"Allah'a yakın kılacak işler yapmak"* şeklinde yorumlamışlardır. İbn Abbas'ın naklettiği hadis ise şöyledir: **"Size getirdiğim bu hidayet ve hakikatlerden ötürü herhangi bir ücret beklemiyorum; beklediğim tek şey sadece kendinizi Allah'a sevdirecek işler yapmanız ve emirlerine itaat etmekle O'na yaklaşmanızdır."** [26]

Birçok müfessirimiz ise bu ayette kastedilen mananın, dar anlamda Ehl-i Beyt'e (Hz. Ali, Hz. Fatıma ve bunların çocukları) karşı duyulması gereken sevgi olduğunu söylemişlerdir.

Bu yorumlardan hangisini kabul edersek edelim, varacağımız temel mana *"sevgi"* meselesidir. Dolayısı ile Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ister Kureyş'e akrabalık bağlarını hatırlatarak onlarla sevgi bağlamında bir iletişim kurmaya çalışması olsun, ister Ehl-i Beyt'e sevgi istemiş olsun, ister Allah'a (Celle Celâlühu) yakın kılacak ameller istemesi olsun –Ki bu amellerin başında Efendimiz'i sevmeyi yazabiliriz.- hepsinin vardığı nihai nokta sevgidir.

---

[25] Taberi, *Câmiu'l-Beyan,* c. 25, s. 25

[26] Rûdânî, *Cem'u'l-Fevâid,* 7205

Bundan dolayı diyoruz ki Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, 23 yıllık Risalet hayatı ile gecesini, gündüzünü ümmeti için feda eden Kutlu Nebi'nin bizlerden istediği tek şeydir. Ümmetine düşen vazife ise bu sevgiyi hakkıyla yerine getirmektir.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, bizi kendisine kardeş kılan Rahmet Peygamberi'ne karşı bir vefa borcudur.***

Efendimiz, vefatına sayılı günler kala bir grup ashabı ile birlikte Baki Kabristanlığı'na gitmişti. Kabristanlığın önünde durup o diyarın sakinlerine şöyle bir selam vermişti:

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لاَحِقُونَ

"Allah'ın selamı iman ehli olan kabir sakinlerinin üzerine olsun. Bizler de Allah'ın izniyle sizlere kavuşacağız." [27]

Efendimiz'in bu selamında bile, Rabbi ile buluşma ve O'na (Celle Celalühu) kavuşma arzusu vardı. Sonra bazı kabirleri tek tek dolaşmaya başladı. Önce Osman b. Ma'zûn, sonra kızları Zeyneb, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm, ardından oğlu İbrahim ve torunu Abdullah ve daha niceleri … En son Hz. Ali'nin annesi ve Efendimiz'in *"Annemden sonra annem"* [28] dediği iki hanımdan biri olan[29] Fatıma bint Esed'in kabri …

Onların kabirlerinin başında bir müddet duruyor, gözleri dolu dolu oluyor, onlara dua ve istiğfarda bulunuyordu. Allah

[27] Ebû Davud, 2338; İbn Sünni, *Amelü'l yevm ve'l leyle,* 593

[28] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/212

[29] Diğer hanım Ümmü Eymen validemizdir. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin; *Hz. Peygamber'in (sas) Albümü,* s. 90, 91

Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu alışılmışın dışındaki hareketlerini sahabe dikkatle izliyor, O'nun bu ruh halini anlamaya çalışıyorlardı.

Bir müddet sonra Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek gözlerini ötelere doğru çevirdi, sanki yıllar sonrasını okurcasına bekledi ve sonrasında şöyle buyurdular: **"Selam olsun kardeşlerime! Onları görmeyi ne kadar da arzu ediyorum."** Orada bulunan Ashab-ı Kiram Efendilerimiz, Resulullah'ın bu sözü üzerine birbirlerine baktılar ve dediler ki: *" Ya Resulallah! Kardeşlerin bizler değil miyiz?"* Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ötelere bakması ve bu sözü söylemesi sahabeyi şaşırtmıştı. Onlar kendilerini Resulullah'ın kardeşleri olarak görüyorlardı. Efendimiz onlara dedi ki: **"Sizler benim ashabımsınız. Kardeşlerim ise beni görmedikleri hâlde bana iman edenler, sesimi işitmedikleri hâlde çağrıma kulak verenler, benimle aynı zamanı aynı mekânı paylaşmamalarına rağmen bana tabi olanlardır. Ben onları Kevser havuzunun başında, o dehşetli günde bekleyeceğim."**

Bu müthiş bir müjde idi; bu müjde üzerine sahabeden birisi dedi ki: *"Ya Resulallah! Onları görmediğin hâlde, nasıl tanıyacaksın?"* Sahabe, Resulullah'ın ümmetini nasıl tanıyacağını merak etmişlerdi. Öyle ya; ümmetin sayısı hem çoğalacak hem de Efendimiz onlardan birçoğunu göremeyecekti. O dehşetli günde, herkes nefsi nefsi diye başının çaresine düştüğü bir anda, Resulullah havuzun başında ümmetinden olan kardeşlerine kendi eliyle su ikram etmek için bekleyecek ve onları tanıyacaktı. Sahabenin bu sorusuna Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle cevap verdi: **"Bir adamın; alnı**

ak, ayakları sekili/ayaklarında parlaklık olan atları olsa ve bunlar koca bir at sürüsünün içerisine karışsa o adam kendi atlarını tanımaz mı?" Sahabe hep bir ağızdan: *" Evet, tanır."* dediler. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: **"İşte ben de ümmetimden olanları namaz için aldıkları abdest izlerinden tanıyacağım."** [30]

Efendimiz kendisini görmedikleri hâlde iman eden ümmeti için böyle büyük bir müjde veriyordu. Kardeşlerini nasıl bir sevgi ile sevdiğini beyan ediyordu. Madem Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kardeşlerini böyle seviyor; onlara böyle müjdeler veriyor; O'na karşı yapılması gereken en önemli vazife, bu büyük vefaya karşı vefalı davranmak değil midir? Bu sevgiyi karşılıksız bırakmak en büyük vefasızlık değil midir? Böyle bir vefasızlığı yapmamak adına bile bir Müslüman, çok şey borçlu olduğu peygamberini hakkınca sevmek zorundadır.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, O'nu bize bir nimet olarak bahşeden Rabbimize gerçek manadaki şükrü eda edee bilmemizin bir gereğidir.***

Allah'ın (Celle Celalihu) insana bahşettiği nimetler sayılmayacak kadar çoktur. İnsan şöyle bir akıl ve yüreğini zorlasa binlerce nimet sayabilir. İşin sonunda da ***"Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız, asla sayamazsınız."*** [31] ilahî fermanın bir gereği olarak bu konuda aciz kalınacaktır. Ancak nimetler sayılırken bazen birçok şey akla gelir de Kur'an'ın, imanın, İslam'ın, meleklerin, cennetin hatta cehennemin bile bir nimet olduğu akla gelmeyebilir.

---

[30] Müslim, *Taharet,* 39; Nesaî, *Taharet,*110; İbn Mace, *Zühd,* 36

[31] İbrahim Sûresi, 14/34

Biz burada sadece konumuz ile alakalı olarak peygamberin nimet oluşuna değineceğimiz için diğerlerine girmeyeceğiz. Rabbimiz, âlemlere rahmet olarak gönderdiği elçisinin büyük bir nimet olduğunu şöyle beyan ediyor: ***"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan onları temizleyen, kendilerine kitap ve hikmeti öğreten bir elçi göndermekle Allah, müminlere büyük bir nimet bahşetmiştir. Hâlbuki daha önceleri onlar apaçık bir sapıklık içerisindeydiler."*** [32] Ayette açıkça ifade edildiği gibi gönderilen son elçi, müminlere Allah'ın ihsan ettiği bir nimetti. Hatta nimetlerin en büyüklerindendi. *Her nimete kendi cinsinden şükür yapmak gerekir.* Mal nimetinin şükrü, ondan Allah (Celle Celâluhu) yolunda harcamaktır/infaktır. Beden nimetinin şükrü, onu Allah yolunda terletmektir. Evlat nimetinin şükrü, onları Allah'ın memnun ve razı olacağı bir şekilde yetiştirmek ve istihdam etmektir. Peki, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gibi bir nimetin şükrü nasıl eda edilmelidir? Elbette O'nun gibi bir nimetin şükrü, O'nu hakkı ile sevmek ve bu sevginin gereklerini yerine getirmeye gayret etmektir. İşte bu sebepten dolayı diyoruz ki: Efendimiz'i sevmek, O'nu bize bir nimet olarak bahşeden Rabbimize gerçek manada şükür edebilmemizin bir gereğidir.

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, dünyada da cennette de O'nunla birlikte olmanın en önemli yoludur.

Sahabeyi en fazla heyecanlandıran hadislerden bir tanesi hiç şüphesiz: **"Kişi sevdiği ile beraberdir."** [33] hadisiydi. Bu hadis,

[32] Âl-i İmran Sûresi, 3/164

[33] Buhârî, *Edeb*, 96; Müslîm, *Birr,* 165

sevginin akıbeti ile alakalı çok önemli bir haber veriyordu. Sevginin kurtuluş olduğunu, gerçek manada sevenin dünyada da ahirette de sevdiği ile beraber olacağını bildiriyordu. Sevginin nelere kadir olabileceğinin nebevî lisan ile bir beyanı idi.

Bu nebevî müjde hadis kitaplarımızdan öğrendiğimiz kadarı ile bir kez değil, birkaç farklı olay sonrası Efendimiz tarafından defaatle dile getirilmiştir. O tablolardan bir tanesini Enes b. Malik (Radiyallahu Anhu) bize naklediyor. Hz. Enes diyor ki: "Bir adam, Rasûlullah'a gelerek: *"Ey Allah'ın elçisi! Kıyamet ne zaman kopacaktır?"* diye sordu. Efendimiz: **"Sen boş ver kıyametin ne zaman kopacağını da bana, onun için ne hazırladığını söyle."** dedi. Adam: *"Allah ve Resulü'ne karşı beslediğim sevgi dışında hiçbir şey hazırlamadım."* dedi. Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): **"Şüphe yok ki sen, sevdiklerinle beraber olacaksın."** diye buyurdu."

Efendimiz'in kutlu lisanından bize tam 2286 tane hadis rivayet eden [34] Enes b. Malik bu hadis ile alakalı şöyle bir itirafta bulunacaktı: "Efendimiz'den duyduğumuz **'Kişi sevdiğiyle beraberdir.'** sözüne sevindiğimiz kadar başka hiçbir şeye sevinmiyorduk. Çünkü bu söz bizim için adeta bir düğün bayramdı. Bu sözü her ikrar edişimizde diyorduk ki: Bizler Hz. Peygamber'i, Hz. Ebû Bekir'i (Radiyallahu Anhu) ve Hz. Ömer'i (Radiyallahu Anhu) çok seviyoruz. Her ne kadar amellerimiz onlarınki kadar olmasa bile bu sevgimizin hatırına ahirette onlarla birlikte olmayı ümit ediyoruz." [35]

Efendimiz'in fasılasız on yıl hizmetinde bulunan büyük sahabî Enes b. Malik'in (Radiyallahu Anhu) bu sözü çok anlam ihtiva etmekte-

[34] Yıldırım, Muhammed Emin; *Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız?, s.* 136

[35] Buhârî, *Fedâili Ashabi'n-Nebi,* 11

dir. O kutlu nesil, sevgi ile nasıl bir noktaya varacaklarını çok iyi anlamışlardı. Bundan dolayıdır ki biz, Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmenin insana dünyada kazandırtacakları bir tarafa; ahirette, cennette O'na komşu olmanın en önemli vesilesi olduğunu anlıyoruz. O'nun komşuluğunu elde etmek için insan nelerini feda etmez ki değil mi?

Bu konuda daha çok şey söylenebilir; ama biz bu kadarı ile iktifa edip sevginin nasıl olacağına dair de bazı hususlara dikkat çekmek istiyoruz.

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Nasıl Sevmeliyiz?

Nasıl sorusu meselenin usulünü anlamamız için sorulması gereken bir sorudur. Bu soruya verilecek doğru cevaplar, Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) karşı ortaya konması gereken sevginin daha sıhhatli ve daha istifadeli olmasını sağlayacaktır. Eğer *"vusulsüzlüğümüz usulsüzlüğümüzden"* kaynaklanıyorsa; yani hedefe varamamamızın en önemli sebebi usulün olmayışı ya da bu noktadaki eksikliklerimiz ise yapılması lazım olan şey, sevginin usulünü de belirlemektir. Öyleyse buyurun *"Efendimiz'i nasıl sevmeliyiz?"* sorusunun altında, bu alanın usulüne ait en temel ilkeleri de anlamaya çalışalım. *" Efendimiz'i neden sevmeliyiz?"* sorusunu yedi madde ile cevaplamakla sınırlandırdığımız için, *"Efendimiz'i nasıl sevmeliyiz?"* sorusuna da sadece yedi madde ile cevap vereceğiz.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, hiçbir şeyi O'nun kadar sevmemekle mümkündür.***

Bu ilke çok önemli olduğu için, biz de en başa bunu aldık. Çünkü Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sadece sevmemiz yetmez, Allah (Celle Celâlühu) dışında hiçbir şeyi O'nun kadar sevmemek, tabir caiz ise sevgide O'nu rakipsiz kılmak şarttır. Bu tespiti biz heyecandan ya da hamasetten kaynaklanan duygusal bir hal ile söylemiyoruz; bunun böyle olduğunu bize öğreten bizzat Rabbimiz'dir; bizzat sevmek zorunda olduğumuz Efendimiz'dir.

Kur'an, bu konuda birkaç ayette Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tahsis edilmesi gereken sevginin boyutuna dair açıklamalarda bulunur. Bu ayetlerden biri Ahzab Sûresi 6. ayettir. Ayette Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Peygamber, müminlere kendi öz canlarından daha evladır, önceliklidir ve onun hanımları müminlerin anneleridir..."*** [36] Kur'an'ın bu açık beyanı, peygamber ile inanan insan arasındaki sevginin boyutunun hangi seviyede olması gerektiği konusunda çok net bir bilgi vermektedir.

Bu konuda Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beyanlarına gelince; Efendimiz her zaman olduğu gibi, bu konuda da adeta Kur'an'daki ifadeleri tefsir ve tebyin edecek nitelikte açıklamalarda bulunur. O der ki: "**Sizden biriniz, ben kendisine babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha sevimli/sevgili olmadığım müddetçe tam iman etmiş olamaz.**" [37]

---

[36] Ahzab Sûresi, 33/6

[37] Buhârî, *İman,* 2; Müslim, *İman,* 69; Nesâî, *İman,* 114

İşte bu ayet ve hadisin beyanlarından anlıyoruz ki sadece Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek yetmez, bu sevginin her şeyden ama her şeyden daha fazla olması gerekmektedir.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, hayatın her anında ve her alanında O'nu tartışılmaz rehber edinmekle mümkündür.***

Gerçek sevginin nasıl olacağına dair söylenecek ikinci ilke budur. Seven sevdiğinin yolunda olur; seven sevdiğinin istediği şekilde olur; seven sevdiğinin hoşlanacağı işleri yapar; seven sevdiğinin sevmediklerini terk eder… Dolayısı ile hem sevdiğini söylemek, hem de sevdiğinin kabul edemeyeceği işleri yapmak, o sevgiyi sadece dilde kalan bir hâle düşürür.

Rabbimiz gönderdiği elçisini bize tanıtırken, O'nunla aramızdaki hukukun nasıl olması gerektiğini öğretircesine şöyle buyurur: ***"And olsun ki Allah'ın Resulü'nde, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için güzel bir örneklik vardır."*** [38]

Ayette geçen أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ *"üsve-i hasene"* ifadesine; "güzel örnek, kâmil misal, ideal duruş, numune-i imtisal, mükemmel örnek" ve daha nice anlamlar verilmiştir. Ama biz, bu Kur'anî ifadeye: *"hayatın her anının ve her alanının tartışılmaz rehberi"* şeklinde bir anlam yüklüyoruz Böyle bir anlamlandırmanın mesajı şudur: Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rehberliği bir zaman ve mekân ile sınırlı değil, zamanlar ve mekânlar üstüdür. Hayatın hangi alanın-

[38] Ahzab Sûresi, 33/21

da olursa olsun ve zaman itibari ile hangi zaman diliminde olursa olsun, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tüm zaman ve mekânlarda mutlak söz sahibi olandır. O'nu sevdiğini ifade eden her iddia sahibi de bu iddiasını hayatında Efendimiz'i ne kadar rehber edindiğini göstererek ispat etmiş olur. Gerçek sevgi ancak böyle bir rehberiyete kayıtsız ve şartsız tâbi olmak ile mümkündür.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, O'nun verdiği hükümlere tam anlamı ile teslim olmakla mümkündür.***

Efendimiz, bir şâri'/hüküm koyucudur. O esasen Allah'ın koymuş olduğu hükümleri tebliğ ve tebyin etmiş, bazen de Allah'ın (Celle Celalühu) kendisine verdiği izin ve sınır çerçevesinde bazı hükümler ortaya koymuştur. Müminlere düşen, artık hiçbir itiraza kapı açmadan, şüphe ve tereddütlere kapılmadan, acabalı sorular sorarak, vazedilen hükmü yerine getirmemek için kılıflar bulmaya çalışmadan o hükümlere teslim olmak ve gereklerini yerine getirmektir. Böyle bir teslimiyet gerçek sevginin de en önemli gereğidir. Bu konuda Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: ***"Allah ve Resulü bir işe hüküm verdiği zaman, mümin bir erkek ve kadına artık o işi kendi isteklerine göre yapma hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resulü'ne karşı gelirse apaçık sapıklığa düşmüş olur."*** [39] Nur Sûresinde de Rabbimiz şöyle buyurur: ***"Aralarında hükmetmek üzere Allah'a ve Resulü'ne davet olunduklarında müminlerin sözleri ancak: 'İşittik ve itaat ettik.' demektir. İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."*** [40]

---

[39] Ahzab Sûresi, 33/36

[40] Nûr Sûresi, 24/ 51

Rabbimiz'in bu açık mesajlarını Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle beyan etmektedir: **"Benim söylediklerime, hevalarını tâbi kılmayan, bütün arzuları ile teslim olmayan tam anlamı ile iman etmiş sayılmaz."** [41]

İşte bu ilahî ve nebevî beyanlardan öğreniyoruz ki Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gerçek manada sevmek, ancak O'nun verdiği hükümlere tam anlamı ile bütünüyle teslim olmakla mümkün olabilmektedir.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, sadece akıl ile değil; hem akıl hem kalp ile ama özellikle de kalp ile mümkündür.***

Sevgi akıl işi değil, kalp işidir. Her sevgi böyledir; çünkü sevginin ana yatağı akıl değil, kalptir. Modern dünyanın Müslümanları olarak bizler ne yazık ki bu hakikati bilerek ya da bilmeyerek bazen ihmal etmekteyiz. Her şeyi kalplerimiz ile severken, iş Allah (Celle Celalühu) ve Resulü'ne (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelince en büyük akılcı kesilir, bu meseleyi akla havale etmeye çalışırız. Ancak unutmamamız gereken bir hakikat var ki muhabbet sadece aklın işi değil, kalbin ve yüreğin işidir. Kişi aklı ile anlar, tanır, kavrar; ama yüreği ile sever.

Bu gerçeği bir peygamber sevdalısı şair-filozof Muhammed İkbal şöyle dile getirir:

Aklı rehber edinme,
Binbir tuzakla doludur o.
Sen aşka gel,
Gayesindeki mükemmellik ve şaşmazlıkla dolup taşan!

[41] Beyhakî, *el-Medhal ilâ Kitabi's-Sünen,* 188; Deylemî, *Firdevsü'l-Ahbâr,* 7791

Aşk yoluna,
Aklın rehberliğinde mi gireceksin?
Güneşi aramaya,
Titrek bir mum ışığının aydınlığında mı koyulacaksın? [42]

Bu hakikatten dolayıdır ki Rabbimiz, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile müminler arasındaki hukukun nasıl işletilmesi gerektiği konusunda bir uyarı niteliğinde şöyle buyurur: ***"Hayır; Rabbine and olsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklar hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükme karşı, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın bu hükmü tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olamazlar."*** [43]

Bu ilahi beyanda Rabbimiz şöyle bir hakikate vurgu yapıyor: İnsanın içinde oluşması imkân dâhilinde olan şeylere – özellikle nefsani arzularına– söz geçirebilmesi için ancak kalbinde büyük bir sevgi ve muhabbetin olması şarttır. Yoksa bir anda hem aklını ikna etmesi hem yüreğini tam anlamı ile tatmin etmesi mümkün değildir. İnsan diline söz geçirebilir ama asla kalbine söz geçiremez. Kalbe söz ancak muhabbetle geçer. İşte bundan dolayı diyoruz ki Efendimiz'i sevmek, sadece akıl ile değil; hem akıl hem kalp ile ama özellikle de kalp ile mümkündür.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, O'nun adımının önüne adım, sesinin üzerine ses yükseltmemekle mümkündür.***

Kur'an, bir yönü ile ahlak sûresi, diğer bir yönü ile peygamber ile kurulacak insanî ilişkilerin ilahî ölçülerinin neler olduğu-

[42] K. G. Saiyidain, *İkbal'in Eğitim Felsefesi*, s. 85
[43] Nisa Sûresi, 4/65

na dair en temel esasları verdiği için nebevî hukuk sûresi olan Hucûrât Sûresi'nin ilk ayetlerinde şöyle buyurur: ***"Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlü'nün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işiten ve bilendir. Ey iman edenler! Peygamberin sesinin üstüne ses yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygambere yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkında olmadan amelleriniz boşa gidiverir. Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısanlar, şüphesiz Allah'ın kalplerini takva ile (donatarak) imtihan ettiği kimselerdir. Onlara büyük bir mağfiret ve büyük mükâfatlar vardır."*** [44]

Bu ayetlerin Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yaşama bahtiyarlığına eren o ilk neslin dünyalarına söylediği mesajlar bellidir. Özellikle ayetlerin sebebi nüzûllerine baktığımızda ya da bu ayetlerin ilk muhataplarda nasıl yankılandığına müracaat ettiğimizde bunların nasıl olduğunu görebilmekteyiz. [45]

Meselenin bizim dünyamıza söylediklerine gelince, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) önüne geçmemek, sesinin üzerine ses söylememek, birbirlerimiz ile konuştuğumuz gibi O'nunla konuşmamak, Efendimiz'in mirasına yani sünnetine karşı takınılacak tavır ile alakalıdır. O'nun mübarek bedeni aramızda yoktur ama O'nun mirası, misyonu, bıraktığı değerleri taptaze olarak varlığını sürdürmektedir. Sevginin en büyük alameti işte O'nun yürüdüğü bir yolda öne geçmemek, O'nun konuştuğu bir meselede o söz

[44] Hucûrât Sûresi, 49/1-3

[45] Buhari, *Tefsir,* 4; Tirmizi, 3266; Nesâî, *Kadâ,* 6; Vâhidî, *Esbabü'n-Nüzûl,* s. 273; Çetiner, Bedreddin, *Fatiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl,* c. 2, s. 817-820

üzerine söz söylememek, acaba deyip işin içine şahsi yorumlar katmamak, şöyle de olur, böyle de olur deyip, o nebevî terekeyi basite almamaktır. Dolayısı ile Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hakkı ile sevebilmek, O'nun insanlığa miras olarak bıraktığı değişmez değerler olan Kur'an ve sünnete sahip çıkıp, onları tüketmekle değil, üretmekle, yani asrın idrakine söyleterek yaşamakla gerçek manada mümkündür. Zaten Efendimiz bunu şöyle beyan etmiyor muydu? **"Size, sarıldığınız müddetçe asla dalalete düşmeyeceğiniz iki emanet bıraktım. Biri, Allah'ın Kitabı, diğeri ise benim sünnetimdir."** [46] O'nun adımının önüne adım atmamak, sesinin üzerine ses yükseltmemek; işte bu büyük iki emanetin gereğini yerine getirmektir.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, O'nu sadece tatlı bir hatıraya dönüştürmeden, O'nunla canlı bir bağ kurmakla mümkündür.***

Miladi 6. yüzyılda yaşayıp, her beşer gibi bir hak olan ölümü tadıp giden Efendimiz ile bugünün dünyasında canlı bir bağ kurmak mümkün müdür? Elbette mümkündür. Çünkü aziz kitabımız Kur'an:

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللهِ *"Va'lemû enne fi kûm Resulallah… /İyi bilin ki, Allah Resulü sizin içinizdedir…"* demektedir. [47] Bu ilahî beyanın sahabe nesli için anlamı belliydi. Bizler için anlamına gelince Kur'an'ın burada söylemek istediği hakikat,

[46] İmam Mâlik, *Muvattâ, Kader,* 3

[47] Hucûrât Sûresi, 49/7

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mirasının taptaze varlığını muhafaza etmesidir. Elbette, Efendimiz'in mübarek bedeni aramızda yok; ancak mirası, mesajları, emanet ettiği hakikatleri dipdiri avuçlarımızda durmaktadır. O'nunla aynı zamanı ve aynı mekânı paylaşmalarına rağmen o hakikatlere kulak tıkayıp, peygamber yokmuş gibi davrananlar o gün vardı. Bugün de Efendimiz ile aynı zamanı aynı mekânı paylaşmamalarına rağmen, sanki O varmış gibi davrananlar da olmalıdır. Çünkü Efendimiz, inanan bir insan için asla tarihte yaşamış gitmiş, tatlı bir hatıraya dönüşmüş, efsanevi bir kişilik kazanarak hayatın dışına itilmiş biri değildir; olmamalıdır da...

O, evrensel mesajların sahibi olarak nebevî terekesi ile canlı olan ve canlı bir iletişim isteyen biridir.

O'nunla aynı zamanı ve aynı mekanı paylaşmasına rağmen, sadece O'nu isim ve konum itibari ile bilip, O'ndan nasiplenemeyen bahtsızlar o günlerde vardı. Ama bugün O'nunla aynı zamanı ve aynı mekanı paylaşmamasına rağmen, Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hakkı ile tanıyan, mesajlarını hakkı ile anlayan, gereklerini hakkı ile kavrayan ve aradaki mekan ve zaman fasılalarına takılmadan O'nunla beraber yaşayan; böyle olup da *"Peygamber görmeden sahabî olma"* [48] şerefine nail olanlar olmalıdır. İşte böyle bir şerefe nail olabilmek ancak Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hakkı ile sevebilmek ve

[48] "*Peygamber görmemiş sahabî*" ifadesi, İslam tarihinde ilk kez Etbâ-i Tabiîn'in büyük imamlarından Abdullah b. Mübarek için kullanılmıştır. Böyle bir ifade Sahabî ufkunun bir kez daha yakalanabileceğinin en büyük işaretidir. Bkz: Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ,* c. 8, s. 390

O'nu sadece tatlı bir hatıraya dönüştürmeden, O'nunla canlı bir bağ kurmakla mümkündür.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmek, her şeyi ile ama her şeyi ile O'nu razı ve memnun etmekle mümkündür.***

Rabbimiz, âlemlere rahmet olarak gönderdiği son elçisi ile müminler arasındaki hukuku netleştirme adına çokça bilinen, ancak hep eksik anlaşılan bir ayette şöyle buyurmuştur: ***"Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey iman edenler! Siz de salât edin ve tam bir teslimiyet ile O'nun getirdiklerine teslim olun."*** [49]

Ayette geçen *salât* kavramı ne yazık ki hep bir manaya indirgenmiş ve işin sadece kâl/söz boyutu ile gündemde tutulmuştur. Sanki bu ayette Rabbimizin bizden istediği, sadece ve sadece Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) adı anıldığında, O'na yakışacak ihtiram cümlelerinin kullanılması olarak anlaşılmıştır. Bu doğru değildir; ayette beyan edilen salavât kavramı çok daha geniş bir anlam ihtiva etmektedir. Dolayısı ile bu ayette geçen mesaj, sadece kâl/söz ile sınırlandırılmamalı; dilin, aklın, kalbin, bedenin, ailenin, toplumun salavâtı olarak anlaşılmalıdır. Nasıl mı?

Dilin salavâtı: Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) adı anıldığında her türlü ihtiram ve edeple anılması, O'nun şanına yakışacak ifadeler kullanılmasıdır.

Aklın salavâtı: Aklı O'nun hizmetine verip, sahabî hasbili-

[49] Ahzab Sûresi, 33/56

ğinde bir zihin geliştirerek, şüphe ve tereddütlere kapıları kapatarak, mutlak bir teslimiyet gösterilmesidir.

Kalbin salavâtı: Yüreğe O'ndan başkasını konuk etmemek, gönül tahtında tartışılmaz sultan olarak O'nu bilmek, mirasına karşı yürekte en ufak bir tatminsizlik taşınmamasıdır.

Bedenin salavâtı: Hayatı O'nun gösterdiği gibi yaşamak, hayatın her alanında ve her anında O'nun rehberliğine müracaat ederek yürünmesidir.

Ailenin salavâtı: Evde O'nu hakem tayin etmek, aileyi O'nun cihana bıraktığı mesajlar çerçevesinde diri tutmaya çalışmaktır.

Toplumun salavâtı: Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mirasına sahip çıkmak, O'nun risalet davasına destek olmak, topluca O'nun emanetlerini miraslarını korumaya çalışmak ve gereklerini yerine getirmektir.

İşte bizden istenilen salavât budur; ancak böyle bir salavât Efendimiz'i gerçek manada razı ve memnun edecektir.

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl sevmeliyiz? sorusu çerçevesinde de bunları söyleyebiliriz. Gelelim bu ilkeleri en doğru ve en kâmil bir şekilde anlayıp, hayatları ile de bunu ispat eden sahabe neslinin sevgisine… Onlar Efendimiz'i nasıl sevdiler? Onların sevgileri nasıl bir sevgi idi? Buyurun sevginin kahramanlarından peygamber nasıl sevilirmiş beraberce öğrenelim.

2. Bölüm

EFENDİMİZ'İ

(sallallahu aleyhi ve sellem)

Sahabe Gibi Sevmek

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahabe Gibi Sevmek

İnsanlık ailesinin en bahtiyarları hiç şüphesiz peygamberlerden sonra, onlara havari ve sahabî olanlardır. Onlar, peygamberlerin sohbetlerinde bulunmuş, vahyin inişine şehadet etmiş; yaptıkları her iş, ya doğrudan Allah (Celle Celalühu) tarafından bizzat övülmüş ya sessiz kalınarak/sukût ile onaylanmış ya da ikaz edilerek yanlış olan davranışları düzeltilmiştir. Bu halleriyle de onlar Allah'tan razı, Allah da onlardan razı olmuştur. [50]

Gönderilen tüm peygamberlerin az ya da çok ashabı olmuştur. Ama bu konuda en nasipli olan peygamber, hiç şüphesiz âlemlere rahmet olarak gönderilen Son Nebi'dir. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kırk yaşlarında Hira mağarasında ilahî vahye muhatap olup, o

[50] Beyyine Sûresi, 98/8

ilk şoku üzerinden atar atmaz, kendine Haticesi'ni sahabî olarak edinmiş, ardından o gün için on yaşlarında olan Ali ile bu işi devam ettirmiş, daha sonra otuz sekiz yaşlarında Ebû Bekir ile ziyadeleşen o halka yüz binlerle ifade edilen bir rakama ulaşmıştı. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Kur'an'dan aldığı ilham ile kurduğu nebevî potada bu talebelerini öyle bir yetiştirmişti ki 1500 senedir iman adına ve iman namına yürümek isteyen her Müslüman'a onlar ilham kaynağı olmuş ve olmaya da devam edecektir. Çünkü sahabe nesli, Müslümanlığımızın aynalarıdır. İdeal Müslümanlık ancak onların aynasından görünür. Yine o kutlu nesil, sarsıntı içerisinde olanlara sabit dağlar, yolunu kaybedenlere yol bulduran nehirler, yönlerini şaşıranlara yön gösteren yıldızlardır. Hâl böyle olunca, onlar *üsve-i hasane/ en güzel örnek* olan Kutlu Nebi'nin (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek ellerinde yetişerek hayatın her alanında ve her anında bize yol gösteren rehberler, örnek olan modeller, hedef belirleyen kametler, ümit tohumları eken çiftçiler ve dizlere derman olan büyüklerdir. Biz onlardan çok şey öğrendik ve daha çok şey öğreneceğiz. Onlar, bize ihtiyaç duyduğumuz ya da ihtiyacımız olmasına rağmen farkında olmadığımız nice şeyleri hem hatırlatır hem de öğretirler. İşte onların bize öğrettikleri en önemli değerlerden birisi de Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) duyulması gereken sevginin nasıl olması gerektiği meselesidir. Hz. Peygamber ile aynı zamanı ve aynı mekânı paylaşan o bahtiyarlar, sevgi meselesinde öyle bir kamet/duruş ortaya koymuşlardır ki açıkça itiraf etmek gerekir ki, taklidi mümkün olmayan, varılması çok güç olan ve bir daha aynı düzeyde bir destanın yazılması çok zor olan bir seviye yakalamışlardır. Ama değil mi ki hedef onların koydu-

ğudur; müminlere düşen o menzile, o hedefe ulaşamasa bile o noktaya doğru yürümektir. Zaten asıl amaç ve gaye o ızdırap ile yürümek değil midir?

İşte bu ızdırabın bir neticesi olarak Ashab-ı Kiram Efendilerimizin Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl sevdiklerini öğrenip, onların o büyük dünyalarından kendi küçük dünyalarımıza izler taşımak istiyoruz.

Hiç şüphesiz bu, çok da kolay bir konu değildir. Nübüvvet bahçesinin gülleri olan o mümtaz şahsiyetlerin hemen hemen hepsinin sevgi ve sevda itibari ile hayatlarında izler bulmak mümkündür. Böyle olunca da onlardan birini seçip, birini bırakmak; bazılarını nazara verip diğerlerine değinmemek, onları incitmeme hassasiyetini taşıyan bizler için oldukça zor bir meseledir. İşin daha zor bir tarafı daha var ki onu da burada belirtmek zorundayız. Ashab-ı Kiram Efendilerimizden öğrendiğimiz her örnek davranış bizi daha fazla sorumluluk altında inletecek; "*Ey bu ümmetin en salihleri! Bizi hiç mi düşünmediniz? Hiç mi aklınıza gelmedi? Öyle hayatlar yaşadık ki bizden sonra hiç kimseler bu hayatların aynısını yaşamaz/yaşayamaz?*" demediniz ve bizi, yüreklerinizi yakan o sevda ateşi ile yaktınız. Demek ki bu meselede iki zorluk ile karşı karşıyayız. Onlar içerisinde seçim yapmak zor; onları anlatmak, yazmak da zor, onlar gibi kamil manada yaşamak daha da zor… Ama tüm bu zorluklara rağmen bu mühim meseleyi yine de dilimizin döndüğünce, yüreğimiz dayandığınca ve aklımızın erdiğince anlamak ve anlatmak zorundayız.

Peki, nasıl anlayacağız? İlk zorluk olan sahabîlerin seçim meselesini, bir demet örnek şahsiyet belirleyerek aşmaya çalışacağız.

Ümmetin yüz akı olan dört büyük halifenin, Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olan sevgilerine dair kısa bazı tablolar aktaracağız. Sonra sahabe içerisinde sevgi itibari ile öne çıkan birkaç tablo daha nazarlara verip, aslında ashabın tamamının böyle bir sevdaya sahip olduğunu hiç unutmayacağız.

İkinci zorluğa gelince; o konuda söylenecek hiçbir şey yoktur. Elbette o büyük adımları öğrenip, o adımların aynısını atmanın mücadelesini vereceğiz. *"Yürümekle varılmaz, ama varanlar yürüyenlerdir."* diyecek; o kutlu şahsiyetlerin yolundan başka bir yol olmadığını hiçbir zaman unutmayacağız.

Öyleyse gelin Hz. Ebû Bekir'den (Radiyallahu Anhu) başlayarak, sahabenin Efendimiz'i nasıl sevmiş olduklarını kısa da olsa anlamaya çalışalım.

- ***Sıdk/Doğruluk Abidesinin Peygamber Sevdası***

Hz. Ebû Bekir, bu ümmetin en büyük iftiharı, Efendimiz'in en yakın dostu, onlarca sahabînin hidayetine vesile olan ve risalet davasına sahip çıkmada herkesi bir adım geride bırakan bir şahsiyettir. Ona biz *Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sağının adamı* diyoruz. Neden bu ifadeyi kullandığımızı ilerleyen sayfalarda söyleyeceğiz; burada hatırlamamız gereken bir husus var ki sağın adamı olmak öyle kolayca elde edilebilecek bir makam değildir. Hiçbir babayiğide böyle bir şeref nasip olmaz. Her isteyen de peygamberin sağının adamı olamaz, olsa bile ilk günden son güne kadar o duruşa gölge düşürmeden istikamet ve istikrar ile duramaz. İşte Hz. Ebû Bekir, imanı ile böyle bir makam elde etmiş ve o makamın hakkını son nefesine kadar da muhafaza etmiş yiğitlerin yiğidi olan bir sahabîdir.

Hz. Ebû Bekir'in, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile ilk sıcak münasebetinin, tarihe *Hilfu'l-Fudul* olarak geçen *Erdemliler Hareketi* diye bilinen; *"Kim olursa olsun zalime karşı, kim olursa olsun mazlumdan yana…"* ifadeleriyle başlayan anlaşmanın yapıldığı gün olduğu söylenir.[51] Bu anlaşma Hz. Ebû Bekir'in (Radiyallahu Anhu) babasının amcasının oğlu olan yaşlı ve cömertliği ile meşhur Abdullah b. Cüd'an'ın evinde gerçekleşmişti. O gün yapılan o antlaşmaya, iki genç de katılmıştı. Bu gençlerden biri o gün için yirmi yaşlarında olan Abdülmuttalib'in torunu Muhammed, diğeri on sekiz yaşlarında olan Ebû Kuhafe'nin oğlu Abdullah'tı.[52] O gün orada başlayan münasebet bir daha kopmayacak bir dostluğa dönüşecek; yirmi yıl nübüvvetten önce, yirmi üç yıl nübüvvet ile birlikte tam kırk üç yıllık bir beraberliğe vesile olacaktı. Bu çok da kolay bir şey değildi. Hele bizler gibi, her gün gömlek değiştirir gibi, dostlarını ve arkadaşlarını değiştiren; bu konuda hassasiyeti olmayanların bu uzun soluklu beraberlikten alacakları çok önemli mesajları olmalıdır. Hatta tam bu noktada hayati bir ilke tespit edip bu ilkeyi kendi dünyalarımıza taşımaya çalışabiliriz. Bir adamın kumaş kalitesinin ne düzeyde olduğunu öğrenmek istiyorsak ya da bu soruya kendimizi dahil ederek şöyle değiştirelim: Kendi kumaş kalitemizin ne oranda olduğunu görmek istiyorsak, yapacağımız şey; yanımızdaki dostlara bakmaktır. Her gün gömlek değiştirir

[51] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 1, s. 104

[52] Hz. Ebû Bekir'in asıl isminin ne olduğu ihtilaflı olsa da en kabul gören görüşe göre ismi Abdullah'tır. Künyesi Ebû Bekir ise deve yavrusunun babası anlamındadır. Daha geniş bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c.2, s. 310; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c.3, s. 310

gibi dost değiştiren, yanına gelen adamları az bir zaman sonra geldikleri gibi gönderen birisinden ne kadarlık bir kalite beklenebilir ki? Bir insanın kalitesi dostlarının kadimliğinin oranında anlaşılabilir.

İşte beşer içerisinde, en kaliteli kumaşın sahibi olan Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ortaya koyduğu binlerce amelini bir tarafa bıraksak ve sadece Hz. Ebû Bekir ile kırk üç yıllık fasılasız dostluğunu dikkate alsak O'nun değer ve kıymetini öğrenmemiz bakımından yeterlidir. Elbette aynı şey, Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) için de geçerlidir. Onun kumaşının kalitesinin ne oranda olduğu da onun dostluğunun istikrarlı oluşundan anlaşılmaktadır.

Böyle bir dostluğun sahibi olan Hz. Ebû Bekir, Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl sevmişti? Onlarca tablodan sadece birkaçını aktarmakla yetiniyoruz.

Hz. Ali (Radiyallahu Anhu) rivayet ediyor. O, Kufe'de halife iken, bir gün İslam'ın destan yazdığı o ilk günlere şahit olmayan genç nesle:

مَنْ اَشْجَعُ النَّاسُ *"Men eşca'ü'n-nâs?/ İnsanların en cesuru kimdir?"* diye sormuştu. Soruya muhatap olan o günün Müslümanları, cesaret deyince akıllarına hep Ali geldiği için:

أَنْتَ يَا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ *"Ente Ya Emir'el-Mü'minin/ Sensin Ey Mü'minlerin Emiri!"* demişlerdi.

Hz. Ali (Radiyallahu Anhu): *"Hayır, ben değilim. İnsanların en cesuru Hz. Ebû Bekir'dir." demiş*ti. Neden Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) olduğunu merak eden o bakışları görünce, Hz. Ali anlatmaya başlamıştı: "Bizler

bir avuç iman eden kardeşlerimizle beraber daha nübüvvetin ilk günlerinde Kâbe'de namaz kılıyorduk. O anda Mekke'nin kara yüzlü adamları bize ve Efendimiz'e saldırdı. Kimi Allah Resulü'nü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) itekliyor kimi cübbesini çekiyor kimi üzerine çöreklenmiş, O'na vuruyordu. Biz ise elimiz kolumuz bağlı hiçbir şey yapamadan sadece olanları seyrediyorduk. Bir anda baktık ki ötelerden cübbesi rüzgârda savrulan, ama gelişi ile etrafa izzet saçan biri bize doğru yaklaşıyor. Gelenin kim olduğunu merak etmiştik. O yiğitçe gelen naif bedeni ile o gün bir aslan kesilen Hz. Ebû Bekir'den başkası değildi. Koşa koşa bize doğru geliyor, kendisine engel olanları bir bir deviriyor ve Kâbe'nin duvarlarında yankılanan şu sözü haykırıyordu: *"Rabbim Allah'tır dediği için mi onu öldüreceksiniz?"* [53]

Bu sözleri en gür sedası ile haykıran Hz. Ebû Bekir, gelip kendini o anda Mekkelilerin saldırılarına muhatap olan Efendimiz'in üzerine atıyordu. Bu sefer o kara yüzlü adamlar Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bırakıyor; Hz. Ebû Bekir'i ortalarına alıyorlardı ve başlıyorlardı; onu dövmeye… Yumruklar, tekmeler, hakaretler havada uçuşuyordu. Ukbe b. Ebî Muayt öfkesini alamıyor, Hz. Ebû Bekir'i yere düşürüyor; göğsünün üzerine oturuyor, eline aldığı ayakkabı ile yüzüne yüzüne vuruyordu. Ağzı, gözü, burnu dağılan Hz. Ebû Bekir daha fazla acılara dayanamıyor; oracıkta bayılıyordu. O anda kabilesi Benî Teym, olaydan haberdar oluyor, gelip Hz. Ebû Bekir'i onların elinden kurtarıyorlardı. Her tarafı kan revan içerisinde ve baygın bir hâlde evine taşıyorlardı. Hz. Ebû Bekir'in

[53] Buhari, *Menakibu'l-Ensar,* 27

o gün için Müslüman olmamış annesi, Selma bint Sahr ya da bilinen künyesi ile Ümmü'l-Hayr, oğlunu o hâlde görünce feryat ve figan ediyor, gözyaşları içerisinde oğlunun kanlarını temizliyor ve baygın olan oğlunun uyanmasını bekliyordu. Nice sonraları Hz. Ebû Bekir gözlerini açıyor, biraz kendine gelir gibi oluyordu. Uyanır uyanmaz ağzından çıkan ilk söz: *"Ma fuile bi Resullillah/ Allah Resulüne ne oldu?"* sözü oluyordu. Söyler misiniz böyle bir cesareti ortaya koyarak insanların en cesuru olmayı hak eden Hz. Ebû Bekir değil de kimdir?" [54]

Hz. Ali'nin (Radiyallahu Anhu) nübüvvetin ilk yıllarında yaşadığı ve yıllardır unutmadığı bu tablo, Hz. Ebû Bekir'in (Radiyallahu Anhu), Efendimiz'e nasıl bir sevgi ile bağlandığının bir örneğidir. O gün daha iman şerbetini içmemiş annesi, kanlar içerisinde baygın bir hâlde olan oğlunun uyanır uyanmaz ilk sözünün Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olmasına biraz hiddetlenmiş ve demişti ki: "Bırak, Muhammed'i de biraz su iç, biraz yemek ye, kendine gel! Yoksa iyileşemeyeceksin!" Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu), o anda da sevdasına uygun şu sözleri söyleyecektir: *"Vallahi! Anacığım, Resulullah'ın nasıl olduğuna dair bir haber almasam O'nun selamette olduğunu şu gözlerimle görmesem ne bir yudum su içeceğim ne bir lokma yemek yiyeceğim."*

Ümmü'l-Hayr, ne kadar ısrar ettiyse oğlunu ikna edememişti. Bunun üzerine annesi, Ümmü Cemil'in [55] yardımı ile yaralı

---

[54] İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye,* c. 3, s. 271, 272

[55] Ümmü Cemil künyeli bu hanımın; Hz. Ömer'in kız kardeşi Fatıma bint Hattab olduğu da söylenmiştir. Ancak doğrusu, ilk Müslümanlardan olan Fatıma bint Mücellel olduğudur. Fatıma bint Mücellel, Abdullah b. Ebû Kays'ın kızı, Hatıb b. Haris'in ise hanımı idi. Hakkında daha fazla bilgi için

olan oğlunu Darû'l-Erkam'a, Efendimiz'e doğru taşımış; Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o hâlde Hz. Ebû Bekir'i karşısında görünce dayanamamış, gözyaşlarına boğulmuştu. İki sadık dostun o buluşması sırasında, Efendimiz Hz. Ebû Bekir'e: **"Niye bu hâlde kendini zora sokup geldin,"** demişti. Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) ise: *"Ya Resulallah! Beni boş ver de sen şu kapının arkasında duran annem için dua et! Dua et de Allah (Celle Celalühu) ona hidayet nasip etsin."* demişti. O anda eller dua için havaya kalkmış ve daha eller kapanmadan Selma, imanın anahtarı olan o kutlu kelimeleri ikrar etmişti. Hz. Ebû Bekir'in, Efendimiz'e olan sevdası, annesinin imanına da vesile olmuştu. [56]

Hz. Ebû Bekir'in, Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) duyduğu sevgisinin en güzel tablolarından birisi de hiç şüphesiz hicret yolculuğu sırasındadır. On üç yıllık zorlu Mekke hayatı sonrası Allah (Celle Celalühu) Yesrib'i müminlere imanın bir yatağı olarak bahşedince; Efendimiz tüm Müslümanlara hicret için izin vermiş; geriye bir avuç mümin kalmıştı. Kalanlar içerisinde Hz. Ebû Bekir de vardı. O ne zaman, hicret için izin istese; Efendimiz: **"Bekle Ey Ebû Bekir! Allah sana belki daha hayırlısını nasip edecek."** diyordu. Sabırlar tükeniyor, beklemekten insanlar yoruluyordu. İşte böyle bir zaman diliminde her gün ikindi vakti Ebû Bekir'in evini şenlendiren Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o gün o eve öğlen vaktinde gidiyordu. Alışılmış vaktin dışında Efendimiz'in o haneye gelişi, hane sahibi olan Hz. Ebû Bekir'i (Radiyallahu Anhu) heyecanlandırıyordu ve Hz. Ebû Bekir

bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 4, s. 2675; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 7, s. 298

[56] İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 4, s. 2675; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 7, s. 298

o anda gözyaşlarına boğuluyor ve tek bir cümleyi zorlukla ancak söyleyebiliyordu: اَلصُّحْبَةُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ *"es-Suhbetü Ya Resulallah?/ Yol arkadaşlığı mı Ya Resulallah?"* Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): **"Evet, yol arkadaşlığı!"** diyordu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, daha da seviniyor ve sevincinden gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Bu tabloya şahit olan Hz. Aişe (Radiyallahu Anhu) validemiz şöyle diyecekti: *"O güne kadar bir insanın sevincinden böylesine ağladığını görmemiştim."* [57]

Neye seviniyor, neye ağlıyordu Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu)? Hicret yolunda Efendimiz'e arkadaş olmak ne demekti? Başına yüz deve konmak, ölü ya da diri Medine'ye varmadan yakalanmak demekti. İşkence demekti, ölmek demekti. Bir insan işin sonunda ölüm olan bir yolculuğa nasıl sevinir? Eğer o insan yolculuğa çıkacağı insanı, ölümüne bir sevda ile severse gerçek bir sevgi ile ona bağlanmışsa işte o vakit böyle sevinecektir. Çünkü sahabenin sevdası, sahabenin en büyük kameti olan Hz. Ebû Bekir'in sevdası, ölümüne bir sevda idi. Hz. Ebû Bekir'i de sevindiren, sevdiğinin yolunda ölme imkânı yakalamasından başka bir şey değildi.

İki aziz dost yola çıktılar; Sevr mağarasında üç gün üç gece kaldılar. Bu süre zarfında Hz. Ebû Bekir'in sevgi adına Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) karşı sergilediği tavırlar anlatılmakla bitmeyecek kadar çoktur. Dağdan aşağı inip, Yesrib'e doğru yola çıktıklarında Hz. Ebû Bekir, bir öne geçiyor, bir arkaya, bir sağa geçiyor, bir sola, yerinde durmuyor, duramıyor; Efendimiz'in etrafında

[57] İbn Hişam, *Sîre,* c. 2, s. 93

halkalar çizerek yürüyordu. Efendimiz, Hz. Ebû Bekir'in bu yürüyüşüne bir anlam veremiyor ve soruyordu: **"Ey Ebû Bekir! Neden yanımda yürümüyorsun da etrafımda halkalar çizerek dönüp duruyorsun? Senin yerin benim sağım iken seni böyle yürümeye iten şey nedir?"** Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) diyor ki: *"Ya Resulallah! Düşünüyorum ve diyorum ki; ya birden Sana önden bir saldırı olsa hemen önüne geçiyorum, Sana değil bana gelsin diye… Sonra ya arkadan saldırı olsa diyor, arkana geçiyorum. Ya sağdan ya soldan olsa deyip sağa sola geçiyorum. Sana bir şey olmasın da bana olsun diye böyle yürüyorum."* Bu sözler karşısında Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çok duygulanıyor, gözleri doluyor ve diyor ki: **"Beni çok mu seviyorsun ey Ebû Bekir?"** Hz. Ebû Bekir: *"Evet Ya Resulallah! Çok hem de çok seviyorum. Öyle ki senin için gözümü kırpmadan ölecek kadar seni seviyorum."* diyor.

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) daha da duygulanıyor: **"Ey Ebû Bekir! Şimdi sen benim yerime ölür müsün, ölümü göze alabilir misin?"** diyor. Hz. Ebû Bekir en ufak bir tereddüde kapılmadan *"Evet, Ya Resulallah! Senin için seve seve ölürüm."* diyor. Efendimiz ailesini ve yakınlarını ona hatırlatarak: **"Neden peki, benim için ölümü göze alırsın"** diyor. Bu soru üzerine Hz. Ebû Bekir diyor ki: *"Ya Resulallah! Eğer ben ölürsem sadece babam Ebû Kuhafe'nin evi ağlar. Ama Sen ölürsen, sana bir şey olursa bu ümmet ağlar, bu din ağlar, varlık âleminin tamamı ağlar. Sen değil, ben senin yolunda ölmeliyim."* [58] Bu rivayeti bize nakleden Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu), daha

[58] ed-Dimaşkî, *Subul el-Hüda,* c. 3, s. 342; Beyhakî, *Delailü'n-Nübüvve,* 14/135

sonra şöyle bir itirafta da bulunacaktır: *"Ruhumu kudretinde tutan Allah'a yemin ederim ki sadece Ebû Bekir'in bu gecesi, Ömer'in tüm hayatından daha hayırlıdır."* [59]

İşte ölümüne sevda… İşte Ebû Bekirce sevgi… İşte gerçek sevgi…

Söz Hz. Ebû Bekir'in (Radiyallahu Anhu) sevdasından açılınca kolay kolay bitmez, ama son bir örnek vererek onunla alakalı bu bahsi kapatacağız. Mekke fethedilmiş; şirkin beli bir daha doğrulmamak üzere o topraklarda kırılmıştı. O gün Hz. Ebû Bekir, yaşı seksenlere merdiven dayamış, gözleri artık görmez olmuş babası Ebû Kuhafe'yi ikna etmiş, Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna imanını ikrar etmek üzere getirmişti. Efendimiz, yaşlı babanın gelişini görünce: "**Ey Ebû Bekir! Neden yordun babacığını, onu getirmeseydin de biz onun ayağına gitseydik.**" demişti.

Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu), yine kendisine yakışan bir cevapla demişti ki: *"Hayır, Ya Resulallah! Eğer biri birinin ayağına gidecekse, elbette o birileri siz değil, biz olmalıyız. Siz babamın ayağına değil babam sizin ayağınıza gelmelidir."*

Bu konuşmanın ardından baba Ebû Kuhafe, şehadet cümlelerini ikrar ederek, iman ediyordu. Onun iman edişine, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öyle bir seviniyordu ki mübarek yüzünde tebessümler beliriyordu. Efendimiz yıllar yılı babasının iman etmesi için çırpınan Hz. Ebû Bekir'in de çok sevindiğini zannederek, onu tebrik etmek için döndüğünde, şaşırıp kalıyordu. Çünkü Hz. Ebû Bekir

[59] İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye,* c. 3, s. 180

(Radiyallahu Anhu), olduğu yöre çömelmiş, gözlerinde yaş, yüzünde derin bir hüzün, hıçkırıklar içerisinde ağlıyordu. Efendimiz sadık dostunu bu hâlde görünce, oldukça şaşırmış, Hz. Ebû Bekir'in kollarından tutup kaldırırken o gözyaşlarının nedenini sormuştu: **"Ey Ebû Bekir! Babanın imanına sevinecekken, yüzünde güller açıp Rabbine şükredecekken, bu ne hâl? Neden bu üzüntü? Ve neden bu gözyaşı?"** Sizce neye ağlıyordu Hz. Ebû Bekir? Nedir onu böyle bir zeminde gözyaşlarına mahkûm eden şey? İnanın kırk yıl düşünsek aklımıza gelmez; çünkü Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bile aklına gelmemişti o hüznün sebebi…

O anda Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) bir taraftan gözyaşlarına hâkim olmaya çalışıyor, bir taraftan da şöyle diyordu: *"Ya Resulallah! Yıllar yılı babamın hidayete ermesi için Rabbime dua dua yakarıp durdum. Onun imana ermesi için her şeyimi feda etmeye razıydım. Biliyorum ki sen de benim bu hislerimin aynısını amcan Ebû Talib için duyuyordun. Ama ne yapayım ki ben umduğuma kavuştum, sen ise mahrum kaldın. Ben Senin arzuladığın şeye kavuşmadığın için ağlıyorum. Babamın iman etmesi aklıma bunları getirdi de onun için ağlıyorum."* Bu sözler karşısında Efendimiz de gözyaşlarını tutamıyor ve orada ağlamaya başlıyordu. [60]

Hz. Ebû Bekir'in sevdası, aşkı, sevgisi… *"Seven sevdiklerinin sevdiklerini de sever."* ilkesinin Ebû Bekir'in hayatındaki yansıması işte budur.

Daha neler var, onun bereketli hayatında neler… Biz bu kadarı ile iktifa edip, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) solunun adamı olan Hz. Ömer'e (Radiyallahu Anhu) geçelim.

---

[60] Taberani, *el-Mu'cemü'l-Kebir,* 8323; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid,* c. 6, s. 174

- ***İslam'ın Faruku'nun Peygamber Sevdası***

Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu), Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) solunun adamı idi. O, altı sene İslam'ın davetine karşı olmuştu. Altı sene boyunca elinden geldiğince, davetin sesini kısmaya çalışmış, elinin altındakilere işkenceler yapmış, işin sonunda da Efendimiz'i öldürmek üzere yola çıkmıştı. Hz. Ömer böyle bir hâlde iken bile Efendimiz ondan hiç umudunu kesmemiş, küfür yolunda samimi olanların, İslam yolunda da samimi olacağını çok iyi bildiği için, Ömer'e ve dayısı Ebû Cehil'e hidayete ermeleri için dua etmişti. [61]

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu duaları netice vermiş, Ömer öldürmeye çıktığı yolda dirilmiş, kız kardeşi Fatıma'nın evinde iman şerbetini içmiş, oradan imanını ikrar etmek için Darû'l-Erkam'a doğru yola çıkmıştı. Hz. Ömer'in (Radiyallahu Anhu) Darû'l-Erkam'a gelişi, birçoklarını şaşırtmıştı. Çünkü Ömer gibi, İslam'a şiddetle düşman birinin iman edeceğini hiç kimseler düşünmüyordu. Ama Efendimiz bir gün Ömer'in geleceğini çok iyi biliyordu. Bunun için de ilk günlerde sağına Ebû Bekir'i geçirmesine rağmen, solunu hep boş bırakmış, adeta fiili olarak; *"Orası Ömer'in yeri"* demişti. Çünkü Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sağında cemal sıfatı ile duran Hz. Ebû Bekir vardı. Sol tarafa celal sıfatlı biri lazımdı. Celal sıfatı da Mekke'de en fazla Ömer'e yakışırdı. Bundan dolayı da Hz. Ömer, altı yıl geç gelmesine rağmen böyle bir makamın sahibi olacaktı.

---

[61] **"Ey Allah'ım! İki Ömer'den (Ömer b. Hattab ve Amr b. Hişam) biri ile sen İslam'ı aziz kıl, güçlendir."** hadisi için bkz: Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 2/95; Tirmizi, 3681; Hâkim, *Müstedrek,* 3/83

İman ettiği ilk gün öyle bir imanın coşkusunu ve heyecanını hissetmişti ki daha işin başında Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) *"Farûk"* lakabını kazanmış, artık *Ömer b. Hattab* değil, *Ömerü'l-Farûk* olarak anılmaya başlanmıştı.[62] Müslüman olduğu ilk günden, Efendimiz'in vefat edeceği güne kadar, aralıksız on yedi yıl hep imanına yakışır bir duruş ortaya koymuş, defaatle; Efendimiz'in övgü, dua ve taltifine mazhar olmuştu. [63] Efendimiz'in vefatından sonra da İslam'ın ilk halifesi olan Hz. Ebû Bekir'in (Radiyallahu Anhu) sağına geçmiş, iki buçuk yıl boyunca ona en büyük yardımcı olmuştu. Bu yıllarda Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu) *celal* sıfatı ile değil, *cemal* sıfatı ile Hz. Ebû Bekir'in sırtındaki ağır sorumluluğu beraberce taşımaya çalışmıştı. Hz. Ebû Bekir'den sonra da iş başa düşmüş; on buçuk yıl boyunca İslam devletinin ikinci halifesi olarak, cihanda çok büyük ve derin izler bırakarak bu dünyaya veda etmişti.

Hz. Ömer'in (Radiyallahu Anhu) iman yolunda yaşadığı otuz yıllık hayatı gerçekten çok önemli bir hayattı. [64] Özellikle bu hayat boyunca, konumuz olan sevgi meselesinde bizlere birçok önemli hatıra bırakarak gitmişti. Biz sadece burada iki tanesini aktarabilsek de

---

[62] فَسَمَّى نِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ و سَلَّمَ يَوْمَئِذٍ الْفَارُوقَ/*Fe semmâni Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yevmeizin el-farûka*/İşte o gün Resulullah beni Farûk diye isimlendirmişti." Bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 2, s. 1308; İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 3, s. 270, 271

[63] Bu hadisleri görmek için, hadis kitaplarının *Menâkıb* bölümlerine müracat edilebilir.

[64] İman ettiğinde yaşı 33, vefat ettiğinde yaşı 63'tü. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 2, s. 1307; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 4, s. 127-168; İbn Abdilberr, *el-İstiab,* c. 3, s. 235-244; Zehebi, *Tecrîd-u Esmai's-Sahabe,* c.1, s. 397

unutmamamız gereken bir hakikat var ki Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu) adaletin, izzetin, kuvvetin, cesaretin, dirayetin, vakarın, heybetin, rahmetin ve daha nice güzel hasletlerin kahramanı olduğu gibi sevginin de kahramanıdır.

Hz. Ömer'in Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile olan sevgi bağının en güzel örneklerinden birini bize, sahabeden Abdullah b. Hişam nakletmektedir. [65] O, Hz. Ömer'in başından geçen bu hatırasının canlı şahidi olarak, *"Peygamber gerçek manada nasıl sevilir?"* sorusuna cevap olacak nitelikte şöyle bir rivayet bize nakleder: "Bir gün Medine'de, Efendimiz birkaç sahabe ile birlikte geziyorlardı. Topluluk içerisinde Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu) de vardı. Onlar Efendimiz ile beraberce yürüdükleri bir anda, Efendimiz Ömer'in elini tuttu ve bir müddet öylece elele dolaştılar. Hz. Ömer, Efendimiz'in kendi elini tutmasına öyle bir sevindi, öyle bir heyecanlandı ki bir anda hepimizin ödünü koparacak bir ses tonu ile*: "Ya Resulallah! Seni çok ama çok seviyorum."* dedi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle bir Ömer'e doğru döndü ve dedi ki: **"Babandan ve annenden daha mı çok?"** Ömer: *"Evet, Ya Resulallah!"* dedi. Efendimiz: **"Evladından ve eşinden daha mı çok?"** diye sordu. Ömer: *"Evet, Ya Resulallah!"* dedi. Bu sefer Efendimiz: **"Malından ve mülkünden daha mı çok?"** diye sordu. Ömer yine: *"Evet, Ya Resulallah!"* dedi. Efendimiz devam etti: **"Peki, nefsinden ve canından daha mı çok?"** diye sordu.

Bu soruya Hz. Ömer'in (Radiyallahu Anhu) ne cevap verdiğini eğer bilmiyorsak aklımıza gelen ilk şey, diğerlerinde olduğu gibi, bu soruya

[65] Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 2, s. 1506; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 3, s. 406; İbn Abdilberr, *el-İstiab,* c. 3, s. 122

da*: "Evet, Ya Resulallah!"* dediği olacaktır. Böyle bir sorunun muhatabı biz olsaydık, anında "evet" der işin içinden çıkardık. Ama konuşan; Efendimiz'in lisanı ile dilinin üstünde meleğin dili olan, konuşan değil konuşturulan olan Ömer idi. [66] O bize gerçek sevgiyi öğretecekti. *"Evet, Ya Resulallah! Seni nefsimden çok seviyorum."* demenin ne anlama geldiğini gösterecekti. Evet, demenin bedelinin olduğunu; *"Seni çok seviyorum."* sözünün ucuz bir söz olmadığını hayatı ile ispat edecekti.

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sorusu karşısında Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu), hiç tereddüt etmeden: *"Hayır, Ya Resulallah! Sizi nefsimden ve canımdan daha çok sevmiyorum?"* dedi. Abdullah b. Hişam rivayete devam ediyor: "Efendimiz, Ömer'in bu cevabı karşısında, anında elini bıraktı: **"Olmadı Ey Ömer, olmadı! Eğer ben sana nefsinden bile daha sevimli olmazsam kâmil bir imana ermiş olamazsın."** dedi.

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu sözleri Ömer'i adeta yıkmıştı. Biraz önce coşku ile Medine sokaklarını inleten Hz. Ömer'in yüzüne hüzün çökmüş, omuzları düşmüş, düşünceli bir hâlde eve doğru yürümeye başlamıştı. Ben de onu takip ediyordum. Eve geldi, evin önünde oturdu ve düşünmeye başladı. Dakikalarca düşünüyor, kendi kendine konuşuyor, bir şeylerin hesabını yapıyor gibi davranıyordu. Sonra birden ayağa kalktı; süratli bir hâlde Mescid-i Nebevî'nin yolunu tuttu, ben de arkasından koşmaya

[66] **"Ömer'in dilinin üzerinde meleğin dili vardır; o söyleyen değil, söyletilendir."** Bkz: Buhari, *Fedilu'l-Ashab,* 6; Müslim, *Fedilu's-Sahabe,* 23; Tirmizi, 3682

başladım. Mescide girdi, acele ile Efendimiz'in huzuruna çıktı; yine büyük bir coşku ve seda ile: *"Ya Resulallah! Vallahi, seni nefsimden ve canımdan daha çok seviyorum."* dedi.

Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): اَلْآنَ يَا عُمَرُ ! اَلْآنَ **"el-Âne Ya Ömer! el-Âne/ Evet, şimdi (gerçek iman) oldu Ey Ömer! Şimdi..."** dedi. [67]

Bu tabloyu bize başka rivayetlerde anlatan Hz. Ömer'in (Radiyallahu Anhu) oğlu, Abdullah b. Ömer, rivayetin devamı niteliğinde olan şu olayı da anlatır: "Babam sevinçle Efendimiz'in huzurundan çıkınca, ben bu olanları merak etmiştim. Hemen babamın yanına gittim ve dedim ki: "Babacığım! Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sana yolda: **"Beni nefsinden daha çok seviyor musun?"** diye sordu; sen önce yok dedin. Sonra geldin evin eşiğinde oturdun, ölçtün, biçtin; kalkıp Efendimiz'in yanına gittin ve nefsinden daha çok sevdiğini söyledin. Söyler misin kalbinde bir anahtar mı vardı ki çevirir çevirmez, nefsini Efendimiz'in sevgisine ikna ettin ve bunu gidip O'na ikrar ettin."

Babam dedi ki: *"Hayır, evladım! Neden böyle yaptığımı sana söyleyeyim. Ben o ana kadar birçok şeyi Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile kıyaslamıştım. Kendi kendime demiştim ki: 'Ey Ömer! Bir gün babanı, anneni, evladını, eşini, malını ve servetini, Efendimiz'e karşı tercih etmek zorunda kalsan hangisini tercih edersin? Hepsine hiç düşünmeden: Efendimiz, demiştim. Ama ben o ana kadar nefsim ile Efendimiz'i kıyaslayıp, hiç O'nunla nefsim arasında bir tercih yapma durumunda kalmamıştım. Hesabını vermediğim bir sözü ve bir iddiayı dile ge-*

[67] Buhari, *Kitabü'l-İman ve'n-Nüzûr,* 3.

tirmek istemedim. Geldim, evde oturdum ve bunun hesabını yaptım. Dedim ki 'Ey Ömer! Sen cahiliyenin karanlıklarında gezerken, O'nun vesilesi ile hidayetle tanıştın. Sen şimdi O'nu nefsinden daha çok sevemeyecek misin? Hayır, Vallahi! Beni, İslam gibi büyük bir şeref ile şereflendiren Efendimiz'i, ben her şeyden ama her şeyden daha çok sevmeliyim.' dedim. İşte bu muhasebeyi yaptıktan sonra Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gittim ve O'na bu sevgimi ikrar ettim." Hz. Ömer'in bu sözleri oğlu Abdullah'ı da sarsıyor; gerçek sevginin ne demek olduğunu, o da çok iyi anlıyordu. [68]

Bu rivayette Hz. Ömer'in tavrı gerçekten çok önemlidir. Hesabı yapılmamış bir söz söylememek, muhasebesini yapmadan *"Seni seviyorum."* dememek; herhalde sahabeyi büyük kılan en önemli ölçülerden biri böyle bir hesap olsa gerek …

Hz. Ömer'in, Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) karşı duyduğu derin muhabbetin bir örneği de Efendimiz'in vefatında sergilediği tutumdur. Efendimiz on üç günlük hastalığın ardından Hz. Aişe validemizin odasında çok arzuladığı Refik-i Â'lâ'ya doğru yürümüş[69] ve bu dünyadan ayrılmıştı. Medine bu hüzün dolu, acı haberle yankılanırken, O'nu canından ve nefsinden daha çok seven Hz. Ömer, asla Efendimiz'in vefat ettiğine inanamıyordu. O, öylesine Efendimiz'i seviyordu ki, ölüm ile Efendimiz'i yan yana düşünmek bile istemiyordu. İşte o an, Medine Ömer'in şu sözleri

[68] Bu hadisin, Enes b. Malik ve Ebû Hureyre'den nakledilen başka rivayetleri de vardır. Bkz: Buhari, *Kitabü'l-İman,* 7, 8

[69] Refik-i Â'lâ kullanımı bizzat Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ait bir kullanımdır. Anlamı; Yüce Dost demektir. Bkz: Buhari, *Meradi'n-Nebî ve Vefatihi,* 3, 5, 8

ile yankılanıyordu: *"Vallahi Resulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ölmedi! O aynen Hz. Musa gibi Rabbi ile buluşmaya gitti. Musa da gidince kavmi onun öldüğünü söylemişti. Göreceksiniz, nasıl Musa dönüp geldiyse; Efendimiz de gelecek ve münafıklara hak ettikleri cezaları verecektir."* [70]

Hz. Ömer elinde kılıç, dilinde bu seda Medine sokaklarını inletirken, onu teskin etmek Hz. Ebû Bekir'e düşmüş: *"Sakin ol ey Ömer ve Allah'ın takdiri karşısında konuşma!"* diyerek,[71] onun yüreğindeki yangınlara adeta su dökmüştü. Hz. Ebû Bekir'in (Radiyallahu Anhu) bu sözleri karşısında Ömer, çaresizce bir yere yığılmış ve gözyaşları ile bir hak olan ölüme karşı kendini teskin etmeye çalışmıştı. Hz. Ömer'in bu tavrı derin bir sevginin ve muhabbetin büyük bir nişanesi değil midir? O günden sonra da Hz. Ömer hep Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevdası ile yaşadı ve en son O'na komşu olarak bu dünyadaki mekânına çekildi.

Hz. Ebû Bekir sağda, Hz. Ömer solda…

Hz. Ebû Bekir'e, *Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sağının adamı,* Hz. Ömer'e ise, *Efendimiz'in solunun adamı* dememiz, sadece onların bir ömür Hz. Peygamber'in sağında ve solunda durmalarından kaynaklanmıyor. Yine sadece Efendimiz'in: **"Her peygamberin semada ve arzda iki veziri vardır. Benim semadaki vezirlerim Cebrail ve Mikail'dir. Yeryüzünde olan vezirlerim ise Ebû Bekir ve Ömer'dir."** [72] sözünden de kaynaklanmıyor. Asıl bize böyle bir ifadeyi kullandırtan şu rivayettir:

---

[70] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 266

[71] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 267

[72] Tirmizi, 3680

"Allah Resulü bir gün Mescidi Nebevî'ye girdi ve anında şöyle dedi: أَيْنَ اَبابَكْرٍ؟ **"Eyne Ebâbekir?/ Ebû Bekir nerede?"** Hz. Ebû Bekir anında Efendimiz'in huzuruna geldi, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onu sağ tarafına çağırdı:

تَعَالَ بَجوَارِي **"Teale bi civari/Yanıma gel!"** dedi ve Hz. Ebû Bekir'i sağına aldı. Sonra Ömer'i sordu: اَيْنَ عُمَرُ؟ **"Eyne Ömer?/Ömer nerede?"** Hz. Ömer de, anında geldi; Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona da: **"Teale bi civari/ Yanıma gel!"** dedi ve onu da soluna aldı. Sonra ikisinin de ellerini tuttu ve havaya kaldırdı. Mescitte bulunan onlarca sahabeye; هَكَذَا نُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَة **"Hakeza nüb'asu yevme'l kıyame/İşte biz kıyamet günü böyle kalkacağız, böyle haşr olacağız."** dedi.[73]

Bu tablodan dolayı biz hep Hz. Ebû Bekir'e, *Efendimiz'in sağının adamı,* Hz. Ömer'e ise *Efendimiz'in* (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) *solunun adamı* diyoruz. Çünkü onların sağda ve solda olmaları sadece bu dünya ile alakalı bir durum değil, Efendimiz beyanı ile öte taraf/ahiret ile de alakalı bir hâldir.

Bu rivayette bizim dünyamıza yönelik, önemli bir mesaj vardır. Tabloyu hatırlarsak ortada Efendimiz, (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sağ tarafta Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu), sol tarafta Hz. Ömer, birer elleri Efendimiz'in ellerinde, ya diğer elleri nerede? Diğer elleri havada, o ellere el uzatacak başka eller bekliyor. O elleri havada boş bırakmamak için, aynı caddenin sakini olmak için ve o ellere el uzatacak hayatların sahibi olmak için gayret göstermek gerekiyor değil mi?

[73] Tirmizi, 3699

Azıcık bir gayret nasıl bir fotoğrafta yer almamızı sağlayacakmış anlayabildik mi?

- ***Ümmetin Yusufu'nun Peygamber Sevdası***

Hz. Yusuf, nasıl peygamberler içerisinde iffet gömleğinin en iyi giyinilmiş ve korunmuş hali ise Hz. Osman da (Radiyallahu Anhu) sahabe içerisinde bu gömleği en iyi koruyanlardan biri olarak öne çıkmıştır. O bu ümmetin Yusuf'u, hayânın, edebin ve iffetin abidevi bir şahsiyetidir.

Hz. Osman (Radiyallahu Anhu), Mekke'nin en meşhur ailelerinden olan Benî Ümeyye'ye mensuptu. Bu ailenin ilk iman edenlerinden biri olarak, çok büyük zorluklar çekmiş, iman adına ve iman yolunda binbir bedel ödemiştir.

Hz. Osman'ın, Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olan sevdasına gelince, yaşadığı uzun ve bereketli hayat [74] içerisinde bizi hayran bırakan ve bize mesajlar veren yüzlerce tablo ile karşılaşırız. Bunlardan sadece iki tanesini biz burada aktarabileceğiz.

İslami davetin sesi Mekke sokaklarında yankılanmaya başlamadan kısa bir zaman önce amca Ebû Leheb: "Benim evime Muhammed'in kızları gelin olarak girmeli." demiş, Utbe ve Uteybe isimli iki oğluna, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm validelerimizi istemiş, aralarında nişanvari bir söz kesme olmuştu. Tebbet Sûresi nazil olup, Kur'an'ın sert ifadesi ile Ebû Leheb ve hanımı

[74] Hz. Osman, iman ettiğinde 33, vefat ettiğinde 82 yaşlarında idi. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed, Emin, *Hz. Peygamber'in Albümü,* s. 166-168

Ümmü Cemil zemmedilince Ebû Leheb, çılgına dönmüş; iki oğluna da nişanlarını bozmaları için baskı yapmıştı. Oğulları babalarını dinleyerek nişanlarını bozunca, Ebû Leheb: "Muhammed şimdi de iki genç kızın derdini çeksin de aklı başına gelsin." diyordu. İşkencelerin, baskıların, hakaretlerin çoğaldığı o günler, peygamberin evinde bir anda böyle bir sorun da baş göstermiş, Efendimiz ve Hz. Hatice, iki kızlarının bu zor hallerine de katlanmak durumunda kalmışlardı. İşte bu zor günler; yüreğinde Hz. Peygamber'e karşı derin bir muhabbet besleyen Hz. Osman (Radiyallahu Anhu), kendi kendine şöyle bir düşünceye kapılmıştı: "Acaba, gitsem ve Efendimiz'in o kızlarından birine talip olsam biraz olsun o evin hüznünü giderebilir miyim? Acaba böyle yaparsam Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) memnun edebilir miyim?"

Hz. Osman aklından geçen bu düşünceleri varıp, Efendimiz'e açtığında, Efendimiz öyle memnun olmuştu ki orada kızlarından büyük olan Rukiyye'yi, ona vermiş, Osman'ı kendisine damat yapmıştı. Bu evlilik zamanında Mekke'de en fazla konuşulan olaylardan biri olmuştu. Günlerce insanlar ve o devrin gazetecileri olan şairler bu evliliği konuşup durmuşlardı. Tabi, yapılan evliliğin bu kadar gündem olması, Hz. Osman'ı (Radiyallahu Anhu) çok zora sokmuştu. Mekke'nin en sayılı tüccarı olan, pazara çıkmayana kadar alışverişin başlamadığı zengin ve soylu insanı olan Affan'ın oğlu Osman, artık Mekke'de yaşayamaz bir hale gelmişti. Bunun üzerine Nübüvvetin 5. yılı hanımı Rukiyye'yi de yanına alarak, deniz aşırı bir ülke olan Habeşistan'a doğru yola çıkmak zorunda kalmıştı. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu kutlu aileyi Habeşistan'a yolcu ederken, gözyaşlarını tutamayacak: **"Selam olsun Osman'a ve**

ehline… Vallahi! Lût'tan sonra risaletin davası uğruna ailesi ile hicret eden bir iman ailesidir, onun ailesi…" diyecektir. [75]

Hz. Osman (Radiyallahu Anhu), yüreğindeki derin iman ve o imanın kendisine kazandırttığı derin muhabbet sayesinde zorlu hicret yollarını aşacak, her türlü ağır yüke rağmen tam sekiz yıl Habeşistan'da yaşayacaktı. Daha sonra Medine'ye, Habeşistan'da doğan Abdullah isimli çocuklarını da alarak üç kişi olarak dönecek, Hicret'in 2. yılında da hanımı Rukiyye'yi ebedi âleme yolcu edecekti. Hz. Osman hanımını kaybetmenin derin hüznünü yüreğinde taşırken, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yeni bir müjdesi ile biraz teskin olacaktı. Allah Resulü diğer kızı Ümmü Gülsüm validemizi, Hz. Osman'a vererek, onu *Zinnureyn/İki nur sahibi* yapacaktı. Bu evlilikle Hz. Osman (Radiyallahu Anhu), peygamber evine ikinci kez damat olma şerefini kazanacaktı. Ancak bu da çok fazla sürmeyecek; Hicret'in 9. yılı Ümmü Gülsüm validemiz de vefat edecekti. Hz. Osman'ı teskin etme işi yine Efendimiz'e düşecekti; Ümmü Gülsüm validemizin vefatı ile adeta yıkılan Hz. Osman'a: **"Vallahi, on kızım olsaydı onu da arka arkaya vefat etseydi ben onları peşi sıra Osman'a verirdim."** [76] diyecekti.

Hz. Osman'ın, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nazarındaki yeri işte böyle bir yerdi. Onun hayatındaki peygamber sevdasını bize anlatan ikinci örnek ise Tebûk Gazvesi sırasında yaptığı inanılmaz infakıdır. İnfak, nifakın en büyük ilacı, imanın en büyük göstergesidir. Yine infak bir iddia olan sevginin de en büyük ispatıdır. *Çünkü gönlün sevmesi, elin vermesi ile ancak mümkündür.* Kuru kuruya seni

[75] Beyhakî, *Delâil,* c. 2, s. 297; İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye,* c. 3, s. 66

[76] İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 3, s. 579

seviyorum demek ve sevdiğinin yolunda hiçbir şey yapmamak, işi sadece lafta bırakmak demektir. Ama Hz. Osman bize; vererek, infak ederek, feda ederek, göze alarak, gözden çıkararak nasıl gerçek manada peygamber sevilirmiş bunu göstermiştir.

Hicret'in 9. yılı, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Tebûk Gazvesi için insanları, hazırlanacak orduyu donatma adına yardıma teşvik ediyor. Bir imtihan alanı olan bu gazve, meşhur ifadesi ile *"Ceyşü'l-Usra/ Zorluk Ordusu"* idi. [77] Mevsimler yaz ve tam hasat zamanı, [78] gidilecek yer Medine'den 780 km. uzaklıkta, karşılaşılacak düşman hem kalabalık hem de güçlü bir ordu…. Bu kadar şey üst üste gelince, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çok güçlü bir ordu ile Medine'den çıkmak istiyordu. 30.000 kişilik bir ordu planlanmıştı; ancak bu kadar büyük bir ordunun donatılması çok da kolay olmayacaktı. Bundan dolayı Efendimiz Medine'deki herkese: **"Kim cennet karşılığında zorluk ordusunu donatacak?"** diye haykırıyordu. Efendimiz'in bu davetine rağmen kimselerden ses çıkmıyordu. Çünkü elde avuçta bir şeyleri olanlar zaten vermiş, münafıklar ise bu daveti hiç üzerlerine almamışlardı. Bu sefer Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) aynı haykırışı Mescid'de, hutbede yenilemişti. Yine kimselerden ses çıkmıyor, ancak utangaçlığı ile bilinen Hz. Osman (Radiyallahu Anhu), ayağa kalkıyor ve ordunun donatılması için infakta bulunuyordu. Onun her infakı ile Efendimiz memnun oluyor, bir daha çağrısını yeniliyor; Hz. Osman (Radiyallahu Anhu) vermeye doymayarak

---

[77] İbn Hişam, *Sîre,* c.4, s. 161

[78] Tebûk Gazvesi'nin zamanı, Efendimiz'in Medine'den çıkışı; Hicri, 9. yılın Recep ayının başında, Miladi olarak, 13 Eylül 630'da, dönüşü ise Hicri, 1-5 Ramazan 9, Miladi, 11-15 Kasım 630'dadır.

bir daha veriyordu. Öyle bir hâl oldu ki, 30.000 kişilik ordunun neredeyse 10.000 askeri, Hz. Osman'ın infakı ile donatılacak bir hale geliyordu. Böyle olunca da insanlar artık; *"Ceyşü'l-Usra/Zorluk ordusu* değil, *Ceyşü'l-Osman/Osman'ın Ordusu"* diyorlardı. [79]Asıl sözü ise Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) söyleyecekti. Diyecekti ki**: "Bu infaktan sonra Osman ne yaparsa yapsın, kendisine hiçbir zarar dokunmayacaktır."** [80]

Efendimiz'in bu sözü ne anlama geliyordu? Anlamı şu idi: Hz. Osman öyle bir infakta bulunmuştu ki hayatta iken varislerine bırakmadan ıskatını yani günahlarının kefareti olacak hayrı kendi elleri ile yapmıştı. Öyle büyük bir hayrın altına imza atmıştı ki o günden sonra yapacağı her türlü eksikliğin ve noksanlığın kefareti olabilecek bir amel ortaya koymuştu.

Hz. Osman'a (Radiyallahu Anhu) bunları ve burada daha bizim anlatamadığımız onlarca takdire şayan ameli yaptıran en önemli şey, onun imanının derinliği ve bu derinliğin ona kazandırttığı sevginin ve muhabbetin ne kadar büyük olduğudur.

Hz. Osman'ın hayatı ile bize söylediği söz şudur: *"Yürekte var olduğu iddia edilen sevginin en büyük ispatı elde olanları verebilmektir. Elde olanları veremeyenler, ne kadar dilde seni seviyorum deseler de o sevgi sadece sözde kalan bir sevgidir. Sevgi ise sadece söz ile olmaz, önce öz ile sonra söz ile olur. Sevginin özde olduğunun en büyük delili ise infaktır."*

---

[79] Dimaşkî, *Subul el-Hüda,* c. 5, s. 467

[80] Tirmizi, 3701

- ***Risaletin Abisi olan Hz. Ali'nin Peygamber Sevdası***

Sahabe içerisinde Hz. Ali'nin (Radiyallahu Anhu) yeri hep çok farklı bir konumda olmuştur. O, Efendimiz'in çok sevdiği amcası Ebû Talib'in oğlu, canından bir parça olan kızı Fatıma'nın eşi, cennet gençlerinin efendileri olan torunları Hasan ve Hüseyin'in babası, yirmi üç yıllık risalet tarihinde adından çokça bahsettiren bir yiğittir. Onun hakkında Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o kadar çok söz söylemiştir ki; büyük imam Ahmed b. Hanbel bu durumu şöyle ifade etmiştir: *"Ali'nin hayatı için nakledilenler o kadar çoktur ki başka hiçbir sahabe için böyle bir nakil olmamıştır."* [81]

Efendimiz'in, Hz. Ali hakkında söylediği sözlerden bir tanesi, onu risaletin abisi olma konumuna yükseltmiştir. Tebûk Gazvesi'nde Efendimiz, Hz. Ali'yi yerine Medine'de vekil olarak bırakmıştı. Bu durum münafıkların; "Sefer, zorlu bir sefer olduğu için Muhammed, amcasının oğlunu kayırdı." şeklinde dedikodularına sebep olmuştu. Savaş meydanlarının aslanı olan Hz. Ali (Radiyallahu Anhu), böyle bir duruma dayanamayarak, atına atlayıp, Medine dışındaki orduya yetişmiş ve Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisini orduya alması için ısrar etmişti. Bunun üzerine Efendimiz: **"Ey Ali! Harun'un Musa yanında aldığı yeri, sen de benim yanımda almaktan razı değil misin? Ancak benden sonra peygamberlik yoktur."** [82] demişti. Bu sözü ile Efendimiz, Hz. Ali'yi (Radiyallahu Anhu) Musa'nın abisi olan Harun'un yerine koymuş; böylelikle onu risaletin abisi konumuna yükseltmişti. Abi olmak öyle kolay değil-

[81] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/32

[82] Buhari, *Megazi,*78; Müslim, *Fedailü's-Sahabe,* 30,32; Tirmizi, 3731

di; abi olmak sorumluluk sahibi olmaktı. Abi olmak kardeşlerini gözü gibi korumak demekti. Abi olmak yeri ve zamanı gelince baba gibi olmak, baba gibi davranmaktı. Peki, Hz. Ali (Radiyallahu Anhu) bu ağabeyliği yerine nasıl getirdi? Özellikle sevgi penceresinden baktığımızda Hz. Ali, Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nasıl sevdi? Sevgisinin yolunda neler yaptı?

Hz. Ali (Radiyallahu Anhu), yaşadığı 63 yıllık hayatın, tam 53 yılını iman yolunda geçirmiş biri olarak çok önemli hatıralar bırakarak gitmiştir. Bunlar içerisinden birini seçmek çok da kolay değildir. Bundan dolayı biz Hz. Ali'nin hayatına genel hatları ile şöyle topluca bakacağız.

Onun Efendimiz'in evine gelişi beş yaşlarında olmuştur. O daha beş yaşlarında bir çocuk iken, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yaşlı amca Ebû Talib'in sırtındaki yükü hafifletme adına, amcası Abbas'ı yanına alarak, o eve gitmiş, kendisi Ali'ye talip olmuş, onu almış; Hz. Abbas da o günlerde on beş yaşında olan Cafer'i almıştı. [83] Beş yaşlarında bir çocuk iken Efendimiz onu Hz. Hatice'nin şefkatli kollarına emanet ederken: **"Ey Haticem! Ben öyle birini seçtim ki Allah da onu benim için seçmiştir."** demiştir. [84]

Nübüvvet öncesi o evde Hz. Hatice'nin terbiyesi ile yetişen Ali, on yaşlarında iman ile tanışmış, Hz. Hatice'den sonra iman etme ve namaz kılma şerefine nail olmuştu. [85]

---

[83] İbn İshak, *Sîre,* c. 1, s. 262; İbn Hişam, *Sîre,* Taberi, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk,* c. 2, s. 213

[84] Abdülfettâh, Abdülmaksûd; *İmam Aliyy ibni Ebî Tâlib,* s. 75

[85] Enes b. Mâlik rivayet ediyor: *"Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) pazartesi günü peygamber*

On üç yaşlarında, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) genel davetin ilk safhasında en yakın akrabalarını İslam'a davet ederken, Hz. Ali (Radiyallahu Anhu) de ordaydı; Efendimiz'in o gün ona verdiği görev, gelen davetlilere su ve süt ikram etmektir. Efendimiz bu yeni davetin mesajlarını akrabalarına duyururken, orada Hz. İsa'nın rolüne bürünerek, [86] onun feryadı gibi: **"Allah'a giden yolda bana kim yardımcı olacak?"** diye haykırmaya başlayacaktı. Amca Ebû Leheb sinirlenecek: *"Yazıklar olsun sana bizi bunun için mi davet ettin?"* diyecekti. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hiçbir şeye takılmadan haykırışını devam ettirecek, ama her seferinde daveti karşılıksız kalacaktı. Bunun üzerine Hz. Ali, elindeki su kırbasını yere bırakacak ve "*ben*" diyerek sağ elini havaya kaldıracaktı. O el o gün *"ben"* diyerek havaya kalkmış ve o günden sonra tam elli yıl boyunca da aşağıya inmemiştir. Hz. Ali'nin (Radiyallahu Anhu) *"ben"* demesi, başta Ebû Leheb olmak üzere orada hazır bulunanların alaylı sözlerine konu olacaktı. Diyeceklerdi ki: "Ey Muhammed! Sana bu çocuk yeter, bizi bırak! Bu çocuk sana yeter!" Onlar alay etmişlerdi; ama tarih gösterecekti ki gerçekten o çocuk, Efendimiz'e yetecekti. O çocuk Kur'an evinin oğlu olarak, risaletin abisi olarak bu davaya yetecekti.

O gün orada havaya kalkan el, bir daha aşağı inmeyecekti. Yirmi üç yaşlarında bir delikanlı iken, Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hicret yolu gözükmüş; Efendimiz sadık dostu Hz. Ebû Bekir ile o zorlu yola revan olacağı sırada, Hz. Ali'yi (Radiyallahu Anhu) yatağına yatması için

---

olarak görevlendirildi. Salı günü ise Ali ile birlikte namaz kıldı." Bkz: Tirmizi, 3974

[86] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 1, s. 187; Taberi, *Tarih'ul-Ümem ve'l-Mülük,* c. 2, s. 217, 218

seçecekti. Peygamber'in yatağına yatmak demek, kalkmak için değil ölmek için yatmak demekti. Ali, bunu bile bile: "Tamam Ya Resulallah!" diyecek ve o yatağa ölmek için yatacaktı. Hz. Ali'nin (Radiyallahu Anhu) bu tavrı aynen atası İbrahim'e benzemekteydi. Hani İbrahim, Nemrud'un yaktırdığı ateşe yanmak için atlamış, ama ateş İbrahim'e karşı serin ve selamet olmuştu ya; aynen Ali de o yatağa ölmek için yatacak, ama Allah, Ali'yi muhafaza edecekti. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ebû Bekir ile Sevr Dağı'na doğru çıktıklarında Mekke, Darû'n-Nedve'de alınan karar gereği her kabileden bir savaşçı seçerek, Peygamber'in evine göndermiş, böyle yapmakla Haşimoğulları'nın tepkisini daha da aza indirmeyi planlamıştı. [87] Dışarıda eli kılıç tutan, en mahir mızrak kullanan savaşçılar varken, Hz. Ali, peygamberin yatağında çok rahat bir hâlde uyumaktadır. Yıllar sonra Hz. Ali'ye o gece sorulacaktı. Denilecekti ki: " Ey Ali! Sen hicret gecesi Peygamber'in yatağına yattığında, Mekke'nin en iyi kılıç kullanan adamları evin önünde içeriye girip, yatağa saldırmak için bekliyorlardı. Sen onların konuşmalarını, kılıçlarının ve mızraklarının seslerini duyuyordun. Allah aşkına söyle! O gece sen nasıl uyuyabildin?" Hz. Ali (Radiyallahu Anhu) bu soruya şöyle cevap verecekti: *"Vallahi, şu an elli küsur yaşındayım; halen o geceki uykuyu arıyorum."*

İşte Hz. Ali (Radiyallahu Anhu) ve işte Ali'nin sevdası ve aşkı…

25 yaşlarındadır; Bedrin meydanındadır… Utbe, Velid ve Şeybe o meydanda karşılarına çıkacak rakipler istiyorlar… Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de onların karşısına Ensar'dan üç yiğit gönderir..

[87] İbn Hişam, *Sîre,* c. 2, s. 124; İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 3, 174

Utbe, gelenlerin Medineli olduklarını görünce: "Ey Muhammed! Biz buraya Medineli çiftçilerle savaşmaya gelmedik. Bize denklerimiz olan adamlar gönder." dedi. Efendimiz, Utbe'nin derdini anlamıştır. Utbe, Ümeyyeoğulları'na mensuptu. Onun derdi Haşimoğulları idi; öyleyse karşılarına Haşimoğulları'ndan üç isim gönderilmeliydi. Bunun üzerine Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

قُمْ يَا هَمزةُ ! قُمْ يَا عَلِي! قُمْ يا عُبَيْدَةُ! **"Kum Ya Hamza! Kum Ya Ali! Kum Ya Ubeyde!/ Kalk Ey Hamza! Kalk Ey Ali! Kalk Ey Ubeyde!"** dedi. [88]

Zaten kalkmaya can atan Ali, hemen bu davete icabet etti ve Bedir'in meydanı; biri amca, ikisi amcaoğlu olan bu yiğitlerin kılıçlarının sesleriyle inledi. Hz. Hamza (Radiyallahu Anhu) ile Hz. Ali (Radiyallahu Anhu), rakiplerini devirdiler; Ubeyde b. Hâris ise yaralandı ve daha sonra da şehit oldu. [89]

Bedir'den bir yıl sonra Uhud'da, Hz. Ali yirmi altı yaşlarındadır. Savaşın öncesinde Abduddaroğulları'ndan Ebû Talha, karşısına çıkacak rakip istiyor; Hz. Ali (Radiyallahu Anhu), sağına-soluna bakmadan "ben" deyip" ortaya çıkıyor. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ali'yi, Uhud'un meydanına doğru gönderiyor; Ali'nin gidişi ile tekbir seslerinin duyuluşu bir oluyor. Hz. Ali, onu yere sermiş, o meydanda da kendine yakışan duruşu ortaya koymuştu.

İki yıl sonra Hendek Gazvesi'nde Hz. Ali (Radiyallahu Anhu) 28 yaşla-

[88] İbn Hişam, *Sîre,* c.2, s. 277; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 1/117

[89] Ubeyde b. Hâris, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) amca çocukları içerisinde çok farklı bir yeri vardı. Hakkında daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Hz. Peygamber'in Albümü,* s. 254, 255

rındadır. Müslümanlar Selman-ı Fârisî'nin (Radiyallahu Anhu) görüşü gereği hendekler kazmış; sayıca çok olan düşmana karşı böyle bir savunma yapılmıştı. Ama karşı tarafta çok büyük savaşçılar vardı. Onlardan bazıları Hendekleri aşmış, o büyük çukurların ortalarına kadar gelmişlerdi. Gelenlerden biri de Amr b. Vûd idi. Bu zat büyük bir savaşçı idi. Bölgede onu tanımayan yoktu. Herkes onu bilir ve adını duyduklarında ödleri kopardı. Çünkü o: "Bin savaşçıya bedel Amr" diye bilinir, kimseler onun karşısına çıkmak istemezdi. Amr b. Vûd, hendekleri aşıp, orta bir yere gelince: *"Ey Müslümanlar! Duydum ki siz diyormuşsunuz ki biz ölünce cehenemme gidiyormuşuz, siz ölünce cennete gidiyormuşsunuz? Hadi içinizden biri çıksın da beni cehenneme göndersin, kendi de cennete gitsin."* Müslümanlar konuşanın Amr olduğunu duyunca hiç ses çıkaramadılar. Bu tehditvari sözlere bir kişi karşılık verdi; o da Ali'den başkası değildi. Hz. Ali; *"Ben Ya Resulallah!"* diyerek meydana atıldı. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): إِجْلِسْ يا عَلِي! إِنَّهُ عَمْرو! **"İclis Ya Ali! İnnehu Amr/ Otur Ey Ali! O Amr'dır."** dedi. Hz. Ali (Radiyallahu Anhu), istemeye istemeye oturdu, çünkü otur diyen Efendimiz'di. Amr, baktı ki Müslümanlardan ses yok; sözlerini bir daha tekrarladı ve karşısına çıkacak rakip istedi. Müslümanlardan yine ses çıkmadı; yine Hz. Ali, meydana atıldı; "Ben Ya Resulallah" dedi. Efendimiz aynı sözlerle Hz. Ali'yi (Radiyallahu Anhu) ikinci kez oturttu. Amr, baktı ki Müslümanlardan yine ses çıkmıyor, bu sefer daha da alaycı bir eda ile: *"Ne oldu korktunuz mu? İçinizden bir tek adam yok mu karşıma çıkacak?"* dedi. Yine hiçbir ses çıkmadı; yine Hz. Ali, "ben" deyip meydana atıldı. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ali'yi göndermek istemiyordu. Bundan dolayı bir daha Ali'yi oturtmak istedi, ama Ali bu sefer

oturmadı. Bazen emri dinlememek de edeptir kabilince Hz. Ali dedi ki: *"Ya Resulallah! Eğer o bin savaşçıya bedel Amr ise, ben de anamın isimlendirmesi ile Haydar-ı Kerrar'ım/ Çöllerin Aslanıyım. Bırak beni, ben ona haddini bildireyim."* Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ali'nin bu iştiyakını görünce artık reddetmedi. Ali'yi yanına çağırdı; sırtındaki hırkayı Ali'ye giydirdi. Başındaki sarığı Ali'nin başına koydu, sırtını sıvazlayarak Hendeğin meydanına gönderdi. Ali, yiğitçe o meydana yürürken, Efendimiz ellerini açtı: **"Ya Rabbi! Uhud'un meydanına amcam Hamza'yı gönderdim, geri gelmedi; sen Ali'yi bana geri gönder."** dedi. [90]

Hz. Ali'nin, hendeğe inmesi ile toz dumana karıştı, göz gözü görmez oldu. Nice sonra tekbir sesi duyulunca, Müslümanlar anladı ki Ali, Amr'ı yere serdi. [91] Aşk, sevda, sevgi olmazsa böyle bir kamet/duruş ortaya konabilir mi?

Hz. Ali'nin (Radiyallahu Anhu) hayat defterinin hangi sayfasını çevirirseniz çevirin, durum değişmeyecek; hep ilk gün havaya kaldırdığı o elin sorumluluğunu yerine getirme adına bir tablo göreceksiniz. Hudeybiye'de, Hayber'de, Yemen'de, Mekke'de, Basra'da, Kufe'de hep böyledir. Çünkü Ali, "Yedisinde ne ise yetmişinde de aynıdır." Çünkü Ali, *"Haklı olmak kadar, haklı kalmakta önemlidir."* sözünün sahibidir. Çünkü Ali, bir istikamet ve istikrar insanıdır.

En son O, Kufe'de; cehaletin ve taassubun kurbanı olan hain İbn Mülcem'in zalim kılıcı altında doğranırken: *"Bismillah ve billâh ve a'lâ milleti Resulullah. Fuztü bi Rabbi'l-Kâbe/ Allah adına,*

[90] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 68; Vâkıdî, *Meğazi,* c. 2, s. 471

[91] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 68

Allah ile beraber, Resulullah'ın milleti ile beraber, Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki ben şimdi kazandım." [92]

Hz. Ali, şehit olarak bu dünyadan giderken kazanıyordu. Çünkü o çok iyi biliyordu ki asıl hayat yeni başlayacaktı. O sevmiş, sevdiğinin yolunda yaşamış, en son sevdiğinin yolunda da kanını feda ederek gidiyordu. Hz. Ali'nin sevdası, tüm peygamber sevdalılarına bu işin nasıl olacağını gösteren önemli bir örnekti. Ali dersek söz bitmeyecek, Ali dersek sevdasını anlatmaya kelimeler yetmeyecek; iyisi mi bu kadarı ile yetinip, Ali'yi Ali gibi yetiştiren Hz. Hatice validemize konuk olalım.

- ***Risaletin Anası Olan Hz. Hatice'nin Peygamber Sevdası***

Hz. Hatice (Radiyallahu Anha) validemiz, Efendimiz'in ilk hanımı idi. Efendimiz onunla on beş yıl nübüvvetten önce, on yıl nübüvetten sonra tam yirmi beş yıl aynı yastığı paylaşmıştı. Hatice validemiz, Efendimiz'in İbrahim dışındaki tüm çocuklarının anasıydı. [93] O, nübüvvete ilk iman edip tasdik etmiş, ilk kez Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) arkasında namaz kılmış; malını, servetini neyi varsa her şeyini risalet davası uğruna harcayarak, o davaya bir ana olmuştu. Bundan dolayı biz Hatice validemize sadece çocuklarının anası değil, risalet davasının anası nazarıyla bakıyoruz.

Hatice validemizin Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olan sevdası bambaşka bir sevda idi. O sevdayı bilenler, başka sevdaları yazmaktan vaz-

[92] Yıldırım, Muhammed Emin; *Nebevi Eğitim Modeli, Darû'l-Erkam,* s. 109

[93] İbrahim'in annesi Mısırlı Mariye validemizdi. Onun hakkında daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Hz. Peygamber'in Albümü,* s. 124,125.

geçerlerdi. Onların sevdaları gerçek sevginin ne demek olduğunu âleme öğreten bir sevgi idi. O sevgi; vefa, fedakârlık, merhamet, edep, sadakat ve daha nice önemli hasletlerin nasıl olması gerektiğini gösteren bir sevgi idi. Sadece bir örnek üzerinden hem de daha nübüvvet gelmeden önce olan bir tablo üzerinden bu sevginin nasıl olduğunu anlamaya çalışacağız.

Hz. Hatice (Radıyallahu Anha) validemiz ile Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) evliliklerinin üzerinden birkaç ay geçmişti ki amca Ebû Talib, birden bir endişeye düşmüştü. Endişesinin sebebi şu idi: Hatice zengin ve soylu bir hanım, yeğeni Muhammed ise yetim ve fakir bir gençti. Ya Hatice, zenginliğin verdiği bir güvenle, yeğeni Muhammed üzerinde otoritesini sağlayıp onu ezerse; zenginliğin verdiği gururla, yeğeni Muhammed'i zor durumda bırakırsa endişesi idi. Ebû Talib, kimselere bir şey söylemiyordu ama bu endişe içini yakıp kavuruyordu. Bunun üzerine Ebû Talib daha fazla dayanamadı. Neb'a isimli hanım hizmetçisini çağırdı ve ona şöyle dedi: "Git, Hatice'nin evine, orada biraz kal. Özellikle Hatice'nin, yeğenime nasıl davrandığını iyice gözle, sonra gel gördüklerini bana anlat." Neb'a, verilen bu görev gereği Hatice'nin evine gitti. Bir müddet orada kaldı. Sonra evine döndü. Amca Ebû Talib, merakla hizmetlisinden neler gördüğünü anlatmasını istedi. Neb'a sözlerine şöyle başladı: *"Vallahi efendim! Ben böyle bir evlilik de böyle bir sevgi de görmedim."* Neb'a, hayran olmuştu o evin sakinlerinin birbirlerine olan muhabbet ve saygılarına… Neb'a anlatmaya devam ediyor: "Hatice her konuşmaya başlayınca; "Anam, babam sana feda olsun!" diye başlıyor, evde Muhammed'in bir dediğini iki etmiyor, hizmetlilere bırakmadan kendi elleri ile ona

hizmet ediyordu. Muhammed ise elinden geldiğince ona ev işlerinde yardım ediyor, büyük bir aşk ve muhabbet ile hanımı ile konuşuyordu." Neb'a gördüklerini yaşlı amca Ebû Talib'e bu şekilde anlatınca, Ebû Talib gözyaşlarını tutamıyor, bir taraftan ağlarken, diğer taraftan da şükürler ediyordu. [94]

Nübüvvet öncesi yaşanmış sadece bu tablo bile Hz. Hatice (Radiyallahu Anha) validemizin sevdasını anlamak için yetmez mi?

- ***Bir Peygamber Aşığı: Hubeyb b. Adiyy***

Hicret'in 4. senesi Efendimiz için de Medine için de büyük acıların yaşandığı bir senedir. O senenin Safer ayında hem Bi'r-i Maûne'de hem Reci' vakasında bir rivayete göre 47,[95] bir diğer rivayete göre ise 80[96] Kur'an öğretmeni, Kur'an yolunda canlarını vermiş ve şehadet şerbetlerini içmişlerdi. O sene bu iki olay Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o kadar derinden sarsmıştı ki Rahmet Peygamberi namazlarında kunut için ellerini kaldırmış ve bu ihaneti yapan çetelere beddua etmişti. İşte bu iki olaydan birisi olan Reci' vakasında peygambere sevdalı bir yüreğin sahibi olan Hubeyb b. Adiyy, âleme Peygamber nasıl sevilir bunu öğretecektir.

---

[94] Yemânî, Muhammed Abduh; *Ümmü'l-Mü'minîn Haticetü Bintü Huveylid Seyyidetün fi Kalbi'l-Mustafa,* s. 68

[95] Reci' olayında yedi, Bi'r-i Maûne'de de kırk olmak üzere sefere katılan toplam muallim sayısının kırk yedi olduğuna dair rivayetler için bkz: İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 194; Taberî, *Tarih,* c. 3, s. 34

[96] Reci' olayında on, Bi'r-i Maûne'de de yetmiş olmak üzere sefere katılan top-lam muallim sayısının seksen olduğuna dair rivayetler için bkz: İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 52; İbn Kesîr, *el-Bidaye,* c. 4, s. 71

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Uhud gazvesinin hemen ardından Benî Lihyan kabilesinin reisi olan Halid b. Süfyan'ın Medine'ye saldırı hazırlığında olduğunun haberini alır. Bunun üzerine Abdullah b. Üneys'i küçük bir birlik ile bu kabile üzerine gönderir. Giden birlik bu tehlikeyi ortadan kaldırır, kabile reisini öldürür ve Medine'ye geri döner. Yapılan bu sefer Benî Lihyan kabilesinin içerisinde büyük bir intikam ateşini yakar. Ancak, Medine İslam devletinin karşısına bir ordu ile meydana çıkma güçleri olmadığından, bu sefer farklı entrikalar ve planlar yapmaya başlarlar. Yapılan plana göre aralarından on kişilik bir heyet seçip Medine'ye gönderecekler, Müslüman olduklarını söyleyip, Efendimiz'den kendilerine Kur'an'ı talim ettirecek muallimler isteyecekler; sonra bu muallimleri Kureyş'e, özellikle yakınlarını Bedir'de kaybeden Kureyşlilere satarak hem bundan para kazanacaklar hem de içlerindeki intikam ateşini biraz olsun dindireceklerdi. Bu amaçla on kişilik bir heyet seçip Medine'ye gönderirler. Bu heyet gelir ve Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) geliş sebeplerini anlatırlar. Alemlere Rahmet olan Kutlu Elçi, alemlerin tamamına risaletin mesajını yaymak için çırpınıp durduğu bir anda böyle bir talebe yok diyemezdi. Ama bu konuda endişeleri de vardı. İster Bi'r-i Maûne'ye gönderdiği elçilerinde olsun, ister Reci'ye gönderdiği elçiler de olsun Efendimiz çok da rahat değildi. Bu elçilerinin başına bir iş gelmesinden korkuyordu. Ama gelen heyetler Efendimiz'i ikna etmiş, kendilerinin güçlü kabileler olduklarını beyan etmiş, o elçileri her türlü tehlikelerden koruyacaklarına dair söz vermişlerdi. Bunun üzerine Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Suffa mektebinde sayıları o günler iki yüzü aşkın talebesi içerisinden gönüllük esasına daya-

narak yedi muallimini Benî Lihyan kabilesine elçileriyle birlikte gönderir. Bazı kaynaklar giden muallimlerin sayının on olduğunu söyleseler de üç kişinin ismini veremezler.[97] Bundan dolayı gönderilen heyetin yedi kişi olma rivayetleri daha güçlüdür. [98] Peki, kim bu yedi yiğit? Kısaca da olsa bu muallimleri tanıyalım:

1- Asım b. Sabit (Radiyallahu Anhu): Bu zat hayatı ile de şehadeti ile de çok orijinal ve farklı bir sahabidir. Giden heyetin imamıdır. Yaşı otuzlara merdiven dayamış, Ensar'dan olup, Bedir'e ve Uhud'a iştirak etmiş, Ashab-ı Suffa içerisinde de öne çıkan gözde bir talebedir. Kız kardeşi Cemile bint Sabit, Hz. Ömer'in hanımıdır. Bu yönü ile Asım, Hz. Ömer'in kayınbiraderidir. Asım b. Sabit, Mus'ab'ın vesilesi ile imanla tanışmış, 2. Akabe Biatı'na iştirak etmiş, orada Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) biat edip söz vermiştir. Daha sonra hicrete kadar Mus'ab'ın talebesi olmuş, hicretten sonra da Suffa mektebinde bir Kur'an aşığı olarak yetişmişti. O, Kur'an'ın şirk ve müşriklerle olan mücadelesini okudukça, Kur'an'ın şirke olan düşmanlığının boyutunu gördükçe hep şöyle dua ederdi: *"Ya Rabbi! Bana bir müşrik eli değdirme. Ne ben onlara dokunayım, ne onlar bana dokunsun."* Bu duanın işin sonunda neye vesile olduğunu birazdan göreceğiz. İşte heyetin imamı olan Asım b. Sabit böyle biriydi.

2- Hubeyb b. Adiyy (Radiyallahu Anhu): Hz. Hubeyb, bu heyette imam olan Asım b. Sabit'in yardımcısı idi. Ensar'dandır; yaşı yirmi beşlere merdiven dayamış bir yiğittir. O da Mus'ab'ın vesilesi ile iman

[97] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 2/294

[98] Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 355

şerbetini içmiş, Asım gibi Bedir'in ve Uhud'un gazilerinden olmuş ve Ashab-ı Suffa' içerisinde Kur'an'ın bir aşığı olarak, Kur'an yolunda ölmeye dünden razı olan bir kahramandır. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hubeyb'i, Sad b. Ebî Vakkas'ın küçük kardeşi Ümeyr'e, Medine'de kardeş kılmıştı. Ümeyr, Bedir'de şehit olmuştu. Bu şehadet Hubeyb'i çok etkilemiş, o günden sonra nicelerinin dualarının başına koydukları şehadeti Hubeyb de koymuştu. O bir sevda abidesi idi, nasıl olduğunu birazdan göreceğiz.

3- Zeyd b. Desinne (Radiyallahu Anhu): Hubeyb b Adiyy'in can ciğer arkadaşıdır. Onun da yaşı yirmi beşlerdedir. Aynen Hubeyb gibi Mus'ab'ın ellerinde yetişmiş, Ashab-ı Suffa'dan olmuş, Bedir'e ve Uhud'a katılmış, sevdayı ve aşkı en büyük vazife bilmiş birisidir. Halid b. Ebî Bükeyr'in Ensar kardeşidir.

4- Mersed b. Ebî Mersed (Radiyallahu Anhu): Muhacir'dir. İlklerdendir. Ama bu sahabînin çok önemli bir hususiyetini söyleyeyim; gömleği Hz. Yusuf (Aleyhis Selam) gibi arkadan yırtılanlardandır. Nasıl mı? Mersed, çok güçlü ve çok yakışıklı bir zattı. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onu Bedir gazvesinden sonra, gizlice Mekke'de olan bazı zayıf, güçsüz Müslümanları kaçırıp getirmesi için görevlendirmişti. Çünkü o tek başına bir ümmet, tek başına bir ordu gibiydi. Mersed bu görev için Mekke'de bulunduğu bir sırada, gençlik yıllarında sevgilisi olan Mekkeli bir kadın ile karşılaşır. Kadın kaç senedir görmediği Mersed'i karşısında görünce sevinir ve onu evine götürmek ister. Mersed ise o hayatın eskide kaldığını, imanın buna engel olduğunu anlatır. Ama Züleyha'nın rolüne giren o kadın bir türlü teskin olmaz: "Eğer benimle eve gelmezsen şimdi tüm Mekke'yi senin karşında ayaklandırırım." der. Mersed kabul et-

meyince kadın bir anda ortalığı velveleye verir ve tüm Mekke'yi Mersed'in peşine takar. İşte gömleği arkadan yırtılması bu olaydandır. Mersed bu olay karşısında bir yolunu bulur, kaçıp gizlenir ve daha sonra kendine verilen görevi eksiksiz yerine getirerek Medine'ye döner.

5- Halid b. Ebî Bükeyr (Radiyallahu Anhu): Muhacir'dir; Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'ye hicret edince onu Zeyd b. Desinne ile kardeş kılmıştı. Şehit olduğu zaman yaşı otuz dörttü. O da diğerleri gibi hem Bedir'e, hem Uhud'a katılan Ashab-ı Suffa'nın yiğit talebelerinden idi.

6- Muattıb b. Ubeyd (Radiyallahu Anhu): Ensar'dandır. Yimi beş, otuz yaşlarında aynen diğer dostları gibi Ashab-ı Suffa'nın talebesi, Bedir'in ve Uhud'un gazisidir. Abdullah b. Tarık ile anne bir kardeştirler.

7- Abdullah b. Tarık (Radiyallahu Anhu): Ensar'dandır. Yirmi beş, otuz yaşlarında aynen diğer dostları gibi Ashab-ı Suffa'nın talebesi, Bedir'in ve Uhud'un gazisidir. [99]

İşte Benî Lihyan'a gönderilen yedi muallim bu isimlerden oluşuyordu. Bu muallimlerin en temel özelliği Kur'an'a ve Kur'an'ı kendilerine öğreten Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) duydukları aşk ve sevdanın çok ileri bir seviyede olması idi. Zaten bu sevda ve aşk onlara, en büyük mükâfat olan şehadeti kazandırtmıştı.

Bu yedi Kur'an muallimi yanlarında Benî Lihyan kabilesinin

[99] Haklarında kısaca bilgi vermeye çalıştığımız bu yiğit sahabîler hakkında daha fazla bilgi elde etmek isteyenler; Sahabe ve Tabakat kitaplarının ilgili yerlerine müracaat edebilirler.

elçileriyle birlikte yola koyuldular.. Mekke'ye 65–70 km. uzaklıkta Reci' suyu denen yere gelip konakladılar. Konaklanan bu yer çok farklı bir mekândır. Bölge de suyu ile meşhur bir yerdir. Çölün ortasında bir yer olmasına rağmen halen orada 25-30 cm. kazınca berrak ve temiz içilebilecek bir su çıkmaktadır. Adeta o mekânın bu canlılığı, orada kanlarını akıtan bu Kur'an muallimlerinin davalarının ebediliğine bir işaret olmuştur.

Gece orada konaklayan bu muallimleri tutuklayıp Mekke'ye satmak için bir fırsatını kollayan kabile mensupları bir şeylerin planlarını yaparlarken Asım b. Sabit bunların niyetlerini anlar ve arkadaşlarını da uyandırarak bir anda orada bulunan tepenin arkasına doğru koşarlar. Onların koşması ile oklar üzerlerine yağmaya başlar, ama Müslümanlar tepeye varmayı başarırlar. Derken kabile mensupları bu Kur'an öğretmenlerine teslim olmalarını söylerler. Ama şehadet aşıkları bu yedi yiğit teslim olmayacaklarını söyler ve heybelerinde bulunan son oklara kadar karşılarında sayıları iki yüzü aşkın kabile mensubu ile savaşırlar. Okları bitince kabile mensupları daha da saldırılarını sıklaştırır ve orada dört Kur'an öğretmenini şehit ederler. Geriye üç kişi kalmıştır. Bunlar; *Hubeyb b. Adiyy, Zeyd b. Desinne ve Abdullah b. Tarık*'tır.

Şehit olan dört kişi içerisinde bu küçük kafilenin imamı olan Asım b. Sabit de vardır. Asım'ın dedik ya hep bir duası vardı*: "Ya Rabbi! Bana müşrik eli değdirme… "* diye,[100] şehadete yürüdüğü son nefesinde de bu duayı tekrarlar. Son nefesini vereceği sırada:

[100] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 3, s. 463

"Allah'ım ben bana düşeni yaptım. Bundan sonrası Senin bileceğin iş, sen bana müşrik eli değdirme!" demişti. Hain kabile geriye kalan üç kişinin etrafını sarmış, onları tutuklamış ve birbirlerine sıkı sıkıya bağlayarak, ellerini ovuşturmaya başlamışlardı. Çünkü geriye kalan üç Müslüman da Mekkelileri sevindirecek kişilerdi ve bunları teslim edince karşılığında iyi para alacaklardı.

Bu eşkiyalar şehit ettikleri dört Müslüman'ın cesetlerini de Mekke'ye götürmek istediler. Özellikle Asım b. Sabit'in cesedine çok talip çıkardı Mekke'de… Çünkü Asım b. Sabit, *Sülafe* isimli bir kadının oğlunu Uhud'da öldürmüştü. Sülafe bundan dolayı ölü ya da diri Asım'ı getirene yüz deve vereceğini vaat etmişti. Bunda dolayı Asım'ın cesedi onlar için çok kıymetli idi. Cesedini verip bir sürü para ya da yüz deve alabilerdi. Bu amaçla kabile reisi, birkaç adamını Asım b. Sabit'in cesedini getirmeleri için gönderdi. Adamlar gitti ama büyük bir korku ile elleri boş olarak geri döndüler. Neden mi? Çünkü Allah, Asım'ın duasını kabul etmişti. Ona müşrik eli değdirmeyecekti. Kâbe'yi Ebabille koruyan Allah, Kâbe'nin Rabbi olan Allah'ın kelamını insanlara öğretmek için yola revan olan Asım b. Sabit'in bedenini ise arılarla koruyacaktı. Çölün ortasında, gönderdiği bir arı sürüsü ile o cesedi korumuştu. Adamlar ne yaptılarsa bir türlü Asım'ın bedenine ulaşamadılar. Bunun üzerine kabile reisi, adamlarına geceyi beklemelerini, gece olunca arılar gideceği için, rahatlıkla cesede ulaşabileceklerini söyledi. Adamlar geceyi beklediler, gecenin bir vakti sessizce Asım'ın bedenine doğru yaklaştılar. Ortalıkta arı falan kalmamıştı. Asım'ın cansız bedeni karşılarında duruyordu. İyice yaklaştıklarında bir anda şimşekler çakmaya başladı ve gök-

ten bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Adamlar yağmurdan kaçıp bir taşın arkasına sığındılar, yağmurun dinmesini beklediler. Dakikalar süren yağmur bitince saklandıkları yerden çıktılar, cesedin olduğu yere geldiklerinde ortada ceset falan yoktu. Aradılar, aradılar bir türlü bulamadılar. Allah (Celle Celalühu), Asım'ın duasını kabul etmişti; ona müşrik eli değdirmeyecekti. Yağmur suları onu alıp götürmüştü. Adamlar oradan eli boş döndüler.

Bunun üzerine eşkiyalar sağ kalan diğer üç Kur'an muallimini birbirlerine sıkıca bağlamış, Mekkelilere teslim edip, karşılığında bedellerini almak için Mekke'ye doğru yola çıktılar. Yolda sabah namazı vakti girince bu üç Kur'an muallimi namaz için izin istediler, ama gözleri dinardan başka bir şey görmeyen kara kalpli ve kara yüzlü adamlar, bu Müslümanlara izin vermediler. Peki, ne yaptı bu Kur'an âşıkları? Ne de olsa bağlıyız, esiriz, imkânımız yok namaz kılamaz mıyız dediler? Hayır, *"iman varsa imkân vardır"* mülahazası ile kenarlarına oturdukları kayadan birer birer ellerinden geldiği kadarı ile teyemmüm aldılar ve sıra ile yapabilecekleri kadar ima ile namazlarını eda ettiler. O hâlde namaz kılmak herhalde sahabeye nasip olabilecek bir hâldi; o güzide insanlar bu alanda da bir örneklik ortaya koydular.

Mekke'ye doğru yaklaştıkları bir noktada o üç muallimden biri olan Abdullah b. Tarık nasıl yaptıysa bir yolunu buldu ve o eşkıyaların birinin kılıcını aldı, ellerindeki ipleri kesti ve onlarla mücadele etmeye başladı; ama bir anda etrafını saran kabile mensuplarına daha fazla direnemedi ve orada şehit edildi. Abdullah, kervanın beşinci şehidi olmuştu. Geriye sadece *Hubeyb*

ile *Zeyd* kalmıştı. Kabile mensupları en azından bunları sağ salim Mekke'ye ulaştıralım düşüncesi ile daha tedbirli bir hâlde yollarına devam ettiler. [101]

Mekke'ye vardıklarında Zeyd b. Desinne'yi Bedir'de öldürülen babası Ümeyye b. Halef'e karşı *Safvan b. Ümeyye*'ye, Hubeyb b. Adiyy'i ise yine Bedir'de öldürülen kardeşine karşı *Huceyr b. Ebî İhab* satın alacaktı. Elbette bunların satın alma amacı bu iki Müslüman'ı Mekkelilerin gözleri önünde öldürmek, bununla da içlerindeki öfkeyi dindirmek, bir taraftan da Mekke'de Müslümanlara karşı oluşan ilginin önünü kesmekti. Ama ortada bir sorun vardı, o günler haram aylardı, haram aylarda adam öldürmek Müşrik Araplar için de büyük bir ayıptı, bundan dolayı bu ayların bitmesini beklemek zorundaydılar. Böyle olunca bu iki Kur'an aşığı genci birbirlerinden ayırdılar; Hubeyb'i bir eve, Zeyd'i başka bir eve hapsettiler. Tam üç ay her gün tehditler, teklifler, işkenceler yaptılar; ama ne yaptılarsa bu iki genci yollarından, imanlarından, sevdalarından vazgeçiremediler. Ölüm bir yönü ile daha kolaydı ama ölüm korkusu ile yaşatmak daha ağır bir imtihandı. İşte bu iki yiğide böyle ağır bir imtihan düşmüştü; üç ay boyunca neredeyse her gün ölüp ölüp diriliyorlardı; ama onlar öyle bir direniş ortaya koyuyorlardı ki tüm Mekkelileri, kendilerine ölüm tehditlerini savuranları bile hayran bırakıyorlardı.

Haram ayların tamamlandığı gece Hubeyb, hapis olduğu evin cariyelerinden olan *Maviye* isimli kadından tıraş olmak için

[101] Olayın detayları için bkz: İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 180; Vâkıdî, *Meğazi,* c. 1, s. 228; Köksal, M. Asım, *Hz. Muhammed ve İslamiyet,* c. 4, s. 601-607

bir ustura istedi. Ölüme gitmiyor muydu Hubeyb, peki tıraş niçin? Hubeyb yoluna baş koyduğu Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve o yolda yürüyen diğer büyüklerden çok iyi öğrenmişti ki ölümlerin en güzeli şehadetti. Madem şehadet, bir yiğidin düğün günü gibiydi; madem şehadet en büyük sevda ve aşktı, o hâlde ona kavuşulan gün, günlerin en güzeli olmalıydı. O gün şehadet gelini ile evlenilecek gündü ve o güne bir damat gibi gidilmeliydi. İşte Hubeyb, bundan dolayı, tıraş olup tertemiz bir hâlde Rabbisine kavuşmak istemekteydi.

Maviye, bu talep gereği Hubeyb'e çocuğu ile bir ustura gönderdi. Sonra birden telaşlandı; esir birine hiç çocukla ustura gönderilir mi diye … Ya o ustura ile çocuğuma bir şey yaparsa, ustura ile çocuğumu esir alır, kaçmak için bir fırsata dönüştürürse, diye korktu ve koşa koşa Hubeyb'in yanına geldi. Maviye, bir de baktı ki çocuğu Hubeyb'in dizlerine oturmuş, Hubeyb ona şakalar yapıyor, çocuğunu eğlendiriyor. Bu manzara Maviye'yi öyle bir etkiledi ki, o anda yüreğine iman tohumu ekildi. Hubeyb, daha Allah için kanını akıtmadan, vakarı, izzeti ve sevdası ile Mekke sokaklarına iman tohumu ekmeye başlamıştı bile …

Daha sonra Hubeyb, güzelce tıraşını oldu, hazırlandı; sonra Safvan'ın adamları gelip onu aldılar ve Mekke'nin dışına bugün Ten'im Mescidi'nin bulunduğu yerin hemen arkasında bulunan büyük bir kayalığın önüne getirdiler. Burada herkesin gözü önünde onu idam etmek istiyorlardı. Çünkü Mekke'de özellikle gençler arasında Müslümanlara karşı bir ilgi artmıştı; bir yönü ile Mekkeliler, Hubeyb'in şahsında onlara da mesaj vermek ve onları da sindirmek istiyorlardı.

Onlar telaşlı bir hâlde idam sehpasını hazırlarken, Hubeyb de adım adım şehadete yaklaşmanın sevinci içerisindedir. Hubeyb'in bu vakarlı hali Mekkelileri ürkütür. O anda Ebû Süfyan yanına yaklaşır; son bir isteğin var mı diye sorar. Hubeyb: *"Evet, eğer müsaade ederseniz iki rekât namaz kılmak istiyorum."* der. Müsaade ederler; Hubeyb namaz kılmaya başlar. Son namaz bu, adım adım Rabbine yaklaştığı bir anda son namazını kılmaktadır. Namazını bitirdikten sonra dönüp yanındakilere der ki*: "Vallahi! Eğer Hubeyb ölümden korktu deyemeycek olsanız öyle bir uzatırdım ki namazımı… Çünkü öyle bir lezzet almıştım ki namazdan, saatlerce kılsaydım, yine de kılmak isterdim."* [102]

Son namaz, öyle kolay mı cellâdın önünde son namazı kılmak! Bu ancak Hubeybce iman edenlere, onun gibi sevdalılara nasip olan bir ayrıcalıktır. Artık işin sonuna gelinmiştir; Hubeyb, izleyen herkesi adeta sarsan bir tavır ile güle güle ölüme doğru yürümektedir. O anda Ebû Süfyan insanlar üzerinde oluşan bu tesiri kırma adına Hubeyb'e şöyle bir teklifte bulunur: *"Ey Hubeyb! Gel sana son bir şans verelim. Bak sen burada bunca sıkıntıyı çekerken Muhammed Medine'de keyif çatıyor. O bile bile sizi ölüme gönderdi. Şu kadar insanın huzurunda 'Yerimde Muhammed olsun.' de, seni serbest bırakalım."*

Ebû Süfyan'ın bu teklifi, insanları daha da meraklandırmıştı. Hubeyb'ten istenen tek bir söz idi; o sözü söyleyip, hayatını kurtarabilirdi. Peki ne dedi Hubeyb? O ana kadar sevdasına en ufak bir leke sürmeyen Hubeyb, bu teklif karşısında da sevgisine hiçbir leke sürmeyecek ve tarihe geçecek o meşhur sözünü söyleyecek-

[102] Taberi, *Tarih,* c.3, s. 31; İbn Kesîr, *el-Bidaye,* c. 4, s. 63

ti. En gür sedası ile dedi ki: *"Vallahi! Değil burada Muhammed'in olması, O'nun ayağına bir tek diken batmasına dahi gönlüm razı olmaz. Saçlarım adedince başlarım olsa ve her gün biri kesilse ben yine de O'na (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir şey olmasını istemem."* [103]

Bu aşk karşısında Ebû Süfyan'ın da, olaya şahitlik eden Mekkelilerinde dilleri tutulur. Ebû Süfyan der ki: *"Bu nasıl bir sevda? Onlarca hükümdar, onlarca devlet başkanı tanıdım. Hiçbirinin tebasını, Muhammed'in tebası gibi görmedim."* [104]

Hubeyb, giderken bile peygamber nasıl sevilir bunu aleme göstererek gidiyordu. Sahabenin peygamber sevdasının sadece lafta olmadığını öğretiyordu. Bu sevdanın ölümüne bir sevda olduğunu gösteriyordu. İmanın bir gereği olan bu sevdanın ispatını kanını akıtarak âleme duyuruyordu.

Mekkeliler, Hubeyb'in kararlılığını görünce, infaz için harekete geçtiler. O anda Hubeyb karşısında duran yüzlere şöyle bir baktı, sonra gözlerini semaya doğru kaldırdı ve dedi ki: *"Allah'ım! Ben birazdan sana doğru geliyorum, ama benim bu halimden Medine'deki peygamberin haberi yok. Ne olur Rabbim sen benim selamımı O'na ulaştır; benim bu halimi O'na arz eyle!"*

Asım b. Sabit'in duasını kabul eden Allah, Hubeyb'in de duasını kabul edecektir. Efendimiz o anda Mescit'te onlarca sahabe ile oturmaktadır. Bir anda Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) toparlanacak, mübarek elini göğsünün üzerine koyacak ve herkesin duyacağı bir şekilde: **"Ve aleyke's-selam Ya Hubeyb!**/ وَ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا حُبَيْب!

[103] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 246; Vâkıdî, *Meğazi,* c. 1, s. 360

[104] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 56

Ve selam senin üzerine de olsun Ey Hubeyb!" diyecektir. Ne olduğunu anlamayan sahabe merakla, Efendimiz'e baktıklarında, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olanları anlatacak ve:**"Kardeşiniz Hubeyb şehit oldu."** diyecektir. [105]

Mekkeliler, Hubeyb'i şehit ettikten sonra sıra Zeyd b. Desinne'ye gelmiştir. Hubeyb'in ölümünü görünce Zeyd'in korkacağını zannetmişlerdi. Ona da teklifler yaptılar, ona da bazı şeyler önerdiler. Ama Zeyd'in tavrı aynen Hubeyb'in tavrı gibi olacaktı. O da büyük bir vakar ile aynen Hubeyb gibi şehadete doğru yürüyecekti.

İşte Sahabenin Peygamber sevdası…

İşte o sevgi yolunda feda olurlarken, aleme çok şey öğreterek giden iki yiğidin gerçek sevdası…

- ***İman elbisesini giymiş olan Sevbân'ın Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) karşı duyduğu sevda***

Efendimiz'in nübüvvet sofrasına oturma şerefine nâil olmuş biri de Sevbân isimli Yemenli bir köledir. [106] Sevbân, Yemen'den Medine'ye getirilmiş, orada köle pazarında satılırken Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından satın alınılarak özgürlüğüne kavuşturulmuştur. O günden sonra Sevbân, âlemlerin sultanını daha iyi tanımak için gayret etmiş, o da her yürek gibi tanıdıkça O'na aşık olmuştur. Gün gelmiş Efendimiz: **"Ey Sevbân! Artık ailenin yanına**

[105] Ebû Nuaym, *Delâil,* c. 2, s. 508; Beyhakî, *Delâil,* c. 3, s. 326

[106] Sevbân hakkında daha fazla bilgi için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin; *Hz. Peygamber'in Albümü,* s. 406, 407

dönebilirsin." dediğinde, sevineceğini zannettiği Sevbân gözlerinde yaş: *"Ya Resülallah! Ben sensiz bir hayatı neyleyeyim ki! Bir hayat ki o hayatın içerisinde sen yoksun, ben nasıl yaşarım sensiz?"* diyerek, Medine'de kalacağını söylemişti. O günden sonra Sevbân, Suffa ehlinden olmuş, bir taraftan orada ilim tahsil ederken, diğer taraftan da Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hizmetinde bulunmuştur. [107]

Bir Arap atasözünde; *"Her kişiye isminden bir nasibi vardır."* denir. Yani kişiye konulan ismin anlamı, o kişinin üzerinde şöyle ya da böyle tezahür eder. Sevbân'ın kelime manası; *"elbiselerini giyinmiş, kuşanmış"* demektir. Biz bu manayı Sevbân için şöyle anlıyoruz: Onun elbisesi iman ve takva olmuştur. O Müslüman olduktan sonra iman elbisesi ile dolaşan bir yiğit olmuştur. O, Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevgisini ve sevdasını adeta içmiş, bütün hücrelerinde bu aşkı hissetmiş ve böyle yaşamıştır.

İşte böyle biri olan Sevbân, bir gün kaldığı evin kapısının önüne oturmuş ve şöyle düşünmeye başlamıştı: *"Ben burada, Allah Resulü'nün yanında Medine'de olmama rağmen, O'nu birkaç saat görmesem dünyam kararıyor, ne yaptığımı bilemiyor, adeta yemeğe acıktığım gibi O'na acıkıyorum. Peki, yarın ahirette cennete girsem bile, Efendimiz bir peygamber olduğu için orada başka nebilerle, sıddıklarla ve şehitlerle yüce makamlarda olacak, ben ise cennette olsam bile daha aşağı tabakalarda kalarak O'ndan mahrum kalacağım. Eğer ben cennette Efendimsiz olacaksam ben o cenneti neyleyeyim. Bir cennet ki orada Allah Resulü'nü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) göremeyeceğim. O cennet bana cehennem olmaz mı?"*

[107] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 5, s. 97, 98; İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 1, s. 231

Sevbân, bu düşüncelere dalar ve bir anda gözyaşları içerisinde ağlamaya başlar. O bu hâlde iken Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çıkagelir. Sevbân'ı evin önünde oturmuş, ağlar bir hâlde görünce, Efendimiz meraklanır ve bunun sebebini sorar. Sevbân gönül dünyasında kopan o fırtınaları Efendimiz ile paylaşır ve neden ağladığını söyler. Efendimiz bu cevap karşısında tebessüm eder ve her söylendiğinde sahabe için düğün bayram olan o büyük müjdesini bir daha tekrarlar: **"Ey Sevbân! Kişi sevdiği ile beraberdir. Sen de benimle beraber olacaksın."** [108] Sevbân bu hadisi Efendimiz'den birkaç kez duymuştu; ama şimdi bu müjde direk kendisine veriliyordu. O anda öyle bir heyecanlandı ve sevindi, bir taraftan gözyaşlarını siliyor, bir taraftan da diyordu ki: *"Ya Resulallah! Yani ben seni cennette burada gördüğüm gibi görebilecek miyim?"* Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): **"Evet, Sevbân! Kişi sevdiği ile beraberdir."** sözünü tekrarlıyordu. Sevbân bu müjdeye öyle bir seviniyordu ki bu sefer de mutluluğundan ağlamaya başlıyordu.

Bu hadisenin üzerinden çok geçmeden semanın kapılarından Medine'nin sokaklarına bir ayet süzülüyordu. İnen ayetler başta Sevbân olmak üzere tüm peygamber âşıklarına büyük bir müjde veriyordu. Rabbimiz diyordu ki: ***"Kim Allah'a ve Resulü'ne itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlardır."*** [109]

Sevbân, Hz. Peygamber'e duyduğu sevda ile böyle önemli bir müjdenin nazil olma sebebi de olmuştu. [110] İmanın tadını

[108] Müslim, *Birr,* 50; Ebû Davud, *Edeb,* 113

[109] Nisa Sûresi, 4/69

[110] Vahidî, *Esbabü'n-Nüzûl,* s. 115

ve havasını kendine elbise edinmiş olan Sevbân daha sonra vefat edeceği Hicri 54/Miladi 674 yılına kadar da hep bu sevdanın yolunda bir hayat geçirmişti.

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sümeyraca Sevmek***

Asrı Saadet'in yiğit hanımlarından biri olan Sümeyra (Radiyallahu Anha) validemizin asıl adı Afra bint Ubeyd'tir. Ama o daha çok, Sümeyra ismiyle tanınır. Ensar'dan olan bu validemiz, Hâris b. Rifâa ile evlidir. Bu evlilikten üç oğlu olmuştur; oğullarının isimleri Avf, Muaz ve Muavviz'dir. Bu yiğitler ileride isimlerini unutturmamak üzere tarihin gıpta ile bakılacak sayfalarına yazdıracaklardır.

Sümeyra validemiz, birçok Medineli gibi, Mus'ab b. Ümeyr'in vesilesi ile imanla tanışmış, daha Efendimiz'i görmeden O'na âşık olmuştur. İman etmesinin üzerinden yaklaşık bir yıl geçince, Yesrib, Medine olma yoluna girdiğinde, Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'ye hicret etmiş, her Medineli gibi Sümeyra validemiz için de o günler bir düğün ve bayram olmuştur.

O günlerde Sümeyra validemiz, kendi kendine şöyle bir karar vermişti: *"Ben, Medineli olduğum için Efendimiz'in on üç yıllık Mekke hayatını bilmiyorum. İyisi mi, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu hayatına dair bilgileri Mekkeli hanımlardan öğreneyim. Ne kadar O'nu tanırsam o kadar O'nu severim."* Sümeyra validemiz çok iyi anlamıştı ki "*muhabbet marifet ile olur*" yani, ancak tanıdıkça gerçek manada sevgi olur. Bunun üzerine, Sümeyra validemiz birkaç Muhacir hanımın yanına gider ve onlarla şöyle bir anlaşma yapar: "Ben her gün geleyim, sizlerin ev işlerini göreyim; bulaşık, çamaşır, temizlik ne ise siz de bana bu hizmetimin karşılığında

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mekke hayatını anlatın. O'nun on üç yıllık hayatına dair ne biliyorsanız, benimle paylaşın." Muhacir hanımlar bu teklifi kabul ederler. Sümeyra validemiz buna çok sevinir, her gün sabahın erken saatlerinde o anlaştığı evlere gider, yapılacak işleri yapar; ücreti yerine Efendimiz'in Mekke hayatına dair bilgileri alarak evine gelir.

Evine gelir, ama asıl işi evde başlar. Çünkü Sümeyra validemiz bir anne sorumluluğu ile öğrendiği bilgileri sadece kendinde saklamaz; o bilgileri evin sakinleri ile eşi ve çocukları ile paylaşır. Bu paylaşımda da bize bir rehberlik yapar. Sümeyra validemiz, eşini ve çocuklarını karşısına alıp da bir vaaz edası ile bir ders havası ile onlarla konuşmaz. Ya ne yapar? Sofranın başında, yemek yerken hayatın doğal seyri içerisinde o bilgileri onlara sunar. Çünkü Sümeyra validemiz çok iyi anlamıştır ki; *evin sofrası, evin Suffa'sıdır***.** Suffa; Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'de tesis ettiği mektebinin adıdır. Oradan ne yiğitler ne alimler ne şehitler yetişmiştir. Sahabe, Suffa'yı bir model olarak kavramış, her biri de evlerinde Suffa'nın bir şubesini adeta açmışlardı. İşte evlerde açılan Suffalar, evlerde kurulan sofralardı. Sofranın başında, hayatın doğal seyri içerisinde yapılan sohbetler, çok büyük insanların yetişmesine vesile oluyordu. Sohbet, sahabeyi yetiştiren en önemli azıktı. Sohbet, sahabeyi sahabe yapan en önemli vesile idi. Sohbet, peygamberî bir gelenek, bir usûl idi. Sümeyra valimiz de bu geleneği uygulayan bir ana idi.

O evde, her gün sofranın başında konuşulan mesele, Efendimiz idi. Hâl böyle olunca, evin tüm sakinleri Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)

yürekten sevdalı insanlar olmuşlardı. Öyle ki görmedikleri hâlde Mekke'de Efendimiz'e sahip çıkan Ebû Talib'e karşı saygılı, Ebû Leheb'e ve Ebû Cehil'e karşı öfkeli olmuşlardı. Onlar çok iyi anlamışlardı ki seven, sevdiğinin sevdiklerini sever; sevdiğinin düşman olduklarına da düşman olur. Onlar da Efendimiz'i yürekten seven yiğitler olarak Efendimiz'in dostlarına dost, düşmanlarına düşman olmuşlardı.

Günler böylece geçerken, Hicret'in 2. yılında, Medine sokaklarında Bilal'in sesi Bedir için asker çağırırken duyuldu. Sümeyra'nın evinden üç yiğitte bu iş için meydana atıldı. Babaları Hâris b. Rifâa'nın Bedir'e gidip gitmediğini net bilmiyoruz; ama o evin üç oğlu; Avf, Muaz ve Muavviz yaşları küçük olmasına rağmen niceleri gibi parmaklarının ucuna basarak boylarını büyük göstermiş ve ordunun içerisine seçilmeyi başarmışlardı.

Bu üç kardeş, birbirlerinden habersiz; annelerinden öğrendikleri peygamber sevdası ile Bedir'e doğru gelirlerken şöyle bir karar vermişlerdi: *"Biz Bedir'in meydanında Efendimiz'in düşmanı olan ve O'na çok büyük zulümler yapan Ebû Cehil'i bulup, onu öldüreceğiz!"* Üç kardeş de birbirlerinden habersiz böyle bir karar almış ve yola koyulmuşlardı. Ancak, ortada bir sorun vardı; onlardan hiçbiri Ebû Cehil'i tanımıyorlardı. Kendileri Medineli oldukları için Ebû Cehil'i hiç görmemişlerdi. Görmemelerine rağmen, gerçek manada sevdikleri Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) düşmanına karşı derin bir düşmanlık duyarak Bedir'in meydanına gelmişlerdi.

Derken iman ile inkârın ilk sıcak karşılaşması olan Bedir başlamış, canlar verilmiş, canlar alınmıştı. Savaşın tam kızıştığı bir noktada o gençler verdikleri kararı yerine getirme adına Ebû

Cehil'i aramaya koyulmuşlardı. İşte o anda, gençlerin ortancısı olan Muaz, diğer kardeşlerine belli ettirmemeye çalışarak Abdurrahman b. Avf'ın (Radıyallahu Anhu) yanına gelmiş: *"Amca bana Ebû Cehil'i gösterir misin?"* demişti. Savaşın kızıştığı bir noktada Medineli bir gencin böyle bir iştiyakla Ebû Cehil'in peşine düşmesi Abdurrahman b. Avf'ı meraklandırmıştı. Abdurrahman b. Avf, Muaz'a: *"Ne yapacaksın sen Ebû Cehil'i?"* diye sormuştu. Muaz demişti ki: *"Amca, buraya gelmeden önce Rabbime söz verdim. Dedim ki, eğer Efendimiz beni Bedir'in askerleri içerisine dâhil ederse ben de Bedir'in meydanında, Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) düşmanı olan Ebû Cehil'i bulup öldüreceğim. İşte ben bundan dolayı onu arıyorum."*

Abdurrahman b. Avf, Muaz'daki bu aşka, bu sevdaya hayran kalmıştı: *"Tamam, görürsem sana göstereceğim"* demişti. Muaz, Abdurrahman b. Avf'ın yanından biraz uzaklaşınca bu sefer, küçük kardeşi Muavviz yine aynı soruyu sormak için Abdurrahman b. Avf'ın yanına yaklaşıyordu. O da aynı soruyu soruyor, Abdurrahman b. Avf, ona da hayran hayran neden Ebû Cehil'i aradığını soruyor, Muavviz'den de aynı cevabı alıyordu. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf, ona da aynı cevabı veriyor, gördüğünde göstereceğini söylüyordu.

Abdurrahman b. Avf diyor ki: *"Bir de baktım, Ebû Cehil, atının üzerinde yanında adamları, başında kırmızı bir sarığı savaş meydanın ortasında duruyor. Elimi uzatarak: 'Gençler! İşte aradığınız adam şu başında kırmızı sarık olan adam.' dedim. Daha ben elimi aşağıya indirmemiştim ki o gençler küheylanlar gibi Ebû Cehil'in etrafını sardılar ve kılıçları ile onu atının üzerinden indirmeye çalıştılar."*

İşte o anda Avf, Ebû Cehil'in oğlu İkrime'nin kılıcı ile şehit oldu, Muaz'ın kolu büyük bir darbe aldı; ama Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **"Ümmetimin Firavun'u"** [111] dediği Ebû Cehil de o yiğitlerin kılıç darbeleri ile yere yıkıldı. Bir anda Bedir'in Meydanı yankılanmaya başladı: "Ümmetin Firavun'u öldürüldü. Ebû Cehil, öldürüldü." Gerçi Ebû Cehil daha ölmemişti, ama kalkmamak üzere yere yığılmıştı. Allah Resulü'ne aşık yüreklerin sahipleri olan bu iki delikanlı; hemen Efendimiz'in yanına koştular, kanlı kılıçlarını Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) göstererek: "Ya Resulallah! Senin düşmanını yere serdik! Ebû Cehil'i öldürdük!" dediler. Efendimiz meseleyi doğrulatma adına Abdullah b. Mesud'u (Radiyallahu Anhu) gönderdi. Abdullah b. Mesud, savaşın meydanında Ebû Cehil'i son nefeslerini verirken buldu, en son kılıç darbesini de o vurarak işi nihayete erdirdi. Gelip Efendimiz'e olayı anlatınca, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu gençleri tebrik etti. Onlar için hayır dualarında bulundu. [112]

Muaz ile Muavviz, abilerini şehit vermenin mutluluğunu yaşarlarken, bir de verdikleri sözü yerine getirme mutluluklarını yaşamış ve Medine'ye varır varmaz, yüreklerine böyle bir sevda tohumunu eken anneleri Sümeyra validemiz ile başlarından geçenleri paylaşmışlardı. Sümeyra validemiz de bu iki mutluluğu bir arada yaşamıştı. Hem oğullarının Ebû Cehil'i öldürmeleri, hem büyük oğlu Avf'ın şehadet şerbetini içmesi, onu da ziyadesi ile memnun etmişti.

"Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sümeyraca sevmek" başlığında anlatılacak o kadar çok şey var ki … Gelin onu bir de Uhud'un mey-

[111] Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve,* c. 2, s. 388

[112] İbn Hişam, *Sîre,* c. 2, s. 287; Taberi, *Tarih,* c.2, s. 284

danında görelim; bir de Uhud'da; Hz. Peygamber gerçek manada nasıl sevilir, onu Sümeyra validemizden öğrenelim.

Hicret'in 3. yılı, Bedir'in üzerinden daha bir yıl geçmiş; Mekke büyük bir intikam arzusu ile üç bin kişilik bir ordu ile Medine'ye doğru yola koyulmuştu. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahabe ile istişare etmiş, kendi görüşü şehrin içinde kalıp savunma savaşı yapmak olmasına rağmen, özellikle gençlerin arzusunun meydan savaşı yönünde olduğu için onların görüşlerini kabul ederek Uhud dağının eteklerine yedi yüz askerini konuşlandırmıştı. O yedi yüz askerin içerisinde Sümeyra validemizin evinden dört insan vardı. Babası Ubeyd, eşi Haris, Bedir'in gazileri olan iki oğlu Muaz ile Muavviz …

Efendimiz'e yürekten bir sevda ile bağlanan İslam'ın büyük analarından biri olan Sümeyra validemiz, evinden dört parçayı Uhud'un meydanına gönderirken onlara şöyle diyordu: *"Siz gidin Uhud'un meydanında canlarınızı verin; ama Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir şey olmasın. Eğer siz sağ olarak gelir de O'na bir şey olursa vallahi sizleri eve almam. Siz, Efendimiz'i koruma adına kendi canlarınızı O'na feda edeceksiniz."*

Sümeyra validemizin evinden Uhud'un meydanına gelen dört yiğit zaten ashabın tamamı gibi ölümüne bir sevda ile Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bağlanmışlardı. Ama Sümeyra validemiz özellikle bu konuda onları uyarıyor; bir ana olarak onlara vazifelerini bir kez daha hatırlatıyordu.

Derken savaş başlıyor; Uhud'un ilk merhalesinde ikinci bir Bedir yaşanıyor; galibiyete an kala, Ayneyn geçidindeki okçular

kendilerine söylenen emri unutarak yerlerini terk ediyorlar ve Uhud'un ikinci merhalesinde İslam ordusu darmadağın oluyor. O merhalede İslam'ın aslanı Hamza (Radiyallahu Anhu) devriliyor, o esnada şehadet aşığı Abdullah b. Cahş kılıçlar altında doğranıyor, ardından Enes b. Nadr; *"Muhammed'in öldüğü bir dünyada yaşamanın ne anlamı var."* deyip, ölümüne sevdanın gereğini yerine getiriyor ve o sırada Mus'ab b. Ümeyr (Radiyallahu Anhu), İbn Kamia tarafından Efendimiz'e benzetilerek kılıçlar altında parçalanıyordu... İşte o an Uhud bir ses ile yankılanıyor. İbn Kamia, zalim kılıcı ile doğradığı Mus'ab'ı, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zanederek; *"Muhammed öldü, Muhammed'i öldürdüm."* diye bağırıyor. Bu ses bir anda Uhud'u sarsıyor, nice ellerden kılıçlar düşürüyor, nice dizlerden ferleri kesiyor. Ve bu ses dalga dalda Medine'ye yayılıyor. Kulakları Uhud'dan gelecek bir habere kitlenen Medineli hanımlar, bu ses ile adeta yıkılıyor, niceleri ne yapacağını şaşırıyor. Bu haber karşısında sarsılan dağlardan biri de Sümeyra validemiz oluyor. Ama o bir anda haberin doğruluğunu öğrenmek için elinde ne varsa hepsini atarak Uhud'un meydanına doğru koşmaya başlıyor. [113]

Uhud'un meydanına yaklaştığı bir anda, birileri Sümeyra validemizi tanıyor; *"Sümeyra! Bak şurada yatan baban Ubeyd'dir; o Allah yolunda şehit oldu."* diyorlar. Sümeyra validemiz kanlar içerisinde ki babasına yaklaşıyor: *"Allah babamın şehadetini kabul etsin. Siz bana Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir haber verin! O nasıl? O'na bir şey oldu mu?"* O ana kadar Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) haberi olmayanlar, O'nun ismini duyunca başlarını önlerine eğiyor ve hiçbir

[113] Taberi, *Tarih,* c. 3, s. 27

şey söylemiyorlar. Sümeyra validemiz, Efendimiz'den bir haber almak için aramaya devam ediyor. Birileri yine Sümeyra validemizi tanıyor, onu kocası Haris'in kanlı bedenin önüne getiriyor; *"Sümeyra! Kocan Haris şehit oldu."* diyor. Sümeyra validemiz yine aynı metanetle: *"Allah şehadetini kabul etsin. Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir haber var mı? Siz onu bana söyleyin."* diyor ve aramaya devam ediyor.

Biraz sonra başka biri Sümeyra validemizi iki oğlunun yattığı yere götürüyor. O anda Sümeyra validemiz, bir ana için en zor olan tablolardan biri ile baş başa kalıyor. Bedir'in aslanları olan Muaz ile Muavviz orada kanlı bedenleri ile duruyorlar. İnsanlar zannediyor ki Sümeyra validemiz şimdi bir feryat ve figan ile ortalığı inletecek, bir ana şefkati ile yürekleri sızlatacak sözler söyleyecek … Ama o bir İslam anasıydı. O Peygamber'e âşık bir yüreğin sahibi idi. O, peygamber gerçek manada nasıl sevilir, bunu aleme gösterecek bir şahsiyetti. O anda Sümeyra validemiz oğullarının kanlı bedenleri önünde durdu: *"Evlatlarım, size de bu yakışırdı. Size Allah yolunda ölmek yakışırdı. Size verdiğimi süt, sizlere helal olsun ki siz size yakışanı yerine getirdiniz."* dedi ve gözündeki yaşları silerek Sümeyra validemiz yine aynı soruyu sordu: *"Efendimiz nasıl? O'ndan bir haber var mı?"* Sorusuna cevap alamayınca aramaya devam etti. Nice sonra Efendimiz'i yanında birkaç sahabî ile birlikte Uhud'un yamaçlarında gördü. Anında oraya doğru koştu; Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) önünde durdu; cübbesinin uçlarını, yaşlar ile ıslanan gözlerine sürdü ve alemi kendine hayran bırakan şu cümleyi söyledi:

كُلُّ مُصِيْبَةٍ بَعْدَكَ جَلَلٌ يَا رَسُولَ اللهِ! *" Küllü Müsibetin ba'deke celelün Ya Resulallah! /Sen ki hayattasın, senden sonra bütün müsibetler bana çok hafif gelir Ya Resulallah!"* [114]

Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sümeyraca sevmek… Efendimiz'i gerçek manada sevmek… Sevginin ispatı olabilecek amelleri ortaya koymak… İşte Sümeyra validemiz, hayatı ile bize bunu öğretiyor. Onu biz, sadece bu hatıralar ile bilmiyoruz, o bereketli hayatında neler var, neler…

Son olarak bir noktaya dikkatlerinizi çekmek isterim. Sümeyra validemizin sahabe içersindeki lakabı; *"Ümmü Seba'tüş-Şüheda/Yedi Şehit Anası"* idi. [115] O Haris b. Rifâa'dan olan Avf, Muaz ve Muavviz isimli üç oğlunu Allah yolunda kurban vermişti. Haris'in Uhud'daki, şehadetinden sonra Bükeyr b. Yaley el-Kaysi isimli bir Ensar ile evlenmişti. Allah bu evlilikten de Sümeyra validemize, Âkil, Âmir, Halid ve İyas isimli dört erkek çocuk vermişti. Adamaya, feda etmeye, kurban vermeye alışan Sümeyra validemiz bu dört oğlunu da Yemame, Yermuk, Kadisiye ve daha nice savaşlarda kurban vermişti. Böyle olunca da *"Yedi Şehit Anası"* diye anılmış, ashabın nicelerinin kendinden dua istediği biri haline gelmişti. Sümeyra validemizin aşkı ve sevdası kendisine böyle bir makam kazandırtmıştı. [116]

---

[114] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 133

[115] İbn Hacer, *el-İsabe,* c.4, s. 2579

[116] Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 4, s. 2579; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 7, s. 194; İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 10, s. 225

- ***Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Nesibece Sevmek***

Asr-ı Saadet'in şeref timsali hanımlarından birisi de Hz. Nesibe'dir. Asıl adı; Ümmü Ümare bint Ka'b' tır. Ancak daha fazla o Nesibe ismi ile bilinir. Nesibe; neseb'ten gelir, nesebce yani soyca özellikle de babadan gelen soyca asil olan demektir. Ama biz Nesibe'yi sadece böyle sözlük anlamı ile anlamayız. Şöyle ki Nesibe; iman ile daha da şereflenen, iman ile şerefi artan, nesebi iman olup, onunla asil bir konuma çıkan biri olarak anlarız. Eğer iman olmasaydı, o imanın bir gereği olarak Efendimiz'e duyulan o büyük aşk olmasaydı Nesibe, tarihte sadece Ka'b'ın kızı Nesibe olarak kalacaktı. O günün dünyasında yaşayıp, unutulan biri olacaktı. Ama iman ile Nesibe gerçek Nesibe oldu? Yüz yıllardır, kadın erkek herkese Efendimiz nasıl gerçek manada sevilirmiş, bunu öğreten biri oldu.

Nesibe (Radiyallahu Anha) validemiz Medinelidir; Ensar'dandır. Hazreç kabilesinden ve Efendimiz'in dedesi Abdülmuttalib'in annesi olan Selma bint Amr validemizin ve iki büyük sahabî Es'ad b. Zürâre ile Ebû Eyyüp el-Ensari'nin kabilesi olan Neccaroğulları'ndandır. Babası, Medine'nin tanınmış simalarından biri olan Mâzin b. Neccar, annesi, Rebab bint Abdullah'tır. Evlidir, eşi Zeyd b. Asım'dır. Bu evlilikten Abdullah ve Habib isimli iki oğlu olmuştur. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Mus'ab'ı Medine'ye gönderdiği zaman, Nesibe validemizin yaşı ellilere yaklaşmıştı. Nasıl olmuşsa bir gün Mus'ab'ın bereketli sofrasına oturmuş, o da o sofradan iman şerbetini içmiş, o da o sofrada niceleri gibi Efendimiz'in aşkını kuşanmıştı. Niceleri gibi o da görmeden Efendimiz'e sevda-

lanmıştı. Aslında önce o, Mus'ab'a vurulmuştu; Mus'ab'ın vakarı, imanı, fedakârlığı, yiğitliği onu yüreğinden vurmuştu. Nesibe validemiz kendi kendine diyordu ki "Mus'ab böyle biri ise kim bilir, Mus'ab'ı Mus'ab yapan Efendiler efendisi nasıl biridir?" O merak ve o heyecan ile ancak bir sene dayanabilmiş, o senenin Zilhicce ayında, Akabe'de Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile görüşmeye giden heyetin içerisinde o da yer almıştı. İkinci Akabe Biatı'na giden o heyet yetmiş beş kişinden oluşuyordu. Bu yetmiş kişilik heyetin içerisinde sadece iki tane hanım vardı. İşte onlardan biri Nesibe validemizdi, diğeri ise o günler dokuz aylık hamile olmasına rağmen o yola revan olup, yolun bir yerinde de doğum yapan Esma bint Amr'dı.

İşte Nesibe validemiz o gün Mus'ab'ın arkasında Mekke'ye doğru yürürken, kocası Zeyd b. Asım ve büyük oğlu Abdullah b. Zeyd de o kutlu kafilenin içerisinde idi. Akabe'de o büyük buluşma gerçekleşince Nesibe validemiz bir yıldır hasreti ile yanıp tutuştuğu Efendimiz ile buluşmanın heyecanı içerisinde idi. O, Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) görünce; bir hayal kırıklığına uğramadı. Mus'ab'ın anlattıklarından çok daha ötesini orada Efendimiz'in o nur simasında gördü. Orada biatlar edilip, sözler verildikten sonra dönüş yolunda Nesibe validemiz bir dua etti. Nasıl bir dua ettiyse ve nasıl bir yürek ile dua etsiyse; o dua el-Mûcib olan Allah katında kabul gördü. Nesibe validemizin duası neydi biliyor musunuz? Duası şu idi: *"Ya Rabbi! Kalbimi Resulü'nün sevgisi ile doldur."*

Kalbi, zaten Allah Resulü'nün sevgisi ile dolu olan birinin böyle bir dua etmesinin başka bir mesajı ve nedeni olmalıydı.

Çünkü yaşı o günler ellilere dayanmış olan Nesibe validemiz Medine'den Mekke'ye biat etmek için giderken zaten Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) aşık bir yüreğin sahibi olarak gidiyordu. O ilk buluşmada da aşkına aşk ekliyordu. Hâl böyle olunca aslında Nesibe validemizin dönüş yolunda yaptığı bu dua aslına bakarsanız **sevgide istikrar ve istikamet duası** idi. Ne demek bu? İnsan sever, özellikle işin başında heyecan duyar, sevdiğini görmek ister, onun yolunda bir şeyler ortaya koyar. Sonra zaman geçtikçe, sevgiliye yakın oldukça, elde ettikçe yavaş yavaş o ilk günün heyecanı sönmeye başlar. Bir dönem sonra heyecan yorgunu biri olarak başka heyecanlar aramaya başlar. İşte Nesibe validemizin Akabe Biatları dönüşünde yaptığı bu dua; *"Ya Rabbi! Beni sevgi yorgunu yapma! İlk günden son güne sevgimin istikametini şaşırtma! İlk günün heyecan ve aşkını yüreğimden eksik etme!"* duasıdır.

Bu dua yürekten yapılır da Allah icabet etmez mi? Bu duayı yaptığında Nesibe validemiz elli yaşlarına merdiven dayamıştır. O yıldan sonra da on beş yıl yaşayacaktır. Onun iman yolundaki o hayatına şöyle bir baktığımız zaman şunu rahatlıkla görebiliriz ki; o ilk gün Mus'ab'ın elinden iman şerbetini içerken heyecanı ve aşkı ne oranda ise, son günde de aynı orandaydı. Hatta sevgisinde ve heyecanında fazlalık vardır da asla eksiklik yoktu. Çünkü, o yürekten bu duayı yapmış, Allah da onun yüreğine o istikamet ve istikrarı koymuştu.

Nesibe (Radiyallahu Anha) validemiz; bu duayı yapıp Medine'ye gelince, iş şimdi sevginin gereklerini yerine getirmeye gelmişti. Sadece bu sözü, bu iddiayı dilde bırakmayıp, hayata taşımaya gelmişti. Peki, ne yapacaktı Nesibe validemiz? Müslüman bir hanım,

İslâm'ın bir anası ne yapması gerekiyorduysa elbette o da aynısını yapacaktı.

Nesibe (Radiyallahu Anha) validemizin mesul olduğu bir evi, o evde eşi ve iki oğlu vardı. Şimdi o, bu evi bir mektep edinecek, evini bir Darû'l-Erkam'a, bir Suffa'ya çevirecek; kendi o evin muallimi olacak ve o evden Allah ve Resülü'ne (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) âşık yürekler yetiştirecekti. Yani asli vazifesi olan analık yapacak; asla analık rolü oynamayacaktı.

Peki, Nesibe validemiz nasıl analık yapmıştır biliyor musunuz? Evlatlarını öyle bir yetiştirmiştir ki iki oğlu da analarını Peygamber'e olan sevgide geçmiştir. İki evladı da Bedir'e katılmak için birbirleri ile yarış etmişlerdi. Büyük oğlu Abdullah'ın katılıp katılmadığı ihtilaflıdır; ama Habib yaşı küçük olduğu için geri çevrilmiştir. Uhud günü Abdullah ordunun içerisindedir; Habib ise yine yaşı küçük olduğu için geri çevrilmiştir. Ama gelin görün ki küçük kardeş Habib, abisi Abdullah'dan önce şehadet şerbetini içeçektir. Hicret'in 10. senesi Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu yiğit delikanlıyı bir davet mektubuyla peygamberlik iddiası ile ortaya çıkan Yemameli Müseylemetü'l-Kezzab'a elçi olarak gönderir. Müseyleme, mektubu açar okur; sonra Habib'e döner: *"Seni bana kim gönderdi?"* diye sorar. Habib: *"Beni sana gönderen Allah'ın Resulü'dür"* der. Müseyleme: *"Peki, benim de Allah'ın Resulü olduğumu bilmiyor musun?"* diye sorar. Habib: *"Ben seni duymuyorum."* der. Müseyleme biraz sinirlenir: *"Nasıl duymuyorsun? Biraz önce soruma cevap vermedin mi? Bir daha soruyorum: Muhammed Allah'ın elçisi midir?"* Habib: *"Evet, ben şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın elçisidir"* der. Müseyleme: *"Peki, ben Allah'ın elçisi miyim?"* diye sorar; Ha-

bib yine: *"Seni duymuyorum."* der. Aslında Habib'in yapmak istediği şey kulaklarının duymadığını değil, batıla kulaklarının kapalı olduğunu Müseyleme'ye hissettirmektir. Ancak, hayatını batıla teslim etmiş biri olan Müseyleme'nin bu tavrı anlamaya pek niyeti yoktur. Bu tavır Müseyleme'yi çılgına çevirir, bunun üzerine her sorudan sonra Habib'in bir uzvunu keser; kesilen her uzvuna rağmen, Habib: *"Muhammedün Resulullah"* demeye devam eder ve en sonunda da şehit olur. Önce ellerini, sonra kollarını, sonra gözlerini, sonra kulaklarını birer birer feda ederek, Habib şehadete doğru yürür. [117]

Yirmi, yirmi beş yaşlarında bir delikanlıya böyle bir aşkı kim kazandırtmıştı? Habib hangi medreseden bunu öğrenmişti? Hangi mektepte böyle bir tahsil görmüştü? Bir ana olarak Nesibe o tohumu ekmeseydi, o bu aşkı Habib'in yüreğine saçmasaydı; Habib; o zalimin önünde böyle bir tavır sergileyebilir miydi? Hiç düşündünüz mü; neden bu karanlık dünyada Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yolunda doğranacak Habibler yok aramızda? Bunun cevabı belli değil mi? **Nesibe gibi analarımız yok da onun için Habibler yok… Suç, Habiblerde yani çocuklar da mı yoksa Zeyd gibi babalar, Nesibe gibi analar olmamasında mı?**

Habib'in şehadet haberi Medine'ye ulaşır. O günler herkes bu delikanlıyı konuşmaya ve ümmetin Yahyası gözüyle bakmaya başlarlar. Çünkü o da aynen Hz. Yahya gibi, doğranarak şehit edilmiştir. Bu acı haber anası Nesibe'ye de ulaşır; herkes merakla yaşı o günler altmışın üzerinde olan bu ananın tavrını merak et-

[117] İbn Hişam, *Sîre,* c. 2, s. 126

mektedir: Acaba yürekleri acıtan bu haber karşısında Nesibe ne yapacaktır?

Nesibe validemiz oğlunun haberini ilk duyduğu zaman söylediği söz şu olacaktır: *"Elhamdullilah ben şimdi şehit anası mıyım? Rabbim sana sayısız hamdler olsun ki bana böyle bir şeref bahşettin."*

İşte Nesibe validemizin aşkı böyle bir aşktır.…

Onun sevdası böyle bir sevdadır…

Onu, imanın nesebi/soyu ile ölümsüzleştiren böyle bir duruştur. Ama asıl Nesibe validemizin sevdasının derinliğini biz Uhud Gazvesi sırasında ortaya koyduğu o destansı tablolarda görüyoruz.

Uhud günü İslam askerleri Uhud dağının eteklerinde yerlerini alınca, o gün Uhud'un meydanına Nesibe validemiz, kocası Zeyd b. Asım'ı ve büyük oğlu Abdullah'ı göndermiş; gönderirken sıkı sıkıya talimatlar vermişti. O diyordu ki: *"Bakın, Mekke büyük bir ordu ile ve büyük bir intikam ateşi ile gelmiş, ne olur; peygamberimize bir şey olmasın, siz yaşarken ona bir şey olmasın."* Hani Sümeyra validemiz kocası, babası ve iki oğlu Muaz ile Muavviz'i buna benzer sözlerle göndermişti ya; *"Siz ölün ama O yaşasın"* demişti ya, Nesibe validemiz de buna benzer sözler söylüyor; *"Siz yaşarken O'na bir şey olmasın."* diyordu. Aslında bu söz; *"O yaşasın diye, siz ölün"* demekten başka bir şey değildi.

Nesibe validemiz evinin direkleri sayılan eşi ve oğlunu Uhud'un meydanına bu talimatlarla yollamış, sonra onların yolunu beklemeye başlamıştı. Ama Nesibe validemiz, beş yıl önce Akabe'den dönerken yaptığı o duanın tesiri ile yerinde durama-

mış kendi kendine: *"Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Uhud'da savaş için meydana yürürken, sana evde oturmak yakışır mı Ey Nesibe?"* demiş; *"Ben bir hanım halimle ne yapabilirim ki?"* dememiş, *"Erkekler kılıç sallarken, ben de yaralıların yaralarını sarıp, susayanlara su ulaştırırım."* diyerek, bir miktar bez ve birkaç su kırbasını da yanına alarak Uhud'un meydanına doğru yürümüştü.

Nesibe validemiz Uhud'a varıncaya kadar savaş da başlamıştır; savaşın ilk safhası Müslümanları sevindirdiği gibi Nesibe'yi de sevindirmiştir. İslâm ordusu önüne kattığı Mekke ordusunu Uhud'un meydanından kovalamaktadır. İşte o anda okçular tepeyi terk edince olan olmuş ve bir can pazarı yaşanmıştı Uhud'un meydanında… Hamza devrilmiş, Abdullah devrilmiş, Mus'ab devrilmiş… Mus'ab devrilirken Nesibe validemiz hemen onun yanı başında idi; iman şerbetini onun elinden içmişti Nesibe… Mus'ab'a çok şey borçluydu; Mus'ab'ın o meydanda düşmesi, nicelerinin yüreğini dağladığı gibi Nesibe'nin de yüreğini dağlamış; ama Nesibe kadın hali ile oturup ağlamamış, matem ve feryatlarını Uhud'un meydanına bırakmamış, zaman ne matem zamanı ne ağlama zamanı demiş ve işin başa düştüğünü anlamıştı. Elindeki su kırbalarını bırakarak, Mus'ab'ın yerdeki kılıcını almış ve Mus'ab'ın katili olan İbn Kamia'ya vurmaya çalışmıştı. [118] İbn Kamia bir kadından böyle bir cesaret beklemediği için birkaç darbe yemiş ve sonra orayı terk etmişti. Çünkü İbn Kamia, Muhammed'i öldürdüm sevinci içinde, Uhud'un meydanında naralar atmaya başlamıştı. [119]

---

[118] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 8, s. 413

[119] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 99; Taberi, *Tarih,* c. 3, s. 18

Nesibe böyle bir zamanda ve böyle bir zeminde sahneye çıkmıştı. Hemen oğlu Abdullah'ı bulmuş; *"Evladım! İş başa düştü, koşalım Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanına hiç değilse O'nu koruyalım, O'nun önünde ölelim."* demişti. [120] Oğlunu alıp, Uhud'un yamaçlarına geldiğinde Efendimiz'in etrafında o an ancak bir avuç insan vardı. Mekke'nin gözü dönmüş savaşçıları ise O'nun ölmediğini görünce, son bir darbe ile O'nu ortadan kaldırmanın hayallerini kurmaya başlamışlardı. İşte o an Nesibe'nin anıdır; elinde kılıç bir aslan gibi Efendimiz'in önünde bedenini O'na siper ederek, gelen saldırıları önlemeye çalışmıştır.

Gözü dönmüş Mekkeliler her taraftan Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) saldırırken, Nesibe kendinden beklenenin çok ötesinde bir kamet/duruş ortaya koymuştur o gün... Onun Uhud'daki o halini bizzat kendisi anlatır. Yıllar sonra Medine'nin genç kızları ve Nesibe validemizin torunları etrafında kümelenip: *"Bize Uhud'u anlat"* dediklerinde; Nesibe validemiz: *"İşte Uhud benim boynumda!"* diyerek boynunu açar, oldukça derin izler bırakan kılıç yaralarını gösterirdi. O gün Nesibe validemiz tam on üç yerinden yara almış, en son boyuna yediği kılıç darbesiyle takatten düşmüştü. [121]

Uhud'un o zorlu anlarında Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Nesibe validemizi görüyor… Niceleri o meydanda kılıçları elden düşürürken, Nesibe düşen kılıçlardan bir tanesini alarak meydana yürümüş, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun bu yiğit tavrını görünce, elden kılıç bıra-

[120] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 110

[121] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 8, s. 413; Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 270

kan sahabilerden birine: **"Git kalkanını Nesibe'ye ver, baksana nasıl yiğitçe savaşıyor!"** demiştir.[122]

Nesibe (Radiyallahu Anha) validemiz kalkanı eline alınca daha da büyüyecek, peygamberin etrafında onu koruma adına insanın kanını donduracak bir yiğitlik ortaya koyacaktı. O anda oğlu Abdullah kolundan bir kılıç darbesi yiyecekti. Nesibe bir ana şefkati ile koşacak, belindeki kuşağı oğlunun yarasını sarmak için kullanacak, yarayı sardıktan sonra da oğluna: *"Hadi oğlum! Zaman durma zamanı değil, git ve Resulullah'ın önünde çarpış."* diyecekti. [123] Nesibe validemiz: "Benden bu kadar, demiyor; niye hep ben, demiyor; niceleri kılıç bıraktı ben niye savaşayım demiyor, ben kadın halimle ne yapabilirim ki, demiyor." Bunların hiçbirini ne kelimelerle ifade ediyor ne aklından geçiriyor. Peki, bu tavrı ve ameli ile ne diyor? Ne demek istiyor? Seven sevdiğinin yolunda olur, diyor… Seven sevdiğinin yolunda ölür, diyor… O büyük iddiasını Uhud'un meydanında ispat etmeye çalışıyor.

O can pazarının yaşandığı esnada Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ölmediği haberi duyuluyor; Müslümanlar seviniyor, yavaş yavaş toparlanmaya çalışıyorlar. Ama O'nun ölmediği haberini duyunca çılgına dönen bir kara yüzlü adamda var, o meydanda… O, Mus'ab'ın katili olan İbn Kamia'dan başkası değildir. Atını sürerek geliyor, Uhud'un yamaçlarına… O gün iki zırh giyerek gelmiş; böyle olunca da İbn Kamia'ya ne kılıç işliyor ne ok herhangi bir zarar verebiliyor. Boyu uzun, oldukça iri yapılı… Nesibe'nin

[122] Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 270

[123] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 110

oğlu Abdullah onu tarif ederken şöyle bir ifade kullanır: *"Adam tam bir hurma ağacı gibi, uzun, kalın ve sert."* [124] İşte İbn Kamia böyle biri, önüne çıkanı devirerek, tek amacı Efendimiz'i öldürmek olarak yavaş yavaş Efendimiz'in bulunduğu yere geliyor. O anda onu ilk karşılayan yine Nesibe validemiz oluyor. Adeta Nesibe validemiz, beni çiğnemeden O'na gidemezsin, diyerek kendini Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) önünde siper ediyor. Nicelerini yıkıp geçen İbn Kamia, Nesibe'yi bir türlü geçemiyor. Peki, Nesibe bir hanım değil miydi? Nasıl bir güçle o zalimin karşısında durabilmişti? O gücü ve takati nereden almıştı? Nesibe'yi o meydanda İbn Kamia'nın önünde durduran sadece ve sadece yüreğinde taşıdığı aşktı. O, o meydanda yüreğindeki aşk ile sevda ile adeta bir aslan gibi çarpışıp duruyordu.

Yaralanmış, güçsüz düşmüş; Efendimiz, onun bu haline hayran hayran bakmış; **"Kim Nesibe'nin yaptığı bu işi yapabilir, kim onun bu yaptıklarına katlanabilir."** demişti.[125] Sonraları Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Uhud'un o can pazarını anlatacağı zaman hep şöyle diyecekti:

"Vallahi! Uhud günü nereye baksam Nesibe'yi orada gördüm. Sağımda, solumda, önümde, arkamda, her tarafta o vardı."[126]

Uhud'un meydanında, bu can pazarı yaşandıktan sonra Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Nesibe'nin oğlu Abdullah'a şöyle diyecekti**: "Al-**

[124] Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 270

[125] Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 269

[126] İbn Hacer, *el-isabe,* c. 4, s. 2730

lah sizin ev halkınızı mübarek kılsın. Vallahi senin annenin makamı nicelerinden daha alî, daha yüce ve daha hayırlıdır. Allah size rahmet etsin."[127] Nesibe (Radıyallahu Anha) validemiz, bu sözleri duyunca, işte tam zamanı diyerek şöyle bir talep ile Efendimiz'in huzuruna gelecekti: *"Ya Resulallah! Allah'a dua et de cennette seninle beraber olayım, sana komşu olayım."* O anda Efendimiz ellerini kaldırdı ve dedi ki: **"Ya Rabbi! Sen bunları bana cennette komşu ve arkadaş eyle."**[128] Nesibe validemiz böyle bir duayı Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) lisanından aldığı için o kadar sevinçliydi ki gözyaşları içinde: *"Artık bu dünyadan ne isteyebilirim ki, istediğim buydu, bundan sonra başa ne gelse gam yemem, bundan sonra ne olursa hiçbir şeye ehemmiyet vermem."* diyecekti.[129]

İşte imanın soylu hanımı Nesibe validemiz böyle biriydi. O, Efendimiz'i böyle sevmişti. O ilk gün Akabe'de bir söz vermiş ve Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevdiğini aleme ikrar etmişti. O günden sonra hep o sevginin arkasında durmuştu. Onun hayatı hep sevdiğinin yoluna bir şeyleri feda etmekle geçmişti. O Uhud'da kendini o sevda yolunda feda etmişti. Daha sonraki gazvelerin hepsine canından parçaları olan çocuklarını göndermiş, hiçbir zaman artık yeter, dememişti. Oğlu Habib'i, kocası Zeyd b. Asım'ı Allah yolunda kurban vermişti. Kendinden sonra tarihe *Harre* olayları diye geçen İslam tarihinin en acı sayfalarında ise oğlu Abdullah, Emevilerin zalim valilerine karşı direnecek, o da işin sonunda şe-

[127] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 8, s. 413; Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 269
[128] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 8, s. 413; Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 269
[129] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 8, s. 413; Vâkıdî, *Meğazi,* c.1, s. 269

hit olarak bu dünyadan göçüp gidecekti.[130] Nesibe'nin ailesi işte böyle bir aile idi; yani bir kurbanlar ailesi idi. Seven ve sevdiğinin yoluna kurban olan bir aile idi. [131]

Asr-ı Saadet'in o güzide kahramanlarının, vahiy toprağında yetişen ve buram buram Efendimiz kokan sahabe ikliminin has bahçelerinden ancak bir demet seçerek, size onların Efendimiz'i nasıl sevdiklerine dair örnekler sunmaya çalıştık. Elbette, onların sevdası anlatılarak bitmez. Elbette onların sevdası sadece bunlarla sınırlı değil.... Biz bu kadarı ile iktifa ederek burada şöyle bir soru soralım: Sahabe ölümüne bir sevda ile Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sevmişlerdi. Peki, bu sevgiyi ortaya çıkaran en önemli sebepler nelerdi? Sebepler konusunda birçok şey söylenebilir; ancak burada bizim dikkat çekmek istediğimiz nokta şudur:

"Ancak gerçek manada seven, gerçek manada sevilir." Eğer Efendimiz ashabını ölümüne bir sevda ile sevmeseydi, Ashab asla ölümüne bir sevda ile O'nu sevemezlerdi. Demek ki o sevdayı ortaya çıkaran en önemli vesilelerden biri Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sahabeye olan sevgisi idi. O hâlde gelin; *"Efendimiz Sahabe'yi Nasıl Sevdi?"* sorusuna da cevap bulmaya çalışalım.

[130] Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 2, s. 1002-1004; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 3, s. 250-252;

[131] Nesibe validemiz hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 4, s. 2729, 2730; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 7, s. 360; İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 8, s. 413-415

3. Bölüm

EFENDİMİZ

(sallallahu aleyhi ve sellem)

Sahabe'yi Nasıl Sevdi?

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahabe'yi Nasıl Sevdi?

Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek ellerinde yetişen o kutlu neslin, Efendimiz'e duyduğu derin aşkın ve muhabbetin nerelere vardığını, hangi seviyelere ulaştığını hep beraber gördük. Onlara böyle bir sevdayı kazandırtan en önemli vesilelerden biri hiç şüphesiz Efendimiz'in de onlara duyduğu muhabbetti. Hâl böyle olunca biz Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu sevgisinden temel bir ilke öğrenmiş olduk. O da: *"Seven sevilir."* ilkesidir. Eğer Efendimiz sahabeyi ölümüne bir sevda ile sevmeseydi, asla sahabe Efendimiz'i böyle bir sevda ile sevemezdi. Zaten sahabeye bile bu sevgiyi öğreten o büyük muallim değil miydi? O, ashabına her şeyi öğretmişti, onlar, O'nu sevmeyi bile O'ndan öğrenmişlerdi. Bu konuda hadis ve siyer kitaplarımızda onlarca örnek bulmak mümkündür. Bu örneklerden birkaçını sizlerle paylaşacağız.

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sahabeye olan sevdasının boyutunu anlayabileceğimiz bir dua ile başlayalım. Efendimiz bir gün Rabbine şöyle yakaracaktı: **"Allah'ım! Ashabımı bana bırakma, ben onlara gereği gibi bakmaktan aciz kalırım. Onları kendilerine de bırakma, onlar kendilerine bakmaktan aciz kalırlar. Onları başkalarının eline de bırakma, çünkü başkaları onların kıymetini tam anlamı ile kavrayamaz, kendilerini onlara tercih ederler de onlara haksızlık yaparlar."** [132]

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu duasındaki yakarışlarından biz ashabını nasıl bir sevgi ile sevdiğini çok iyi anlıyoruz. O, öyle bir seviyor ki ashabını, bu sevgisine rağmen kendisi dahi onların kadri kıymetini tam anlamı ile kavrayamama endişesi taşıyor ve onları kendinden, kendilerinden ve başkalarından bile sakınarak direk Allah'a (Celle Celalühu) emanet ediyor.

Böyle bir sevdadır, işte sahabeye: فَدَاكَ اَبِي وَ أُمِّي يَا رَسُولُ الله! *"Fedeke ebî ve ümmî Ya Resulallah/ Anam, babam sana feda olsun Ya Resulallah!"* dedirtip, bu sözün gereklerini de yerine getirttiren en önemli vesile …

Binlerce sahabî anasını, babasını, nefsini ve sahip olduğu her şeyi hiç düşünmeden Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yoluna feda ettiler. Bazen feda edeceklerini de yukarıdaki cümle ile beyan ettiler. O cümle öylesine söylenmiş bir cümle değildir. Bizim de bazen birbirimize kullandığımız; *"Kurban olayım."* sözü gibi sadece ağız alışkanlığı ile söylenmiş bir cümle değildir. O söylendiği va-

[132] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 7/288; Ebû Davud, *Cihad,* 35

kit yeri ve zamanı geldiğinde gereği ne ise yapılacak bir sözdü. Peki, bu sözü Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hiç sahabe için kullanmış mıdır? Evet, kullanmıştır; tespit edebildiğimiz kadarıyla iki yerde iki ayrı sahabî için bu sözü Efendimiz de kullanmıştır. Binlerce sahabînin kendisi için kullandığı bu sözü, Efendimiz'in de iki sahabî için kullanması çok manidardır değil mi?

Bu bahtiyar sahabîlerden biri Efendimiz'in: **"Kimin böyle bir dayısı var; göstersin bakalım!"** [133] deyip, takdim ettiği Sa'd b. Ebî Vakkas'tır. Uhud'un en şiddetli anlarında Sa'd b. Ebî Vakkas (Radiyallahu Anhu), Efendimiz'in önünde durmuş, O'na bir zarar gelmemesi için kendini siper etmiş, elinde ok, düşmanı geri püskürtmek için ne gerekiyorsa yapmaya çalışmıştır. Sa'd ok atarken, Efendimiz de onun arkasında yere düşen okları topluyor, Sa'd'a uzatıyor ve: إِرْمِ يَا سَعْد! فِدَاكَ اَبِي وَ أُمِّي! **"İrmi ya Sa'd! Fedake ebî ve ümmî/ At Ey Sa'd! Anam, babam sana feda olsun!"** [134] diyordu.

Hiçbir sahabî bu sözü iş olsun diye söylemediği gibi, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de söylemezdi. Gerçekten eğer onlar: "Anam, babam sana feda olsun!" diyorlardıysa yeri ve zamanı gelince ana da baba da eş de evlat da mal da mülk de yani her ne var idiyse; Resulullah'ın yoluna feda edilirdi –Ki bunun en açık örnekleri geçen bölümde zikredildi.- Sahabe nasıl bu sözü iş olsun diye söylemiyorduysa, elbette ki Efendimiz de öyle iş olsun diye bu sözü söylememişti. Gerçekten O yeri ve zamanı gelince ne varsa ashabı için feda etmekten bir an geri durmazdı. Bunun nasıl olduğunu ilerleyen sayfalarda göreceğiz.

---

[133] Tirmizi, 3752

[134] Tirmizi, 3751

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o ifadeyi kullandığı ikinci bahtiyar sahabî ise halası Safiyye'nin oğlu Zübeyr b. Avvam'dır. Olayı bize oğlu Abdullah b. Zübeyr (Radiyallahu Anhu) naklediyor.

"Ahzâb günü, (Hendek Savaşı) ben ve Ebû Seleme'nin oğlu Ömer (çocuk olduğumuzdan) kadınların yanında bırakılmıştık. Bir de baktım ki babam Zübeyr, atının üstünde iki yahut üç kere Kurayzaoğulları'na gidip geldi. Evimize döndüğümüzde babama: 'Babacığım! Ben seni Benû Kurayza yurduna gidip gelirken gördüm.' dedim. Babam: 'Sen beni öyle mi gördün evlâdım?' dedi. Ben de: 'Evet' dedim. Babam: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): **"Benû Kurayza ya kim gider de onların haberini bana getirir."** dedi. Ben de: "Ben, ya Resulallah!" dedim, o görevi üstlendim, onun için gidip sonra döndüm. Döndüğümde, Rasûlullah, anası ile babasını bir arada zikrederek: **'Anam babam sana feda olsun'** dedi." [135] Bu söz Zübeyr b. Avvam'ın kazanacağı en büyük ödül, hayatının en büyük olayı idi.

Bu iki örnek ışığında bir daha şöyle bir soru sorsak: Sahabe bu sözü Efendimiz'e karşı kullandığında yeri ve zamanı geldiğinde gerçekten neleri varsa hepsini Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) için feda etmişlerdi. Peki, Efendimiz bu sözünün gereği adına ashabına neler yapmıştı? Bunun hakkında neler söylenebilir? Birçok şey söylenebilir elbette … Özellikle biz Hudeybiye gününe gidip, bir tablo üzerinden Efendimiz'in sahabeye olan sevgisini anlamaya çalışacağız.

---

[135] Buharî, *Fedâilü Ashâbi'n-Nebi*, 15; Müslim, 1879; Tirmizi, 3745

Hicret'in 6. yılı Efendimiz gördüğü bir rüya üzerine 1400 sahabî ile birlikte sadece Umre yapma maksadıyla Medine'den ihrama girerek Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Yolun daha başında Hz. Ömer demişti ki: *"Ya Resulallah! Böyle ihramlı bir hâlde eli boş olarak yola çıkıyoruz ama bu adamların ne yapacakları belli olmaz, hiç değilse yanımıza birer kılıç alsaydık daha iyi olmaz mıydı?"* Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hz. Ömer'in (Radiyallahu Anhu) bu görüşünü kabul eder ve birer kılıç alınarak yola revan olunur. [136]

Bu kutlu kafile yola çıkıp, Mekke'ye yakın bir yer olan Hudeybiye'de konaklayınca, Mekke tarafı amacı sadece Umre olan bu insanları Mekke'ye sokmama kararı alırlar. Efendimiz işi sulh yolu ile halletmek için Mekke'de hatırı olan bir zatı, onlara elçi olarak göndermek ister. Önce Hz. Ömer'i düşünse de sonra Hz. Ömer'in reyi ile Hz. Osman'ı (Radiyallahu Anhu) gönderir. [137] Hz. Osman gidecek, o gün için Mekke'nin siyasi lideri olan amcasının oğlu Ebû Süfyan'a niçin geldiklerini anlatacak ve işi sıkıntıya sokmadan çözmeye çalışacaktı. Hz. Osman Mekke'ye doğru yola çıktığında bazı sahabîler: *"Ne mutlu Osman'a, bizden önce Kâbe'yi görecek!"* dediler. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu sözü duyunca: **"Eğer Osman benim tanıdığım Osman ise ben Kâbe'yi görmeden, o asla görmeyecektir."** diyecekti. [138] Hz. Osman, Habeşistan hicretine katıldığı için on üç yıldır, doğup büyüdüğü topraklardan ve özellikle de Kabe'den uzak kalmıştı. Ama Efendimiz Hz. Osman'ı

[136] Vâkıdî, *Meğazi,* c. 2, s. 573

[137] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 329

[138] Vâkıdî, *Meğazi,* c. 2, s. 601, 602

çok iyi tanıyan biri olarak, onun nasıl bir ahlaka sahip olduğunu çok iyi biliyordu.

Hz. Osman (Radiyallahu Anhu) Mekke'ye varınca, amcasının oğlu olan Ebû Süfyan, onu çok iyi karşıladı; izzet ve ikramdan sonra dedi ki: "Osman! Yıllar oldu, Kâbe'ye gelmeyişin; git tavafını yap, sonra gel, konuşalım." Hz. Osman bu söz karşısında dedi ki: *"Vallahi! Ey Ebû Süfyan! Allah Resulü ve Müminler Kâbe'yi görmedikçe bu gözler asla Kâbe'yi görmeyecektir."* [139] Ebû Süfyan hiç beklemediği bu cevap karşısında sarsılacak ve ne diyeceğini şaşıracaktı.

Daha sonra o, Hz. Osman'ı çeşitli bahanelerle üç gün Mekke'de alıkoyacaktı. Hz. Osman'ın dönüşü gecikince Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) endişelenecekti. Sonra bir haber gelecekti kendisine; gelen haber acı bir haberdi. Habere göre Mekke, Hz. Osman'ı şehit etmişti. Efendimiz bu haberi duyunca çok farklı bir tepki gösterecekti.

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o anda ortaya koyduğu o tepki, ashabına duyduğu sevdanın boyutunu bize öğreten önemli bir örnektir. Eğer, O sıradan bir komutan olsaydı, yapacağı şey belliydi; üstlerinde sadece ihramları, bellerinde sadece birer kılıçları olan bu topluluk ile hiçbir şey yapıl(a)mazdı; yapılacak şey en azından geri dönülüp, hazırlıkları tamamlandıktan sonra gelinip, şehit edilen elçinin kanın hesabının sorulması idi. Ama Efendimiz böyle yapmadı. Dost, arkadaş nasıl sevilir bunu gösterircesine orada hazır bulunan 1400 kişiyi birer birer karşısına çağırıp, semure ağacının altında onlardan biat/söz aldı.

---

[139] İbn Hişam, *Sîre,* c. 3, s. 329; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/324

Bu biat ne içindi? Hz. Osman'ın kanını yerde bırakmamak içindi. Efendimiz, o haberi duyar duymaz: **"Kalkın Ey Müslümanlar! Osman'ın kanının karşılığını almak üzerimize farzdır."** dedi [140] ve orada hazır bulunan herkesten bunun için biat istedi. Orada hazır bulunan 1400 kişi de biat etti. Onların biatı bittikten sonra Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sol elini uzatmış, sonra sağ elini havaya kaldırmış: **"İşte bu Osman'ın eli, bu da benim elim… Ben Osman'ın adına biat ediyorum."** demişti. [141] Sahabe Efendimiz'in bir arkadaşları için duyduğu bu aşkı, bu hassasiyeti görünce şöyle bir itirafta bulunmuşlardı: *"Keşke, Osman'ın yerinde biz olsaydık, öldürülen biz olsaydık da Allah Resulü'nün adımıza biat etme şerefine nail olsaydık."* [142]

Burada Efendimiz'in ortaya koyduğu bu tavrı, Sahabe'ye duyduğu aşkın boyutunu gösteren en önemli örneklerden biridir. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ashabı için ölünebileceğini ashabına gösterdiği için, bunu defaatle de sahabeye ispatladığı için, sahabe de gözünü kırpmadan O'nun için ölüme yürüyordu. Olayın neticesinde; Hz. Osman sağ salim dönmüş, sonra Hudeybiye'ye de başka elçiler gidip gelmeye başlamışlardı.

Mekke tarafının gönderdiği üçüncü elçi bölgenin en sayılı diplomatik temsilcilerinden biri olan Urve b. Mes'ud es-Sekafi

---

[140] Vâkıdî, *Meğazi,* c. 2, s. 603

[141] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 2/120

[142] Hatta Abdullah b. Ömer şöyle diyecekti: *"Vallahi! Resulullah'ın Osman için uzattığı el, Osman'ın kendisi için uzatacağı elden daha hayırlıdır."* Bkz: İbn Abdilberr, *el-İstiab,* c. 3, s. 156

idi. Bu zat çok meşhur ve bölgede ağırlığı olan birisiydi. Onun nasıl bir konuma sahip olduğunu Kur'an'da geçen bir ayetten daha iyi anlamaktayız. Bölge halkı diyordu ki: ***"Bu Kur'an iki şehrin birinden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?"*** [143] Ayette ifade edilen iki büyük adamdan birinin Taif'li Urve b. Mes'ud, diğerinin ise Mekke'li Velid b. Muğire olduğu söylenir.[144] İşte Urve bölgede böyle bir konumda idi; yani insanların kendisine peygamberlik yakıştırdıkları biriydi. Bu zat üçüncü temsilci olarak Mekke tarafından Hudeybiye'ye gönderildi. Urve, gelip Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile görüştükten sonra Mekke'ye geri döndü. Geri döndüğünde Mekkelilere söylediği söz şu oldu: *"Ey Kavmim! Vallahi ben bugüne kadar Kisra'yı, Kayser'i, Necaşi'yi ve daha nicelerini gördüm. Ama ben Muhammed'in ashabı kadar, ona âşık olan başka bir topluluk görmedim. Konuştuğu zaman başlarında bir kuş varmış gibi O'nu dinler, bir şey emrettiği zaman yerine getirmek için birbirleri ile yarışır, tükürdüğü zaman tükürüğünün yere düşmemesi için avuçlarını açar, abdest aldığı zaman suyundan nasiplenmek için neredeyse birbirlerini ezecek kadar koşan bir topluluk onun ashabı... Gelin O'nun dediğini kabul edin yoksa siz O'nunla ve O'nun ashabı ile asla başa çıkamayacaksınız."* [145]

Urve'yi yüreğinden vuran ashabın Efendimiz'e duydukları aşktı. Ashab'a bunu öğreten ise elbette Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlara duyduğu o derin muhabbet, sevgi ve sevda idi.

---

[143] Zuhruf Sûresi, 43/31

[144] İbn Hişam, *Sîre,* c.1, s. 361

[145] İbn Hişam, *Sîre,* c.3, s. 328; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/324; Taberi, *Tarih,* c.3, s. 75

O sevdayı anlayabilecek başka bir örnek daha aktarmak istiyorum. Bugün hadis ve siyer kitaplarına baktığımızda Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hayatında çok az bedduanın var olduğunu görürüz. Belki yirmi üç yıllık nübüvvet hayatında yaptığı tüm beddualar bir elin parmaklarının sayısını geçmemektedir. Mesela; o beddualardan bir tanesi Hendek Gazvesi sırasında namaz kılmasını engelleyen düşmanları için yapılmıştır. [146] O beddualardan bir tanesini amcası Ebû Leheb'in oğlu Uteybe için yapmıştır. [147] İşte o beddualardan biri de Bi'r-i Maûne faciasında şehit olan Kur'an öğretmenleri için yapılmıştır.

Önceki sayfalarda başka bir vesile ile değindiğimiz gibi, Hicret'in 4. yılı Safer ayında, Necid bölgesinden bazı kabileler İslam'ı öğrenme adına muallim talep etmek için Efendimiz'e gelirler. Efendimiz de yüreğinde endişe taşımasına rağmen, iş davet ve tebliğ olunca aşkı endişesine galip gelerek o bölgeye Münzir b. Amr (Radiyallahu Anhu) başkanlığında bir kur'a heyeti yani Kur'an muallimi göndermişti. O zalim ve bahtsız kabile kurdukları hain bir tuzakla bu Kur'an öğretmenlerinin bir kişi hariç hepsini şehit edeceklerdi. Kurtulan, sadece Amr b. Ümeyye olacak, o da gelip bu acı hadiseyi Efendimiz'e anlatacaktı. Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o hadise karşısında nasıl bir hale girdiğini tahayyül edebiliyor musunuz?

---

[146] **"Ey Kitab'ı indiren, bulutları yürüten Allah'ım! İslam aleyhine toplanan bu grupları dağıt! Onları hezimete uğrat! Onlara karşı bize yardım ve zafer ver. Onların çadırlarını başlarına geçirt ve onları sars…"** Bkz: Buhari, *Kitabü'l-Cihad ve's-Siyer,* 60, 73; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/353

[147] Diyarbekrî, *Tarihü'l-Hamis,* c. 1, s. 169

Ashabından birinin bile ayağına bir tek diken batması O'nu perişan ederken, şimdi kırk ya da yetmiş arkadaşı hain bir pusunun kurbanı olarak öldürülmüşlerdi. Ne yaptı Efendimiz bu olaydan sonra biliyor musunuz? İbn Abbas (Radiyallahu Anhu) bize naklediyor: *"Olayı duyar duymaz Rasûlullah, arka arkaya bir ay öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabahleyin, her namazın son rekâtında 'Semi' Allâhu li-menhamideh!' diyerek ruküdan doğrulup, Benû Süleym, Rial, Zekvan, Useyye kabileleri üzerine beddua okudu, arkasındakiler de 'Âmin!' dedi."* [148] O dualarının bazılarında şöyle derdi: **"Allah'ım! Velid bin Velid'i, Seleme bin Hişam'ı, 'İyaş bin Ebî Rebî'i ve mü'minlerden zayıf olanları kurtar. Allahım! Mudar kabilesine baskını artır! Onlara Yûsuf zamanındaki kıtlık gibi kıtlık ver!"** ve daha neler, neler… [149]

Rahmet Peygamberi'ni (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu kadar kızdıran, bu kadar bedduayı O'na söylettiren sadece ve sadece ashabına duyduğu derin muhabbet, onlara duyduğu sevgi ve sevda idi. Gelin bu sevdayı bazı isimler üzerinde biraz daha somutlaştırarak görelim.

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ebû Bekir'e Olan Sevgisi***

Efendimiz'in Hz. Ebû Bekir'e (Radiyallahu Anhu) olan sevgisini anlatmak, en az Hz. Ebû Bekir'in, Efendimiz'e olan sevgisini anlatmak kadar zordur. Çünkü gerçekten Efendimiz bu sadık dostunu çok sevmiş, ona karşı yüreğinde hep çok farklı duygular taşımıştır. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) on üç yıl Mekke'nin en zorlu yollarını hep onunla beraber yürümüş, hicrette ise onu kendisine yoldaş edinmişti.

---

[148] İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 53; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/109

[149] Buhari, *Kitabü'l-İstiskâ,* 2, 3

Efendimiz'in dünyasında Hz. Ebû Bekir'in (Radiyallahu Anhu) nasıl biri yeri olduğunu ve onu nasıl sevdiğini Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği şu hadisten daha iyi anlıyoruz. Efendimiz buyurdular ki: **" Bize kim bir iyilik yapmışsa Ebû Bekir dışında mutlaka biz onun karşılığını vermişizdir. Onun bize çok iyiliği dokunmuştur. Onun mükâfatını kıyamet gününde Allah verecektir. Çünkü Ebû Bekir'in malının bana verdiği fayda kadar hiç kimsenin malı bana fayda vermemiştir. Eğer insanlar arasında kendime bir dost edinseydim mutlaka Ebû Bekir'i edinirdim. Zira o, Allah'ın dostudur."** [150]

Efendimiz'in sadece bu beyanı bile, O'nun Hz. Ebû Bekir'i (Radiyallahu Anhu) nasıl bir sevgi ile sevdiğini anlamamız açısından yeterlidir. Ancak, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ayrıca onlarca hadisi ile ona duyduğu sevgiyi dile getirmiştir. Bu hadislerden bir tanesini daha aktaracağız.

Birgün Hz. Ömer ile Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) arasında bir mesele hakkında tartışma olur. Olay Efendimiz'e intikal edince, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu duruma üzülür ve anında Hz. Ebû Bekir'in faziletlerini saymaya başlar: **"Allah beni sizlere peygamber olarak gönderince, hepiniz beni yalanlarken bir Ebû Bekir beni tasdik ederek canı ile malı ile bana yardımcı oldu."** Bu sözlerden sonra Efendimiz'in söylediği şu oldu:

"Fehel entüm târikûn lî sahibî/ Şimdi siz arkadaşımı bana bırakmayacak mısınız?" [151]

فَهَلْ أَنْتُمْ تَارِكُ لِي صَاحِبِي؟

[150] Tirmizi, 3661

[151] Buhari, *Fedailu Ashab,* 192

Sadece bu son cümle bile, Efendimiz'in Hz. Ebû Bekir'i (Radiyallahu Anhu) nasıl bir sevgi ile sevdiğini bizlere gösteren en önemli rivayetlerden biridir.

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ömer'e olan Sevgisi***

Hz. Ömer'e (Radiyallahu Anhu) karşı Efendimiz'in duyduğu muhabbetin ne boyutta olduğu hepimizin malumudur. Hatta o sevgi ta Cahiliye döneminde başlamış ve Hz. Ömer'in Müslüman olmasına bile vesile olmuştu. Efendimiz iman elbisesi kendisinde şık duracak insanlara hidayetleri için dua ederdi. İşte onlardan biri Hz. Ömer'di. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): **"Ya Rabbi! İslam'ı iki Ömer'den biri ile güçlendir."** diye dua etmiş, o dua Ömer'in yüreğindeki prangaları çözmüştü. [152] İki Ömer'den kasıt, biri bildiğimiz Ömer, diğeri ise onun dayısı Amr b. Hişam yani Ebû Cehil'di.

Efendimiz'in Hz. Ömer'e (Radiyallahu Anhu) nasıl bir sevgi beslediğine dair bir örnek aktaralım. Hz. Ömer, bir gün Efendimiz'e: *"Ya Resulallah! Eğer izin verirsen, umreye gitmek istiyorum"* demişti. Efendimiz bu izin isteyişten çok memnun olmuş ve Hz. Ömer'e demişti ki: **"Kardeşim git, yolun açık olsun, ama bizi de duanda unutma!"**

Hz. Ömer bu söz karşısında öyle bir sevindi, öyle bir şaşırdı ki: *"Ya Resulallah! Duaya muhtaç olan biziz, biz mi sana dua edeceğiz."* dedi. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu söze karşılık bir şey demeden sadece tebessüm etti. Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu) diyor ki: *"Efendimiz'in bu*

[152] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 2/95; Tirmizi, 3681; Hâkim, *Müstedrek,* 3/83

sözüne karşılık bana bütün bir dünyayı verseler bile bu kadar sevinmezdim." [153]

Efendimiz'e bu sözü söylettiren arkadaşlarına duyduğu muhabbetin bir eseri idi.

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Osman'a Olan Sevgisi***

Efendimiz'in Hz. Osman'a olan sevgisinin ne boyutta olduğunu Hudeybiye örneğinde görmüştük. Ama özel olarak Hz. Osman'a (Radiyallahu Anhu) duyduğu muhabbetin boyutuna dair şu örneği aktarabiliriz. Tebbet Sûresi nazil olunca çılgına dönen amca Ebû Leheb, o güne kadar aralarında nişan bulunan Utbe ve Uteybe isimli iki oğlundan nişanlarını bozmalarını istemişti. Onlar Efendimiz'in kızları Rukiyye ve Ümmü Gülsüm validelerimiz ile nişanlıydılar. O söz/nişan bozulunca, Hz. Osman o kızlardan birine talip oldu, Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Rukiyye validemizi ona verdi. Çok mutlu bir evlilikleri olmuştu. Yaklaşık on yıl süren o evlilikten Habeşistan'da Abdullah isimli bir çocukları olmuş, Bedir Gazvesi'nin olduğu günlerde Rukiyye validemiz vefat etmişti. Efendimiz Bedir'den dönünce kızının vefatını duyduğunda çok üzülmüş, bir baba olarak yüreği yanarken bile o hüznünün derinliğine rağmen Hz. Osman'ı (Radiyallahu Anhu) teskin etme işini kimselere bırakmadan bizzat kendisi yapmıştı. Daha sonra diğer kızı Ümmü Gülsüm'ü de Hz. Osman'a vermişti. O evlilik de yedi yıl devam etmiş, Hicret'in 9. yılında Ümmü Gülsüm validemiz hastalanarak vefat ettiğinde, Hz. Osman yine acıların en büyüğünü tatmıştı. Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir taraftan kızının ayrılığına

[153] Ebû Davud, 1498; Tirmizi, 3562

üzülmüş, bir taraftan da yine Hz. Osman'ı teskin etmişti. Teskin ederken söylediği söz şu olmuştu: **"On kızım olsaydı, onu da arka arkaya vefat etseydi; ben yine Osman'a vermekten geri kalmazdım."** [154]

Bu söz Efendimiz'in Hz. Osman'ı nasıl bir sevgi ile sevdiğinin en önemli işareti değil midir?

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ali'ye olan Sevgisi***

Efendimiz'in Hz. Ali'ye karşı duyduğu sevgi öyle kolay anlatılabilecek bir sevgi midir? Hangisini anlatabilir, hangisini nazara verebiliriz ki? Sadece bir tablo üzerinden Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisine kardeş edindiği; damadı, amcasının oğlu ve risalet davasının abisi olan Hz. Ali'ye duyduğu sevginin boyutunu anlamaya çalışalım.

Hz. Ali (Radıyallahu Anhu) Hicret gecesi, Hz. Peygamber'in yatağına kalkmak için değil, ölmek için yatmış, Allah (Celle Celalühu) Ali'yi o zalim kılıçlardan korumuş, o gece Hz. Ali, sağ salim sabahlayınca, birkaç gün sonra kendi ailesini ve Efendimiz'in ailesini yanına alarak Medine'ye doğru yola çıkmıştı. Çok zorlu bir yolculuktan sonra ancak Medine'ye varabilmişti. Varmıştı, varmasına ama Hz. Ali adeta bitmiş ve tükenmişti. Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yetişmek için gayret sarf ederken o günler yirmi üç yaşlarında bir delikanlı olan Hz. Ali, hastalanmış, ayakları parçalanmış hâlde yatağa düşmüştü. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Kuba'da olduğu günler boyunca iki de bir Ali'yi soruyordu. Aklı hep Ali'deydi; "Acaba ne oldu, gel-

[154] İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 3, s. 579

di mi, başlarına bir şeyler gelmeden selametle ulaştı mı?" diye haber bekliyordu. Efendimiz böyle bir endişe ile beklerken, Hz. Ali'nin (Radiyallahu Anhu) Kuba'ya ulaştığı haberi geldi. Haberi getiren sahabî: *"Ya Resulallah! Ali geldi, falanca Ensar'ın evinde, ama sizin huzurunuza gelecek takati kalmamış, ayakları parçalanmış, yatağa düşmüş."* dedi. [155]

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu sözleri duyunca, hemen ayağa kalkmış: **"O gelemiyorsa biz gideriz, hadi beni o eve götürün"** demişti. O sahabî hemen Efendimiz'i Hz. Ali'nin kaldığı eve götürmüştü. Efendimiz eve girer girmez Hz. Ali'nin yanına gitmişti; Hz. Ali yatağa düşmüş, ayakları kan revan içinde uzanmış istirahat ediyordu. Hz. Ali (Radiyallahu Anhu), gelenin Efendimiz olduğunu anlayınca hemen kalkmak istemişti, Efendimiz bırakmamış, ayaklarına doğru oturmuş; Ali'nin ayaklarını kucağına doğru almış, gözleri dolmuş, mübarek ellerini Ali'nin ayaklarının altına üstüne sürmüş, ona şifa dualarında bulunmuştu. [156] Sahabe bu tabloyu izlerken; Efendimiz'in gösterdiği bu sevgiye, Hz. Ali'ye karşı gösterilen bu yakın alakaya hayran olmuşlardı.

Bu, Efendimiz'in Hz. Ali'ye olan sevgisine dair küçük bir örnekti; siz artık bu örnek üzerinden Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ali'yi nasıl bir sevgi ile sevdiğini tahayyül edin.

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Hatice'ye Olan Sevgisi***

Efendimiz hanesine giren, müminlere anne olma şerefine nail olan tüm hanımlarını severdi. Ama onlar içerisinde Hz.

[155] İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 4, s. 96

[156] İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 4, s. 96; Halebî, *İnsanu'l-Uyûn,* c. 2, s. 233

Hatice'nin hep ayrı bir yeri olmuştu. Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Hatice'ye karşı beslediği sevgi, aşk, sevda; alemi kendine hayran bırakacak bir boyutta idi. On beş yıl nübüvvetten önce, on yıl nübüvvet sonrası tam yirmi beş yıl aynı yastığa baş koyduğu kerime zevcesi Hz. Hatice'yi, Efendimiz değil sadece onunla birlikte yaşadığı dönemde, o vefat ettikten sonra bile hiç unutmadı; son nefesine kadar da hep Haticesi'ni büyük bir vefa ile andı. Bundan dolayıdır ki Aişe validemiz bir gün şöyle diyecekti:

"Onunla beraber aynı zamanda Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanesinde yaşamamama rağmen Hatice'yi kıskandığım kadar, başka hiçbir hanımı kıskanmadım. Çünkü Efendimiz durmadan onun adını anar, onu hiç unutmazdı. Ne zaman evimizde bir koyun kesilse ondan bir parça ayırır, Hatice'nin akrabalarına gönderirdi. Bir gün dayanamadım ve dedim ki: 'Ya Resulallah! Allah şimdi sana daha iyisini, daha gencini ve daha hayırlısını vermesine rağmen, Sen neden hep Hatice, Hatice deyip duruyorsun? Sanki Hatice'den başka dünyada kadın mı yok?' Efendimiz bu sözümden hoşnut olmadı ve başladı Hatice'nin faziletlerini saymaya… 'Onun gibisi bana nasip olmadı…' dedi. Ben de artık onun hakkında konuşmadım." [157]

Hz. Aişe validemizin bu sözlerinden biz Efendimiz'in Hz. Hatice'yi nasıl sevdiğini anlamışızdır. Ama O'nun hayatında bir tablo var ki burada onu aktarmadan geçemeyeceğiz. Hicret'in 8. yılı, Efendimiz on bin askeri ile birlikte Mekke'yi fethetmek için, baba topraklarına giriyor. Bir anda devesinin yönünü Kâbe'den, Hacûn mıntıkasına doğru çeviriyor. Herkes meraklı bakışlarla

[157] Müslim, *Fedailu's-Sahabe,* 1877; Tirmizi, 3875, 3876

Efendimiz'i nereye gittiğine bakarken, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Kâbe'den önce Haticesinin kabrinin başına geliyor; orada biraz duruyor, dua ve istiğfarda bulunduktan sonra yoluna devam ediyor.

Fetih tamamlandıktan sonra sahabe soruyor: *"Ya Resulallah! Evinize mi gideceksiniz yoksa size bir çadır mı kuralım? Nerede konaklayacaksınız?"* Efendimiz Hz. Ali'nin kardeşi Akil'i kastederek: **"Akil bize ev mi bıraktı. Siz benim çadırımı Hacûn'a (Hatice'min karşısına) kurun."** [158] Bu sözü ile Efendimiz çadırını Hz. Hatice'nin kabrinin yakınlarına kurdurmak istiyordu. Böyle bir tavır bile o sevdayı anlamak/anlatmak için yetmez mi?

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Aişe'ye olan Sevgisi***

Efendimiz'in hanımları içerisinde Hz. Hatice'den sonra, Hz. Aişe'nin hep ayrı bir yeri olmuştur. Bunu bizzat Efendimiz beyan etmiştir. Demiştir ki: **"Aişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tirit yemeğinin, diğer yemeklere üstünlüğü gibidir."** [159] Hz Aişe validemizin kendisi bu ayrıcalığını çok iyi biliyor, kendinden sonra gelenlerde bunu çok iyi biliyorlardı. Bunu bilenlerden biri olan Tabîin'in büyüklerinden Mesrûk bir gün şöyle diyecekti: *"O, Allah'ın sevgilisinin sevgilisidir."* [160]

Hz Aişe (Radiyallahu Anha) annemiz, bir gün Peygamberimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her kadının zaman zaman eşine sorduğu şu soruyu sorar: *"Ey Allah'ın Resulü, beni seviyor musun?"* Efendimiz, bu ne biçim soru dercesine: **"Ey Aişe! Sevmesem yanında olur muydum? Elbette ki**

[158] Buhari, *Kitabü'l-Hac,* 34; İbn Sa'd, *Tabakat,* c. 2, s. 136

[159] Buhari, *Kitabü'l-Enbiya,* 27; Müslim, *Fedailu's-Sahabe,* 89; Tirmizi, 3887

[160] Fayda, Mustafa; *TDV İslam Ansiklopedisi,* c. 2, s. 202

seni seviyorum." diye cevap veriyordu. Ancak böyle bir cevap bile Aişe annemizi tatmin etmeyecekti. Bu sefer Efendimiz'in kendisini ne ölçüde sevdiğini öğrenmek adına: *"Beni nasıl seviyorsun ya Resulallah?"* diye soracaktı. Bunun üzerine Efendimiz hem Hz. Aişe'nin hem de bizim yüreğimizin derinliklerini titreten şu içten, samimi ve bir o kadar da edebi ifadeyle: **"Seni kördüğüm gibi seviyorum."** diyecekti.[161] Hz. Aişe validemiz, bazen: *"Ya Resulallah! Kördüğüm ne alemde?"* diye sorduğunda, Efendimiz: **"İlk günkü gibi"** diyerek hep bu hâlin devam ettiğini beyan ediyordu. Kördüğüm gibi sevmek … Herhâlde Efendimiz'e has bir sevgi çeşidi bu … Hayat arkadaşını, eşini, yoldaşını kördüğüm gibi sevmek … Fazla söze ne hacet …

- ***Sevgide İtidal/Denge ve Adalet***

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) başta eşleri, yakınları olmak üzere tüm sahabeye duyduğu derin sevginin nasıl olduğuna dair az da olsa bazı örnekler aktarmaya çalıştık. Tam bu noktada gerçek sevgi için olmazsa olmaz olan bir hususu da dikkatlerinizi çekmek isterim. Bu önemli husus, sevgide itidal meselesidir. Sevgi sahibinin gözünü kör edebilir; böyle olunca da ortada itidal adına dengeler sarsılabilir ve neticesinde çok ciddi sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir. İşte Efendimiz, bize ne kadar sevmemiz gerektiğini, bu işin sevgisiz olamayacağını öğrettiği gibi, sevginin usulünden olan itidal meselesine dair de çok şey öğretir. Yani Efendimiz sevginin mahiyetini, içeriğini öğrettiği gibi, bu sevgi yolunun nasıl yürünebileceğini de öğretir. Nasıl mı? Onlarca örneğin içeri-

[161] Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Hilyetü'l-Evliya,* c. 3, s. 44

sinden Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kutlu hadislerinden bir tanesinin üzerinden bu işin nasıl olduğunu öğrenmeye çalışacağız.

Efendimiz buyururlar ki: **"Dostunu severken ölçülü sev, zira günün birinde düşmanın olabilir. Düşmanına da ölçülü bir şekilde buğz et, zira günün birinde dostun olabilir."** [162]

Efendimiz'in bu hadisindeki mesaj çok açık ve nettir. Bu hadisi ile Efendimiz: *"Sevginizde aşırı gitmeyin, ölçüyü kaçırmayın, düşmanlığınızda da aşırıya gitmeyin, adaletsizlik yapmayın."* uyarılarında bulunuyor. Peki, buradaki mesaj, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) eşine, dostuna karşı takındığı o derin sevgi ve sevda ile çelişmez mi? Hem eşlerini, dostlarını, arkadaşlarını ölümüne bir sevda ile sevecek, yeri ve zamanı gelince onlar için elinden geleni yapmaktan geri durmayacak, hatta onlar için ölümü göze alacak, sonra da bu hadisinde olduğu gibi, ölçülü olma noktasında uyarılarda bulunacak? Burada bir çelişki yok mu? İlk bakışta bir çelişkinin olduğu söylenebilir; ancak sözün ve o amellerin sahibi, her işinde isabet kaydeden alemlerin sultanıdır. O hâlde çelişkiyi haşa O'nda aramak, mümin insanın imanında çelişkinin olması demektir. O hâlde bu hadiste Efendimiz'in beyan ettiği sevgide ve düşmanlıkta itidal meselesini nasıl anlamalıyız?

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu kutlu sözü birkaç farklı açıdan ele alınabilir, ama bizim asıl konumuz sevgi olduğu için biz meseleye bu çerçeveden bakacağız. Böyle baktığımızda bu hadisin bize vermek isteği mesaj şu olur: "İnsanlara karşı sevgin ölçülmeye-

[162] Tirmizi, *Birr,* 60

cek kadar çok olsun. Ancak sevginin ekseninde adalet olsun. Eğer eksene adaleti koymadan seversen o sevgini zulme dönüştürebilirsin. Aynen düşmanlık yaptığın insanlara karşı da nefretinin ekseninde adalet olsun. Eğer onda da adalet olmazsa haklı olsan bile zulme kapı açabilirsin."

İşte hadisin bize vermek istediği temel mesaj budur. Gelin bu mesajın hayata nasıl taşınacağına dair örnekliği mesajın sahibinin hayatından bazı rivayetler ışığında anlamaya çalışalım. Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu hadisi iki temel cümleye ayrıldığı için biz de iki temel meselede bunu anlayacağız.

Hadisin ilk cümlesi ne idi? **" Dostunu severken ölçülü sev, zira günün birinde düşmanın olabilir."** Burada 'Düşmanın olabilir.' ifadesini hem hakikat şeklinde, hem de 'Düşman olduğun amelleri işleyebilir.' şeklinde anlayabiliriz. Biz 'Düşman olduğun amelleri işleyebilir.' şeklinde anlayacağız ve örneklendirmemizi bunun üzerinden yapacağız.

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Üsame b. Zeyd'i torunlarından ayırmaz Hasan ve Hüseyin Efendilerimizi nasıl severse onu da öyle severdi. Eğer bir dizine Hasan'ı oturtursa diğer dizine Üsame'yi oturtur; **" Allah'ım! Ben onları seviyorum. Ne olur, sen de onları ve onları sevenleri sev!"** [163] derdi. Bundan dolayı Üsame Hücre-i Saadet'in sakinlerinden sayılırdı. Sık sık Hücre-i Saadet'e gider gelirdi. Çocukluk hali bazen yüzü gözü toprak içerisinde, burnu akmış bir hâlde o haneye girince Hz. Aişe validemiz biraz rahatsız olurdu. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Aişe validemizin rahatsızlığını fark edin-

[163] Buhari, *Fadaili Ashabi'n-Nebi,* 24

ce hemen kalkar, o mübarek elleri ile Üsame'nin yüzündeki ve başındaki toprakları temizler, burnunu siler; **"Eğer Üsame kız olsaydı, onu süslerdim, giyindirirdim, hatta onu kendim evlendiririrdim."** derdi.[164]

Bir gün Üsame'nin ayağı kapıda bir taşa takılmış yere düşmüş, yerdeki taşlar yüzünü gözünü kanatmıştı. O hâlde içeri girince Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), hemen kalkmış, koşmuş ve o kanlar içerisindeki başı defaatle öpmüş, yine elleri ile Üsame'nin kanlarını, yüzündeki toprakları temizlemişti. [165] İşte Efendimiz, böyle severdi Üsame'yi … O'nun Üsame'ye olan sevgisini de bilmeyen yoktu. Ama her şeyde dengeli ve itidalli olan Hz. Peygamber sevgisinde de dengeliydi. Sevdiklerinin yanlış davranışlarını o sevginin hatırına asla kabul etmez, sevmediklerinin ise doğru tavırlarını asla sevmemesinin kurbanı etmezdi. O fiil ile faili ayırır, mümeyyiz bir akıl ile hep dengeyi esas alırdı.

Böyle bir sevgi ile sevip, öz torunlarından ayırmadığı Üsame bir gün yanına bir rica için gelmişti. Neydi bu rica? Mekke Fethi sırasında, Ebû Cehil ve Velid b. Muğire'nin kabilesi olan Benî Mahzûm'dan, Fatıma isimli bir kadın hırsızlık yapmış ve bu kadına had cezası uygulanmasına karar verilmişti. Mekke'nin en soylu kabilelerinden biri olan Benî Mahzûm, kendilerinden olan bu kadının, cezadan muaf tutulması için bazı vesileleri zorlamaya başlamışlardı. Birileri dediler ki: "Eğer Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanında sözü geçen, O'nun kıramayacağı birini aracı olarak

[164] İbn Mace, 1976

[165] Tirmizi, 3818

gönderirseniz, belki Efendimiz kadını affedebilir." Bu görüşü kabul eden kabile acaba kimi göndersek diye düşünmeye başlarlar. En sonunda Üsame b. Zeyd'i göndermeye karar verirler. Çünkü onlarda çok iyi biliyorlardı ki Efendimiz gerçekten Üsame'yi çok sever ve onu kendi öz torunlarından ayırmazdı. Onlar dediler ki: "Herhalde Allah Resulü, Üsame'ye olan bu sevgisinin hatırına kadını affeder." Bu düşüncelerle o kabile mensuplarından birkaç kişi kalkıp Üsame'nin yanına gittiler. Neden geldiklerini anlattılar ve bu konuda aracılık yapmasını rica ettiler; Üsame de onları kırmadı ve aracı olmayı kabul etti. Bu iş için Üsame, kalkıp Efendimiz'in yanına gitti. Üsame, Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanına vardığında her zamanki gibi büyük bir sevgi ile karşılandı. Efendimiz onun gelişine o kadar sevindi ki hemen onu, yanına oturttu, elini avuçlarının içine aldı ve: **"Ey Üsame! Seni buraya getiren şey nedir?"** diye sordu. Üsame: *"Ya Resulallah! Benî Mahzûm'dan hırsızlık yapan o kadına had uygulamaktan vazgeçip, onu bağışlaman için sana geldim."* Üsame'nin bu sözü bir anda oranın havasını değiştirmişti. O ana kadar tebessümden mübarek yüzünde güller açan Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yüzünde kızgınlık emaresi belirdi; çok gadaplandığı zaman alnındaki şişen damar yine ortaya çıktı, anında Üsame'nin ellerini bıraktı, ayağa kalktı ve Üsame'ye dönerek dedi ki: **"Ey Üsame! Sen Allah'ın koyduğu cezalardan birinin tatbik edilmemesi için aracılık mı yapıyorsun"** Efendimiz bu sözü birkaç kez tekrar etti; Üsame neye uğradığını şaşırmış ve nasıl büyük bir hata yaptığını anlamıştı, ama iş işten geçmişti. [166] Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çok sevdiği bir insana, söylediği bir

[166] Buhari, *Enbiya,* 54; *Meğazi,* 53; Müslim, *Hudud,* 11,12; İbn Mace, *Hudud, 6;* Köksal, M. Asım, *Hz. Muhammed ve İslamiyet,* c. 6, s. 864

sözden dolayı böyle bir tepki göstermesi ancak O'nun ne kadar büyük bir itidale sahip olduğunun en önemli delilidir.

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu meselenin öneminden dolayı daha sonra insanları Kâbe'nin avlusuna topladı, yüksekçe bir yere çıkarak dedi ki: **"Ey İnsanlar! Sizden önceki milletlerin helak olma sebeplerinden biri şuydu. İçlerinden zayıf ve kimsesiz olanlar, bazı suçlar işlediklerinde onlara cezalar tatbik edilirdi. Ama içlerinde sayılı ,soylu, mevki ve makam sahibi olanlar suç işledikleri zaman onlara ceza tatbik etmezlerdi. Ama ben Allah'a yemin ederim ki hırsızlık yapan kızım Fatıma dahi olsa ona had cezası uygulamaktan bir an geri kalmayacağım."** [167]

Bu söz üzerine insanlar meselenin ne kadar ehemmiyet taşıdığını daha iyi anladılar. İşte sevgide itidal budur. Sevgide eksene adaleti yerleştirmek böyle bir şeydir.

Gelelim, hadisin ikinci cümlesine… Neydi ikinci cümle? "**Düşmanına da ölçülü bir şekilde buğz et, zira günün birinde dostun olabilir."**

Hadisin bu cümlesinin Efendimiz'in hayatında nasıl yankı bulduğuna dair de onlarca örnek aktarılabilir. Mesela; Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) amcası Hamza'yı, Uhud'un meydanında talihsiz bir mızrak ile şehit eden Vahşi'ye karşı düşmanca bir tavır içerisine girmemesi, onun hidayeti için mektup üzere mektup göndermesi bu hadisin bir tefsiri değil midir? [168]

---

[167] Buhari, *Fadaili Ashabi'n-Nebi,* 23

[168] İbn Hacer, *el-İsabe,* c. 3, s. 2080

Yine, kendisine Mekke'de en fazla düşmanlık yapanlar o gün için Hz. Ömer ve dayısı Amr b. Hişam yani Ebû Cehil olmasına rağmen, onların hidayeti için dua etmesi, düşmanlıkta itidal için verilebilecek bir örnek değil midir? [169]

Birçok olay ve hadise söylenebilir bu konuda da biz bir rivayet ile bu meseleyi anlamaya çalışacağız.

Nübüvvetin 7. yılında Mekke yükselen İslam davetinin önünü alamayınca Müslümanlara karşı bir ambargo kararı alır. Bu karar Kâbe'nin kapısına tüm Mekke halkı uysun diye asılır. O günlerde ticari bir sefer için Mekke'nin dışında bulunan sayılı tüccarlarından Ebû'l-Buhturi b. Hişam, yolculuktan dönünce Kâbe'de asılı bulunan bu kararı görür. İslam davetine karşı olmasına rağmen bu kadarı da fazla diyerek, asılan kararı alıp yırtar ve bu kararlara uymayacağını söyler. Bununla da kalmaz birkaç kez Şib-i Ebî Talib'te muhasara altında bulunan Müslümanlara yiyecek gönderir. Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ebû'l-Buhturi'nin bu vicdanlı davranışını vefa defterine silinmez harflerle yazar; iman etmemesine rağmen, onun şirkine düşman olmasına rağmen, insaniyetine düşman olmaz. Aradan tam yedi yıl geçer ve Bedir'de iman ordusu ile inkar ordusu karşı karşıya gelir. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir de duyar ki Ebû'l-Buhturi de savaş meydanına Müslümanlarla vuruşmak için gelmiştir. Ama vefanın sultanı, sultanlara yakışır bir tarzda önünde duran sahabesine şunu söyler:

[169] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 2/95; Tirmizi, 3681; Hâkim, *Müstedrek,* 3/83

مَنْ لَقِيَ مِنْكُمْ أَبَا الْبُخْتِرَةَ فَلَا يَقْتُلُوهُ! **" Men lekiye minkûm Eba'l Buhtire fe la yek'tuluhu" / "Her kim savaş meydanında Ebû'l Buhturi ile karşılaşırsa sakın onu öldürmesin."**

Savaş meydanında Ebû'l-Buhturi'ye böyle bir dokunulmazlığın neden verildiğini bilmeyen bazı sahabîler merakla: *"Ya Resulallah! Bu adamın ne özelliği var ki savaşın içerisinde böyle bir ayrıcalığı hak ediyor?"* diye sorarlar.

Allah Resulü der ki: وَفَاءً لَهُ بِمَا فَعَلَ يَوْمُ الصَّحِيْفَة **"Vefaen lehu bima fa'ale yevmu's-sahife/ Sahife günü** (Şib-i Ebî Talib ambargosunda) **bize yaptığı iyiliğe karşı bu vefayı hak ediyor."**

Bedir başlıyor; İman ile inkârın ilk karşılaşmasında tabir caiz ise kelleler veriliyor, kelleler alınıyor. Böyle bir ortamda Ensar'ın yiğitlerinden Mücezzir b. Ziyad, Ebû'l-Buhturi'nin karşısına çıkıyor. Mücezzir, Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun hakkındaki uyarısını hatırlar hatırlamaz, hemen Ebû'l-Buhturi'yi bırakıyor, başka biri ile savaşmaya başlıyor. Bu tablo birkaç kez tekrar edince Ebû'l-Buhturi merak ediyor ve karşısında duran İslam askerine:

"Ey Falan! Neden benimle savaşmıyorsun? Benden korkuyor musun yoksa beni beğenmiyor musun?" diyor. Mücezzir b. Ziyad, Ebû'l-Buhturi'ye diyor ki; **"Ne seni beğenmediğimden ne de korktuğumdan dolayı senden kaçıyorum."** Ebû'l Buhturi daha da meraklanıyor: "Peki neden benimle vuruşmaktan kaçıyorsun?" diyor. Mücezzir aynen Allah Resulü'nden (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) duyduğu cümleyi orada tekrar ediyor:

وَفَاءً لَكَ بِمَا فَعَلْتَ يَوْمُ الصَّحِيْفَة *"Vefaen leke bima faalte yemu's sahife" /"Sahife günü yaptığın iyiliğe karşı vefanın bir gereği olarak sana kılıç kullanmayacağım."*

Ebû'l Buhturi ne yazık ki Bedir günü kendisine gösterilen bu vefaya karşılık vefalı davranamaz, ısrarla Mücezzir b. Ziyad ile vuruşmak ister ve en sonunda da onun eli ile orada öldürülür. [170]

İnsanın kanını donduran bu örnek bile hadisin; "**Düşmanına da ölçülü bir şekilde buğz et, zira günün birinde dostun olabilir.**" cümlesinin nasıl anlaşılması gerektiğini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

- ***Sevgide Nispet ve Derece***

Bu bölümde dikkat çekmemiz gereken bir diğer meselede sevgide nispet ve derece meselesidir. Madem, sevmeyi, sevilmeyi, sevdirmeyi yani sevgiye dair her şeyi bizler Efendimiz'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğreneceğiz; öğreneceğimiz meselelerden bir tanesi de sevgide nispet ve derece konusudur. Ne demek sevgide nispet ve derece? Bu sevilen insana hak ettiği oranda, hak ettiği miktar ve ölçüde sevgi verme meselesidir. Hakkından fazlasını ya da eksiğini vermek fark etmez; ikisi de aynı kapıya çıkar, ikisi de zulümdür. Hak ettiğinden fazlasını vermek de zulümdür, hak ettiğinden azını vermekte zulümdür. İşte Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu önemli bahiste de bize müthiş bir örneklik bırakmıştır. O, muhataplarının hakkı ne ise o oranda, onlara bir sevgi vermiştir. Yani Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) herkesi asla aynı oranda/nispette sevmemiştir?

[170] İbn Hişam, *Sîre,* c. 2, s. 281, 282; Taberi, *Tarih,* c.2, s. 282

Bütün bir insanlığı sevmek başka bir şey, bu insanlık içerisinde müminleri, inananları sevmek başka bir şey; müminler içerisinde öncüleri, rehberleri, sevmek daha başka bir şeydir. İşte Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yaptığı da bundan başka bir şey değildi. Bakın O'nun hayatına, tüm insanlığı nasıl bir sevgi ile sevmiştir görürsünüz? Eğer sevmeseydi insanlığın kurtuluşu için bir ömür öyle çırpınıp durur muydu? İnsanlık içerisinde kendi ümmetini biraz daha özel sevgi ile sevmiştir. Ümmetini nasıl sevdiğini bir sonraki bölümde göreceğiz. Ümmeti içerisinde ister kendi döneminde olsun, ister sonraki dönemlerde olsun; koşan müminleri, mücahitleri, muvahhidleri daha özel bir sevgi ile sevmiştir. Bunlar içerisinde de bazıları vardır ki sevgi basamaklarındaki yerleri çok çok daha özeldir. Yani Efendimiz asla herkesi aynı düzeyde sevmemiştir; asla herkesi aynı kefeye koymamıştır. Nasıl mı?

Mesela; Efendimiz ile az ya da çok Müslüman olarak buluşup, Müslüman olarak vefat eden her bir bahtiyara biz sahabe diyoruz.[171] Veda Haccı'nda Allah Resulü'nü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dinleyen, gören sahabî sayısının 114.000 olduğu söylenir. [172] Efendimiz bu bahtiyar insanların hepsini seviyordu. Ancak 114.000 insan içerisinden Mekke Fethi'nden önce Müslüman olanların değer ve kıymeti, Efendimiz'in nezdindeki sevgileri, fetihten sonra Müslüman olan sahabîlere karşı duyduğu sevgisinden elbette daha farklıydı. Çünkü Rabbimizin nezdinde de onlar farklıydı. Ne diyordu Kur'an?: ***"Hiç fetihten önce fedakârlık yaparak malla-***

[171] Sahabe tanımlarını görmek için bkz: Yıldırım, Muhammed Emin, *Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız?* s. 22-46

[172] İbnü'l-Cevzi, *Telkîh,* s. 103

rını harcayıp savaşanlarla daha sonra harcayıp savaşanlar bir olur mu?" [173]

Ayetinde açıkça beyan ettiği gibi, fetih öncesi Müslüman olanlarla, fetih sonrası Müslüman olanlar aynı değildi. Fethin hemen öncesi Müslüman olanlarla, Hudeybiye'de semure ağacı altında biat edenler de aynı değildi. Hudeybiye'ye katılan 1400 sahabî içerisinden Bedir'e katılanlarla, katılmayanlar da farklıydı. Efendimiz Bedir ashabına hep farklı bir gözle bakmıştı. Çünkü Allah nazarında Bedir ashabı da çok farklıydı. Bir gün Cebrail gelmiş; **"Ya Resulallah! Nasıl ki sizin yanınızda Bedir'e katılan sahabe farklı bir konumda ise bizim yanımızda da Bedir'e katılan melekler farklı bir konumdadır."** demişti. [174] Bundan dolayıdır ki Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Bedir'e katılan sahabesi için sevgisi hep farklı olmuştur. Hicret edip, mallarını, mülklerini, eşlerini, aşlarını her şeylerini Allah için terk eden Muhacirlerle; onlara gönüllerini, evlerini, bağlarını ve bahçelerini açan Ensar'a olan sevgisi de hep farklı olmuştur. Habeşistan hicretine katılanlarla, Darû'l-Erkam'da o kutlu hanede Efendimiz'in terbiyesinde yetişen o ilk ve öncü nesil yani çekirdek kadronun yeri de onlara karşı beslenen sevgi de hep farklı olmuştur. Yani Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hiçbir zaman, herkese aynı nazarla bakıp da herkesi aynı kefeye koymamıştır. Bütün bir insanlığı, ümmeti, ashabını sevmiş; ama bazılarının sevgileri hep farklı, hep ayrıcalıklı olmuştur. [175]

---

[173] Hadid Sûresi, 57/10

[174] Buhari, *Kitabü'l-Meğazi,* 6

[175] Gerek Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gerek Kur'an'ın dolayısı ile Rabbimizin sahabeyi önceliklerine ve amellerine göre değerlendirmeleri, ulemamızı onları

Bu meseleyi daha iyi anlayabileceğimiz iki örnek aktarmak istiyorum. İlki; Amr b. As'ın kendi aktardığı bir rivayet, ikincisi ise Âiz b. Amr'ın yine kendi başından geçen bir olay üzere aktardığı rivayettir. İlk rivayetten başlayalım.

Hicret'in 8. yılı, daha bir ya da bir buçuk yıl önce Müslüman olmuş ama savaş meydanlarında, diplomatik sahalarda ciddi bir beyin olan Amr b. As'ı, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Zatü's-Selasil seferinin komutanı olarak, altı yüz kişilik bir askeri birliğin başında belirlenen hedefe doğru gönderir. Bu birlikte asker olarak başta Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu), Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu), Ebû Ubeyde b. Cerrah ve ashabın nice büyükleri de vardır. Ashabın böyle ilk halkasına komutan olarak atanışı, seferin galibiyet ile neticelenmesi, birçok ganimet ile Medine'ye dönülmesi Amr b. As'ı oldukça gururlandırmıştır. Yolda Amr b. As, şöyle bir mülahazaya kapılmıştı: "Herhâlde, Efendimiz nazarında ben çok iyi bir konumda olduğum için bana böyle bir şerefi layık görüp, ashabın büyüklerinin olduğu bir orduya beni komutan tayin etti. Herhâlde Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) katında en sevilen adam benim, eğer böyle olmasaydı, beni Ebû Bekir'e, Ömer'e komutan eder miydi?"

Bu düşüncelerle Amr b As Efendimiz'in huzuruna geldi, önce seferle alakalı bilgileri verdi. Sonra: *"Ya Resulallah! Ashâb içinde size en sevimli kimdir*? diye sordu. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Amr'ın

---

tabaka tabaka sınıflandırmalarına yol açmıştır. Sahabe tabakalandırmalarında en meşhur olan liste Hâkim en-Nisabûri'nin yaptığı ve sahabeyi on iki tabaya ayırdığı listedir. Bkz: en-Nisabûri, Hâkim; *Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis,* s. 22-24; Yıldırım, Muhammed Emin; *Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız*? s. 100,101

kafasından geçirdiği düşünceleri çok iyi anlamıştı. Orada Amr b. As'a ve bizlere sevgide nispet ve derece meselesini öğretme adına şöyle bir cevap verecekti: **"En çok Âişe'yi seviyorum."**

Bu cevap Amr b. As'ı tatmin etmemişti, bir daha sordu: *"Ya Resulallah! Ben hanımları sormuyorum, erkeklerden kimdir?"* Efendimiz dedi ki: **"Âişe`nin babasını!"** Burada Ebû Bekir değil de Aişe'nin babası demesi de manidardır. Amr b. As bu cevap karşısında herhalde Ebû Bekir'den sonra sıra bana gelir diye *"Sonra kimdir?"* diye bir daha sordu. Efendimiz **"Sonra Ömer b. Hattâb'tır"** buyurdu. Amr b. As, o hâlde ben üçüncüyüm diye düşünerek bir daha; *"Sonra kimdir?"* diye sordu. Gelen cevap yine Amr'ı değil, başka birini söylüyordu.[176] Rivayeti bize aktaran bizzat olayın kahramanı olan Amr b. As olduğu için, üçüncü ve sonrasındaki isimleri söylemiyor. Ama şöyle bir itirafta bulunuyor: *"Her sorduğumda Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni değil, bir başkasını söylüyordu. Beni çok sonlara bırakmasından dolayı korkup artık soru sormadım."* [177]

İşte Efendimiz Amr b. As şahsında başta tüm sahabeye, sonra da diğer tüm nesillere sevgide nispet ve derecenin nasıl önemli olduğunu böyle beyan ediyordu.

Sahabeden Âiz b. Amr'ın rivayet ettiği olaya gelince, o olay Mekke Fethi'nde yaşanmıştır.

Hicret'in 8. yılında, Efendimiz Mekke'yi fethetmek için on bin askeri ile birlikte doğup büyüdüğü; sonra hicret etmek zorunda kaldığı o topraklara yürüdüğünde, Mekke'ye yakın bir yer

[176] Buhari, *Fedailü'l- Ashab,* 4

[177] İbn Kesir, *el-Bidaye,* c. 4, s. 276

olan Merru'z-Zehran'da konaklamışlardı. Orada Mekke tarafının o gün için lideri ve komutanı olan Ebû Süfyan, İslam askerleri tarafından yakalanmış, Hz. Abbas'ın himayesi altında Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kaldığı çadıra doğru gelmişlerdi. Çadıra yaklaştıkları anda, çadırın önünde Âiz b. Amr da içeriye girmek için izin bekliyordu. Çadırın önündeki nöbetçi Efendimiz'in huzuruna girdi ve dedi ki:

"Ya Resulallah! Ebû Süfyan ile Âiz b. Amr içeriye girmek için izin bekliyorlar." Herkes için sıradan bir izin cümlesi olan bu cümleye, Efendimiz hiç kimselerin aklına gelmeyecek bir mesajı belirtmek adına itiraz etti ve o nöbetçiye hitaben dedi ki: **"Ebû Süfyan ile Âiz b. Amr değil, Âiz b. Amr ile Ebû Süfyan izin istiyorlar, diyeceksin. Çünkü Müslüman, başkalarından daha izzetlidir. İslam yücedir, hiçbir şey onun önüne geçirilemez."** [178] Bu bir nebevî terbiyenin ve ahlakın öğretilmesi, sevgide nispet ve derecenin gösterilmesi idi. Sahabe, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu mesajlarını o kadar doğru anlamışlardı ki onlar da insani ilişkilerini hep bu ilkeler doğrultusunda şekillendirmişlerdi.

Son olarak sahabenin nasıl bu meseleyi doğru anladıklarına dair bir örnek vermek istiyorum.

Hz. Ömer'in (Radiyallahu Anhu) hilafet günleridir. Bilal o günler Hz. Ömer'in hilafet makamının hizmetlisidir. Peygamberin müezzini olan Bilal, bakar ki dört isim dışarıda halife ile görüşmek için bekliyorlar? Kim bu dört isim? Ammar b. Yasir, Süheyb-i Rûmî, Ebû Süfyan ve Süheyl b. Amr… Hz. Bilal içeriye giriyor; diyor ki: *"Ey Emire'l-Müminin! Dışarıda şu dört isim, sizinle görüşmek isti-*

[178] İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri* c. 3, s. 261

yorlar. Kimi önce içeriye kabul edeyim?" Hz. Ömer nebevî terbiyeyi çok iyi almış biridir; elbette o, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gibi davranacaktır. Ne diyor biliyor musunuz? *"Önce Ammar gelsin, sonra Süheyb, sonra Süheyl, en son da Ebû Süfyan gelsin."*

Bilal dışarı çıkıyor ve söylenen bu sırayı dışarıda içeriye girmek için izin bekleyen o dört sahabîye haber veriyor. İsimler böyle sıralananınca Ebû Süfyan oldukça sinirleniyor ve diyor ki: *"Vallahi! Hayatımda hiç bu kadar küçük düşürüldüğümü hatırlamıyorum…"* Ebû Süfyan'ın bu söylenme ve içerlemelerine karşı Süheyl b. Amr diyor ki: *"Yavaş ol Ey Ebû Süfyan! Onlar bu din için canlarını verirlerken, sen ile ben bu dine karşı duruyorduk. Elbette şimdi öncelik onların olacak, elbette onlar bizden önde olacaklar."* [179]

Süheyl b. Amr meseleyi anlayan biri olarak Ebû Süfyan'ı böyle uyarıyordu. Bu rivayette Hz. Ömer'in hassasiyeti, sevgide oran yani nispet ve derecenin önemini nasıl doğru anladığının en önemli işaretiydi. O nebevî terbiyenin gereği böyle davranmış, o an toplum içerisinde var olan konumlarını değil, İslam için ortaya koydukları gayret ve çabaları öncellemişti.

[179] İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe,* c. 2, s. 586

4. Bölüm

EFENDİMİZ

(sallallahu aleyhi ve sellem)

Ümmetini Nasıl Sevdi?

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ümmetini Nasıl Sevdi?

Âlemlere Rahmet olarak gönderilen Kutlu Nebi'nin (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisiyle aynı zamanı ve mekânı paylaşma bahtiyarlığına eren arkadaşlarını, dostlarını nasıl bir sevgi ile sevdiğini önceki bölümde gördük. Şimdi ise Efendimiz'in ümmetini nasıl sevdiğini anlamaya çalışacağız.

Kitabımızın önceki bölümlerinin hepsinin eksen konusu sevgi olmasına rağmen farklı mesajları da vardı. Bu bölümünde eksen konusu sevgidir; ancak bu bölümün diğer bölümlerden önemli bir farkı vardır. Nedir bu fark biliyor musunuz? Fark şu: özellikle bir önceki bölümün doğrudan muhatapları ilk nesil olan sahabe, dolaylı muhatapları ise bizlerdik. Yani, o bölümde Allah (Celle Celaluhu) ve Resulü direk onlara konuşmuş, onların üzerinden bizlerle konuşmuştu; biz de onların üzerinden bize söylenen mesajları duymaya, anlamaya çalışmıştık.

Bu bölümde ise doğrudan muhatap bizleriz, dolaylı muhatap ise o çağda yaşayanlardır. Dolayısı ile şimdi direk bize söylenmiş mesajları anlamaya ve kavramaya çalışacağız. Hâl böyle olunca mesaj biraz daha farklılaşacak eğer biz tam yansıtabilirsek, sizlerle, bu sözlerin sahibi olan Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) arasında gölge ve perde olmazsak söylenen mesajlara gölge düşürmezsek göreceksiniz ki, bu bölüm bize çok şey verecek, çok şey istifade ettirecek.

"Efendimiz ümmetini nasıl sevdi?" başlığı altında biz Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ümmeti olan bizlere nasıl bir sevgi beslediğini anlamaya çalışacağız.

Efendimiz'in dünyasında "ümmet" dediğimiz zaman çok şey duyarız değil mi? *Ümmet* dediğimizde; Efendimiz'in on üç yıl Mekke'de, on yıl Medine'de, ne zaman bıçak kemiğe dayanmışsa ilk aklına gelen, dolayısı ile ilk diline gelen kelimeyi demiş oluruz.

Ümmet dediğimizde, bir beşer olarak Efendimiz'in varacağı en son sınır olan Sidretü'l-Münteha'da bile; cenneti, cehennemi, hesabı, haşrı görür görmez "Ah … Ah …" deyip inlediği kelimeyi demiş oluruz.

Ümmet dediğimizde, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sevr'de, sadık dostu Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) ile düşmanlarının nefeslerini enselerinde hissederken, sonra zorlu bir yolculuk ile Yesrib'e doğru yürürken aklından geçirip, dilinden düşürmediği bir kelimeyi demiş oluruz.

Ümmet dediğimizde, Efendimiz'in ilk, son ve tek haccı olan Veda Haccı'nda, Arafat'ta, Müzdelife'de, Mina'da dualarına en fazla kattığı kelimeyi demiş oluruz.

Ümmet dediğimizde, Efendimiz'in ne zaman ve nerede dua ederse etsin, hiç dilinden düşürmediği kelimeyi demiş oluruz.

Ümmet dediğimizde, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefatına günler kala, Allah'a yakarışlarının en fazla konusu olan kelimeyi demiş oluruz.

Demek ki, *ümmet* demek; Âlemlere rahmet olarak gönderilen Kutlu Elçi'nin nefesleri sayısınca inlediği/dillendirdiği bir kelimeyi hatırlamak demekmiş …

İslam ümmetinin bugün bile Hz. Peygamber'e duyduğu muhabbet ve sevda her türlü övgüye layık bir davranıştır. Hâlen bu ümmetin içerisinde az ya da çok, sahabe hasbiliğinde kendini Efendimiz'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve O'nun risalet davasına kurban edenler varsa bu bile Efendimiz'in bu ümmeti nasıl bir sevgi ile sevdiğinin en büyük delili değil midir? Çünkü, sevgide en temel ilkelerden birisi; *"Seven sevilir."* ilkesi idi; eğer Efendimiz ümmetini büyük bir sevgi ile sevmese idi, ümmet O'nu böyle bir sevgi ile sevebilir miydi?

Gerçekten Efendimiz ümmetini, yani bizleri çok sevdi. Bizi kendisine en büyük dert edindi; bizler için bir ömür çırpınıp durdu. Kur'an'ın beyanı ile Rauf ve Rahim olan[180] o peygamber; öz analarımızdan, babalarımızdan bizlere daha fazla şefkat ve merhamet gösterdi. Böyle olduğu için analar, babalar, eşler, çocuklar, nefisler O'na feda edildi. Eğer Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize bu saydığımız şeylerden daha yakın, daha sevgili, daha merhametli olmasa idi; *"Fedeke ebî ve ümmî ve nefsî/Anam, babam, nefsim sana feda olsun."* denir miydi?

---

[180] Tevbe Sûresi, 9/128

Öyleyse gelin bir ömür أُمَّتِي...أُمَّتِي **"Ümmetî... Ümmetî"** diye inleyen o hüzünlerin peygamberinin sesine ve sedasına kulak verelim; bakalım bizleri nasıl sevmiş, bizlere nasıl bir sevgi beslemiş; birkaç rivayet ışığında anlamaya çalışalım.

Bizler, Efendimiz'e ümmet olmayı en büyük şeref ve nimet olarak görmeli ve bu nimete hakkı ile şükretmeliyiz. Bir nimete daha şükretmeliyiz ki Efendimiz çağlar öncesinden, çağlar sonrasına haykırırken, kendisini görmeden iman eden, sesini işitmeden davetine koşan bahtiyarlara; "*kardeşlerim*" demiştir. [181] O'na ümmet olmak bir şeref, O'na kardeş olmak bin şereftir.

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Gece İbdetlerindeki Yakarışları***

Bizi kendisine kardeş gören Efendimiz'in bir gecesini, sahabeden Abdullah b. Amr (Radiyallahu Anhu) nakleder. Der ki: *"Bir gece ben Efendimiz'in ibadetine şahit oldum. Allah Resulü o gece iki Kur'an ayetini kendine serlevha yapmıştı."* Kur'an'a şefkat ve merhametleri ile giren iki peygamberin yaptıkları iki dua Hz. Peygamber'in de o gece dilindedir. Bu Kur'anî dualardan birinin sahibi Hz. İbrahim'dir. Efendimiz'in atası olan İbrahim (Aleyhis Selam) şöyle yakarıyordu: ***"Allah'ım muhakkak ki o putlar insanların birçoğunun sapmasına sebep oldu. Rabbim şimdi kim bana uyarsa o bendendir. Ama kim de bana karşı gelirse artık sen bilirsin. Sen bağışlayan ve merhamet edensin."*** [182]

Ayetin mesajı gayet açıktır; ama bir noktaya dikkatlerimizi yoğunlaştıralım ki Efendimiz'in neden özellikle bu ayeti seçtiği-

[181] Müslim, *Taharet,* 39; Nesaî, *Taharet,*110; İbn Mace, *Zühd,* 36

[182] İbrahim Sûresi, 14/36

ni daha iyi anlamış olalım. Hz. İbrahim (Aleyhis Selam) bu duasında diyor ki: "Ya Rabbi! Bu putlar insanların birçoğunu saptırdı. Bir kısmı bana tabi oldu; zaten bana tabi olanlara senin vaadin bellidir. Bana karşı olanlara gelince onları ben sana havale ediyorum. Ama havale ederken de onları Aziz, Celil, Cebbar, Kahhar, Müntakim veya gazabını dile getiren herhangi bir ismine değil, Gafur ve Rahim isimlerine havale ediyorum."

Bu duanın yanında Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Kur'an'a Hz. İsa'nın (Aleyhis Selam) diliyle giren şu duayı da okumuştu. Hz. İsa diyor ki: ***"Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin."*** [183] Hz. İsa bu duayı niçin yapmıştır biliyor musunuz? Cevabı aynı surenin 116. ve 117. ayetlerindedir: Allah, Hz. İsa'ya diyor ki: ***"Bu insanlara: 'Beni ve anamı Allah'tan başka iki ilah olarak bilin' diye sen mi emrettin?"*** Allah (Celle Celaluhu) elbette biliyordu ki Hz. İsa böyle bir şeyi asla demeyecekti; ama burada çok önemli bir mesajı duyurma adına Rabbimiz böyle diyor. İnsanlar güya sevgi adına Hz. İsa'yı ve annesini hâşâ ilah seviyesine çıkardılar. Allah da insanlara aklınızı başınıza alın dercesine Hz. İsa'ya soruyor: "Madem sen bunlara böyle bir şey demedin, o hâlde bunlar nasıl böyle büyük bir cürüm işlemeye kalkışırlar?" Sonra Hz. İsa, Rabbimizin bu sorusuna karşılık kavmine karşı neler anlattığını tek tek anlatır: ***"Ben onların içerisindeyken onları kontrol edendim, ama şimdi artık bir şey yapamam."*** [184] diyor ve en son bu duayı yapıyordu.

---

[183] Maide Sûresi, 5/118

[184] Maide Sûresi 5/ 117

Efendimiz'in onlarca dua ayetinin içerisinden özellikle bu iki ayeti gece ibadetinde seçerek, okumasının önemli bazı sebepleri vardı. Bu sebepleri üç başlık altında toplayabiliriz.

1- Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) özellikle kendi tabiatına biraz daha fazla uyan Hz. İbrahim ve Hz. İsa'nın tavırlarını kendisine örnek olarak alıyordu.

2- Hz. İbrahim'in ve Hz. İsa'nın kavimlerinin sapmalarının aynısı, Efendimiz'in kavminde de olduğu için özellikle o iki peygamberin yaptıkları duaları seçiyordu.

3- Efendimiz adeta diyordu ki: "Madem Allah onların sözlerini Kur'an'a ayet olarak yazmış, demek ki o sözlerden hoşnut olmuştu. Onlardan hoşnut olan, benden de hoşnut olur." düşüncesi ile Efendimiz bu duaları gece yakarışlarının serlevhası yapıyordu.

İşte Abdullah b. Amr rivayeti ile Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), gecenin o siyah zülüflerinde, bu iki dua ayetini okuyor, gözyaşı döküyor, sonra secdeye kapanıyor ve şöyle yakarıyordu:

"أَللَّهُمَّ أُمَّتِي... أَللَّهُمَّ أُمَّتِي **Allahümme ümmetî… Allahümme ümmetî/ Allah'ım benim ümmetim… Allah'ım benim ümmetim…"** Dakikalarca, belki saatlerce bu hâl devam ediyor; ağlıyor, ağlıyor, ağlıyor… Artık nasıl bir hâl vaki oluyorsa Cenab-ı Hak, O'nun ümmetine olan düşkünlüğünün hatırına Cebrail'i gönderiyor ve şöyle bir müjdeyi veriyordu. Cebrail diyordu ki: "Rabbim dedi ki: '**Ey Resulüm! Biz ümmetin hususunda Seni memnun edeceğiz ve Seni üzmeyeceğiz.**" Efendimiz bu müjdeyi alınca, mübarek yüzünde güller açmaya başlıyor,

seviniyor, bir taraftan gözyaşlarını silerken öte taraftan Rabbine karşı şükürlerini beyan ediyordu. [185]

Sadece bu rivayet bile, O'nun ümmetine olan sevgisinin ne boyutta olduğunu anlamamız için yeterlidir değil mi?

Buna benzer bir tabloyu da Hz. Aişe (Radiyallahu Anha) validemiz nakletmektedir.[186] Aişe validemiz der ki: *"Bir gece neredeyse sabaha kadar Allah Resulü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kıyamda, secdede dua ettiğini gördüğümde dayanamadım, gidip yanına Fetih Sûresi'nde geçen şu ayeti okudum: **'Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar, sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.'*** [187] *Resulullah bu ayeti duyunca tebessüm etti, ben O'nun bu tebessümünden aldığım güç ile dedim ki: 'Ya Resulallah! Allah sana bunca ikram vermiş iken, seni bu denli ızdıraba sokan nedir?' Benim bu sözüme karşı gözleri dolu dolu oldu ve dedi ki:*

يَا عَائِشَةُ! اَفَلاَ اَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا **"Ya Aişe! E felâ ekûnu abden şekûra/ Ey Aişe! Şükreden bir kul olmayayım mı ?"**

Aişe validemiz bu söz karşısında artık hiçbir şey söyleyemiyor. Ama rivayetin devamında şunu beyan ediyor: "O gece hep şu ayeti okuyup durdu: ***"Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarındır. Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin."*** [188]

---

[185] Müslim, *İman,* 356

[186] Müslim, *Münâfikîn,* 81

[187] Fetih Sûresi, 48/2

[188] Maide Sûresi, 5/118

Demek ki Efendimiz'in o gecesinde de birçok gecesinde olduğu gibi, gündemi ümmetiymiş demek o gece de ümmetine yani bizlere dua etmiş, gözyaşlarını bizim için akıtıp seccadesini ıslatmış… Demek, Efendimiz bir taraftan Allah'a karşı şükrünün bir ifadesi olarak sorumluluğunun altında böyle inlerken, bir taraftan da ümmeti için büyük bir isâr ile çırpınıp durmuş. Zaten isâr da bunu gerektirirdi değil mi? Ne demekti isâr? *Yaşamak için yaşamak değil, yaşatmak için yaşamaktı.* Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de yaptığı bundan başka bir şey değildi.

Süyûtî'nin, İbn Münzir'den aktardığı başka bir rivayette de biz Efendimiz'in ümmetine olan sevdasının nasıl bir düzeyde olduğunu daha iyi görüyoruz. Efendimiz bir gün Kur'an'dan şöyle bir ayet okur: ***"Biz senden önce de hiçbir beşere ebedilik vermedik. Şimdi sen ölürsen sanki onlar ebedi mi kalacaklar?"*** [189]

Ayetin mesajı gayet açık değil mi? Bu ayeti kendimize nazil olmuş olarak anlasak ve burada öleceğinin haberi verilenin Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) değil de bizzat kendimiz olduğunu düşünsek acaba bu ayete karşı tepkimiz nasıl olurdu? Bizim tepkimiz bir tarafa bu ayeti o gün okur okumaz Efendimiz'in dilinden dökülen cümle şu olmuştu:

فَمَنْ لِأُمَّتِي؟ **"Fe men li ümmeti?/Peki, (benden sonra) ümmetime ne olacak?"** [190]

Efendimiz'in ayet karşısındaki ilk tepkisi bu olmuştur. Bu nedir? Ana gibi, ölüm döşeğinde bile çocuklarını düşünen, ben

[189] Enbiya Sûresi, 21/34

[190] Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr,* c. 4, s. 318

gidince onların halleri ne olacak diye endişelenen bir ananın çırpınışı ne ise, O'nun çırpınışı da odur.

Yaşamak için yaşamak değil, yaşatmak için yaşamak… Bu sözün Efendimiz'in hayatında nasıl karşılık bulduğunu daha iyi anlayacağımız bir örnek daha aktaracağım: Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün ashabına, kendi ile ümmeti arasındaki ilişkisinin nasıl olduğunu şöyle anlatıyor: **"Benim ile sizin haliniz şuna benzer: Adamın biri karanlık bir gecede ateş yakar. Ateşin alevleri belirince kelebekler/pervaneler o aleve doğru hücum ederler. O ateş yakan adam, kelebekler yanmasın diye onların ateşe doğru uçmalarını engellemeye çalışır. İşte ben de sizin cehenneme hücum etmemeniz için sizleri tutuyorum, sizleri bellerinizden tutup çekiyorum, ateşe atlamamanız için, ateşe düşmemeniz için çırpınıp duruyorum."** [191]

Bir ömür Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çırpınışı bunun için olmuştu değil mi? İnsanlar bu mesajlarla buluşsun diye adeta O, varlığını feda etmişti. Müzzemmil ve Müddessir Sûresi'ndeki davetin mesajlarını insanlara duyurma ayetleri nazil olunca Efendimiz şöyle bir yatağına bakmış: **"Artık uyku vakti bitti Ey Haticem!"** demişti. O, yirmi üç yıllık risaleti boyunca, ümmeti için ne doyasıya yedi ne kanarcasına içti ne rahatcasına yattı, uyudu. Ümmetini sevdiği için, onların cehenneme doğru gitmemeleri için çırpınıp durdu. Öyle ya sevgi fedakârlık isterdi, sevgi vefa isterdi, sevgi istikamet ve ısrar isterdi. Efendimiz de (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ümmetini seven biri olarak, bunların hepsini ziyadesi ile yerine getirdi.

---

[191] Buhari, *Kitabu Ehâdisi'l-Enbiya,* 30

Sahabenin gözde isimlerinden biri olan Abdurrahman b. Avf (Radıyallahu Anhu) naklediyor: "Bir gün Efendimiz'in tek başına Medine dışına doğru yürüdüğünü gördüm. Kendi kendime dedim ki: 'Allah Resulü'ne (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) belli etmeden arkasından yürüyeyim. Hem O'nu korumuş olurum, hem de nereye gittiğine dair merakımı gidermiş olurum.' Efendimiz epeyce yürüdü, Mescid-i Nebevî'den epey uzak bir bahçeye geldi.[192] Orada bir müddet oturdu dua etti. Duasından sonra secdeye kapandı. Ne kadar secdede kaldı bilmiyorum ama dakikalarca o hâlde durdu. Bir aralık ben artık endişelenmeye başladım ve Allah Resulü'nün başına bir iş geldiğini zannettim. Yavaşça yanına sokuldum ve başımı, O'nun mübarek başına doğru yaklaştırdım. Beni fark edince başını kaldırdı: **" Ne var bir şey mi oldu Ey Abdurrahman?"** dedi. Ben: "Hayır, Ya Resulallah! Secdeniz o kadar uzadı ki sizin hakkınızda endişe ettim" dedim. Efendimiz tebessüm etti ve bana dedi ki: **"Ey Abdurrahman! Ümmetim için Rabbimden niyazda bulundum. Sonra Cebrail bana geldi ve dedi ki: 'Ey Allah'ın Resulü! Onlara müjdele ümmetinden kim sana salât ve selam getirirse o Allah'ın rahmet ve mağfiretine nail olur.' Ben de bu güzel müjde için şükür secdesi yapıyordum."**[193]

Abdurrahman b. Avf (Radıyallahu Anhu), bu müjde üzerine sevinir, koşa koşa Medine'ye gelerek bu güzel müjdeyi sahabe ile paylaşır. Efendimiz'in orada da sevindiği şey ümmeti olmuştur.

---

[192] Bu olayın geçtiği bahçe, Mescid-i Nebevî'nin 900 m. kuzeyindedir. O bahçeye Ömer b. Abdülaziz döneminde olayın öneminden dolayı bir mescid inşa edilmiştir. *Secde Mescidi* diye bilinen bu mescid, bulunduğu caddeden dolayı Ebû Zer Mescidi diye de isimlendirilmektedir.

[193] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 1/191

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Veda Haccı ve Hac'daki Yakarışları***

Efendimiz Hicret'in 10. yılı, Zilkade ayının 26. günü,[194] bir Cumartesi sabahı binlerce sahabe ile birlikte son ve tek Haccını eda etmek üzere Medine'den Mekke'ye doğru yola çıktı. [195] Efendimiz yola çıktığı andan itibaren bakışlarını dünyadan ukbaya çevirmişti. Artık O ne söyleyecekse öncesine ya da sonrasına: **"Artık bu yıldan sonra bir daha görüşemeyebiliriz."** diye ekliyordu. [196]

Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Tevriye günü, Mina'da gecelemiş, ertesi gün sabahın erken saatlerinde on binlerle beraber Arafat'a doğru hareket etmişti. Efendimiz daha Arafat'a varmadan, sahabe O'nun için şu an Nemire Mescidi diye bilinen yerde bir çadır kurmuşlardı.

Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) büyük bir coşku ve heyecan ile Arafat'a ulaştı. Biraz istirahat ettikten sonra dua ve istiğfara başladı. Buradan sonrasını İbn Abbas şöyle nakleder: "Öğlen vakti olunca Efendimiz öğle ve ikindi namazlarını cem ve kasr yaparak bize kıldırdı. Sonra secdeye kapandı. Dakikalar süren bir secde yaptı; o kadar uzadı ki secdesi ben biraz endişelendim; başımı, mübarek başına yaklaştırdım; baktım ağlıyor ve bir şeyler söylüyor. Biraz daha dikkat ettim, söylediği tek şeydi: أُمَّتِي! أُمَّتِي! **"Ümmetî… Ümmetî…"** Sonra kalktı ama yüzünde bir hüzün vardı. Biz o hüzne hüzün eklememek için artık bir şey sormadık.

---

[194] Bu tarihin Miladi karşılığı: 22 Şubat 632'dir.

[195] İbn Hişam, *Sîre,* c. 4, s. 601; Vâkıdî, *el-Megazi,* c. 3, s. 1089

[196] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/367; Tirmizi, 234

Vakfeye durdu; dua dua yakardı. Yine dilinden düşürmediği kelime: **"Ümmetî… Ümmetî…"** idi. Akşam vakti olunca namaz kılmadan Müzdelife'ye doğru yola çıkılacaktı. O anda Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Arafat'ta son duasını yaptı. Dua yine aynı şey içindi: **"Ümmetî… Ümmetî…"** İçimizden biri sordu: 'Ya Resulallah! Sabahtan beri ümmetin için yakardın, durdun. Peki, Rabbin bu duaların için ne dedi?' Efendimiz dedi ki: **"Rabbim buyurdu ki: Muhakkak ki ben zalimden başkasını mağfiret ettim. Ama zalimden ise mazlumun hakkını alırım."**[197] Bu büyük bir müjde idi. Aslında Rabbimizin verdiği müjde; "kul hakkı ve şirk dışında tüm günahların affedileceği" müjdesi idi. Ama Efendimiz halen hüzünlüydü. İbn Abbas rivayete devam ediyor: "Arafat'tan tam çıkacağımız anda Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: **"Ey Rabbim, dilersen mazluma cennette mükâfatını verir, zalime de mağfiret edersin."**

Efendimiz'in zalime burada mağfiret dilemesi, nasıl anlaşılmalı? Elbette buradaki mağfireti bu konuda geçen diğer ayet ve hadislerin ışığında tam anlamı ile anlayabiliriz. Ancak burada kısaca belirtmek gerekirse meselenin özü şudur: Aslında Efendimiz'in burada zalime yaptığı mağfiret, zalimin zulmünü sonlandırıp, rahmete muhatap olması yakarışıdır.

İbn Abbas'ın rivayetine göre Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu son duasına Arafat'ta icabet gelmedi. Ama Efendimiz bu duaya Müzdelife'de de devam etti; sabah vakti Müzdelife'de aynı duayı tekrarladı. [198]

---

[197] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/14; İbn Mace, 1002

[198] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/14; İbn Mace, 1002

Buradan sonrasını Hafsa (Radiyallahu Anha) validemiz nakleder: "Efendimiz Müzdelife'de duasını bitirdikten sonra birkaç gündür yüzünde görmediğimiz bir sevinç ve tebessüm oluştu. Hepimiz O'nun bu halini fark etmiştik. Hz. Ebû Bekir (Radiyallahu Anhu) ve babam Hz. Ömer (Radiyallahu Anhu) de bunu fark etmişlerdi. O anda Hz. Ebû Bekir, Efendimiz'e dedi ki: 'Anam babam sana feda olsun Ya Resulallah! Sizi hiç böyle görmemiştik, sizi böyle güldüren ve sevindiren nedir?' [199] Efendimiz yüzünde tebessüm olduğu hâlde dedi ki: **"İstediğimi aldım, ey Ebû Bekir! Ümmetimin affı için Rabbime yakarıp duruyordum. Arafat'ta Rabbim zalimler dışındakileri affettiğini söylemişti. Ben duaya devam edince, zalimlere de af yolunu açacağını söyledi. Bu müjde gelince İblis, yerden bir avuç toprak aldı, başına çalmaya başladı ve buradan kaçtı. Giderken, 'Vay bana, helak oldum, helak oldum!' diyen feryatlarını duydum. İblis'in bu halini görünce, sevindim ve gülmeye başladım."** [200]

Efendimiz'in Veda Haccı'ndaki bu yakarışları ümmetine olan sevgisinin ne boyutta olduğunu bizlere gösteren en önemli işaretlerdendir.

- ***Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ümmeti Adına Kurban Kesmesi***

Hicret'in 2. yılı Efendimiz, Zilhicce'nin dokuzunda Sevik Gazası'ndan dönmüş, Medine'ye selametle kavuşmuştu. Ertesi günü, yani Zilhicce'nin 10. günü, Allah (Celle Celaluhu) bu ümmete bir hediye olarak Kurban Bayramı'nı vermişti. Efendimiz o gün Müs-

[199] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/15; İbn Mace, 1002

[200] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 4/14; İbn Mace, 1002; İbn Kesîr, *el-Bidaye,* c. 5, s. 176

lümanlarla birlikte namazgâha çıktı ve ilk kez Müslümanlara iki rekât Kurban Bayramı namazı kıldırdı. O gün kıldırdığı namazın ilk rekatında Fatiha'dan sonra Kâf Sûresi'ni, ikinci rekatında ise Kamer Sûresi'ni okudu. [201] Namazdan sonra bir hutbe îrad etti. Bu hutbelerinde, imkânı olan Müslümanlara kurban kesmelerini emretti. Hutbesini bitirdikten sonra kendi kurbanlarını kesmek için hazırlık yaptı. Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o gün, kendisi için iki kurbanlık koç almıştı.

Satın aldığı semiz, boynuzlu, beyaz koçtan birini keserken, **"Allah'ım! Bu, Senin birliğine ve Senden bana gelenlere şehâdet eden bütün ümmetimin namınadır."** dedi. İkinci kurbanını keserken ise: **"Allah'ım! Bu da Muhammed ve Muhammed'in ev halkı içindir"** buyurdu. Kesilen bu kurbanlardan kendileri, ev halkı ve yoksullar yediler. Efendimiz'in hayatında kesilen ilk Kurban işte bu bayramda olmuştu. [202]

Efendimiz hayatının sonuna kadar da kurbanları hep böyle kesmiştir. Yani hayatının sonuna kadar Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ümmeti adına kurban kesmiştir. Sevgiyi görüyor musunuz? Başka bir söze gerek var mı?

- ***Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Dünya'ya Veda Ederken***

Efendimiz hastalanıp yatağa düştüğünde, sahabe artık Efendimiz'in ebedi hayata doğru yelken açtığını anlamışlardı. Bundan dolayı da her zamankinden daha hassas bir hâlde, Efendimiz'in kendilerine söylediği sözlere dikkat kesilmişlerdi. Son on üç gününde Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bazı sözleri ve vasiyet niteliğindeki

[201] Ebû Davud, 300

[202] İbn Sa'd, *Tabakat*, c. 1, s. 248, 249

bazı konuşmaları olmuştu. Onların hepsini alt alta topladığımız zaman, Efendimiz'in özellikle üç konu hakkında bir ızdırap içerisinde olduğunu görmekteyiz. Nedir bu üç konu?

Namaz, ashab ve ümmet… Evet, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) son on üç gününde dilinden düşürmediği üç kelime bunlardı.

Adeta, Efendimiz'in bu dünyadan giderken vermek istediği mesaj şu idi: *"Namaz dinin direğidir.* [203] *O direği insanlık ailesi içerisinde en güzel diriltenler, bana ashab/dost ve arkadaş oldular. Bana ümmet olduklarını iddia edenler de din binasının direği olan namazı ikame etmeliler ki sahabe ile aralarındaki bağ kopmasın."*

Zaten Efendimiz, sahabeden Rebia b. Ka'b'ın (Radiyallahu Anhu) şahsında bu mesajı bize vermemiş miydi? Suffa Mektebi'nin talebelerinden olan Rebia b. Ka'b el-Eslemi [204] rivayet ediyor, diyor ki: "Bir gece Resullullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kapısının eşiğinde yattım. Kendi kendime dedim ki: 'Bu gece ben Allah Resulü'ne hizmet edeceğim.' Gecenin bir yarısında baktım ki Resulullah uyandı. Hemen koştum, abdest alması için suyunu götürdüm. Efendimiz bana engel olmaya çalışmasına rağmen ben zorlayarak hizmet etmeye muvaffak oldum. Bu hizmetimden Efendimiz memnun oldu ve bana dönüp dedi ki: **"İste Ey Rebia! Benden ne istiyorsan iste!"** Dilim tutuldu, bir anda ne diyeceğimi şaşırdım ve bu dünyada en çok arzuladığım şeyi o anda Allah Resulü'nden istedim. Dedim ki: " Ya Resulallah! Dua et cennette seninle birlikte ola-

[203] Bu hadis, birkaç farklı rivayet ile bizlere ulaşmıştır. Bu rivayetlerin birinde, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurmuşlardır ki: **"Bu dinin başı İslam'dır, direği namazdır, zirvesi cihaddır!"** (Tirmizi, 2619)

[204] Hakkında daha geniş bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsabe,* s. 584

yım." Efendimiz tebessüm etti ve dedi ki: **"Sadece bunu mu istiyorsun?"** Dedim ki: " Evet, Ya Resulllah! Bundan başka hiçbir şey de istemiyorum." Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dedi ki: **" Ben dua edeceğim ama sen de bana secdelerinle/ namazlarınla yardımcı ol!"** [205]

Allah Resulü bu sözü ile Rebia b. Ka'b'ın şahsında aslında tüm ümmetine bir müjde veriyor. O müjde, cennette Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber olma müjdesidir. Bu müjdeye nail olabilmenin yolu, ümmet olmanın en büyük işareti olan namazdan, namaza olan ehemmiyetten geçiyor. O'nu sevmek, O'nun sevdiklerini de sevmektir. O'nun için namaz ne idi? **"Gözünün nuru"** idi değil mi? [206] Aslında namazı sevmek, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gözlerini sevmektir. Namazı sevmek, O'nu sevmektir. Namazı sevmek, O'nun vasiyetine sahip çıkmak, mirasını yetim bırakmamaktır.

[205] Müslim, *Salât,* 226; Ebû Davud, 1320; Tirmizi, 3416

[206] **"Bana dünyanızdan güzel koku ve kadın sevdirildi. Namaz ise gözümün nuru kılındı."** Nesâî, *İşretü'n-Nisâ,* 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* 3/285; Hâkîm, *Müstedrek,* 2/175

Sözün Sonu

Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek ellerinde yetişen o güzide nesil, yaşadıkları hayatla bize pek çok şey öğrettikleri gibi, bize gerçek sevgiyi de öğrettiler. Onlar, seviyormuş gibi sevmemişlerdi, gerçekten sevmişlerdi. Onların sevgilerini öğrenen, aslında kendisinin o ana kadar gerçekten sevmediğini itiraf edecek, gerçek sevgiyi elde etmenin yollarını aramaya başlayacaktır.

Elbette sahabenin Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) duyduğu sevgi ile bizlerin sevgisi arasında çok bariz farklar vardır. Böyle bir farklılığın olması bir noktaya kadar da gayet tabiidir. Çünkü o nesil, Efendimiz'in kutlu atmosferinde yetişmiş, O'nu kitaplardan, anlatılardan değil, bizzat kendisinden tanımışlardı. Bu bahtiyarlığın verdiği avantaj ile onlar Efendimiz'i çok iyi tanımışlardı. Sevginin

en önemli ilkelerinden biri de tanımaktı. *Muhabbet marifet ile başlardı.* Ancak tanıyan hakkıyla severdi, onlar da Efendimiz'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çok iyi tanıdıkları için çok sevmişlerdi. Bu bahtiyarlıktan mahrum olan bizler, eğer tanıma noktasında bir çaba ortaya koymazsak O'nu hakkıyla tanıyamadığımız için hakkı ile sevemeyecek, O'nun tarafından da sevilemeyeceğiz.

Bu meseleyi daha iyi anlayacağımız bir örneği sahabenin büyüklerinden Abdullah b. Mesud (Radıyallahu Anhu) bize aktarmaktadır. Malumunuz, Abdullah b. Mesud, sahabe içerisinde çok önemli bir yeri olan bir sahabîdir. İlklerdendir; Darû'l-Erkam'da, Efendimiz'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek ellerinde yoğrulup bir âlim, bir ârif ve hepsinden önemlisi bir âmil olmuştur. O, Kur'an'ı ve Efendimiz'i o kadar doğru anlamıştır ki başta Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer olmak üzere nice büyükler, onun düşüncesini almadan iş yapmazlar; onun söylediği fikri en isabetli görüş olarak kabul ederlerdi. O büyük insan, Efendimiz'in vefatından yirmi bir yıl sonra, Hicri 32. yılda vefat etmiştir. Hz. Peygamber'den sonra yaşadığı yirmi bir yıl bizler için çok önemlidir. Çünkü o yıllar boyunca, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) miras olarak bıraktığı o nebevî terekenin *intikal ve muhafazası* için yoğun bir çaba harcamıştır. Yaşadığı günlerde insanlar, onun söylediği her sözü çok önemsemiş, onun gösterdiği şekilde bir düşünce ile kulluk yolunda yürümeye çalışmışlardır. İşte kısaca böyle özelliklerin sahibi olan Abdullah b. Mesud, bir gün Efendimiz'i görme bahtiyarlığına erememişlerden biri için bir şehadette bulunmuştur. Ne demiştir biliyor musunuz? Tabîin'den olan bir zat hakkında demiştir ki: *"Ey Ebû Yezid! Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) seni görmedi, ama eğer görseydi seni çok severdi."*

Peki, böyle bir müjdeyi hak eden Ebû Yezid kimdir? Neden İbn Mesud, onu bu kadar takdir etmiş ve böyle bir müjdeyi ona vermiştir? Ebû Yezid, künyeli bu büyük âlimin asıl adı, er-Rabî b. Hüseyin'dir. Aslen Kufelidir. Kufe'de yaşamış ve orada da vefat etmiştir. Bu büyük insanın hayatına baktığımız zaman, birçok alanda zirve olduğunu görürüz. Mesela; ibadete olan düşkünlüğü, zühd hayatı, takvası ve elbette ki ilmi, hep takdire şayan olan özelliklerdendir. Onu bize anlatan biri şöyle diyecektir: **"Ebû Yezid ile bir yıl otursan sen ağzını açıp ona bir şey sormadıkça o asla konuşmazdı."** Yani, o ne ilmini satmaya çalışır, ne kendini belli etmeye çalışır ne de gereksiz konuşmalara fırsat verirdi. Öyle bir Efendimiz'i severdi ki, bakanlar onda Efendimiz'i hatırlar, Allah'ı (Celle Celâluhu) hatırlar, imanı ve ihsanı hatırlardı. Bundan dolayıdır ki bazen o çağın insanları dünya meşgalesine dalıp, Allah'ı, Resulü'nü, imanı, kitabı unuttuklarında birbirlerine diyorlardı ki: *"Gelin, Ebû Yezid'in evine gidelim, ona bakıp biraz imanlarımızı kavileştirelim."*

İşte Ebû Yezid, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile aynı zamanı ve aynı mekânı paylaşmamasına rağmen, O'nu hakkıyla sevip, sevgisinin gereklerini yerine getirdiği için, bir sahabe tarafından böyle bir müjdenin sahibi olmuştu. Demek ki biz de Efendimiz'i hakkıyla sevsek ve o sevginin ispatı olacak amelleri ortaya koysak aynı müjdeyi kazanmamız imkân dâhilindedir.

Zaten sahabenin bu alandaki rehberliğinin en önemli neticesi de bunun imkân dâhilinde olduğunu bizlere öğretmek değil midir? Onlar bize özellikle sevgiye dair çok şey öğrettiler. Sevginin ucuz olmadığını, sadece söz olmadığını, kelimeleri boğaz-

dan yaldızlı bir hâlde çıkarmakla sevginin yerine gelmeyeceğini öğrettiler. Onlar bize sevginin gerçek anlamının ne olduğunu, gereklerinin neler olduğunu, sevmenin insana neler yaptırması gerektiğini yaşamlarıyla, örnek hayatlarıyla öğrettiler.

Peki, ne anlama geliyormuş, sahabenin dünyasında sevgi?

Onların dünyasında;

- Sevgi, özlemektir.
- Sevgi, beklemektir.
- Sevgi, sahip çıkmaktır.
- Sevgi, vermektir.
- Sevgi, göze almaktır.
- Sevgi, kurtulmaktır.
- Sevgi, kurtarmaktır.
- Sevgi, feda etmektir.
- Sevgi, feda olmaktır.
- Sevgi, vazgeçmemektir.
- Sevgi, vefalı olmaktır.
- Sevgi, istikamet üzere kalmaktır.
- Sevgi, sevdiğinin uğrunda ölmektir.

Ve daha neler nelerdir?..

Son sözümüz, şu duamız olsun:

Ya Rabbi! Bizleri sev!

Bizleri sevenlerden eyle!

Bizleri sevdir!

Bizleri sevindir!

Ya Rabbi! Ne Ebû Bekir gibi sadakatli bir duruşumuz

Ne Ömer gibi celaletli bir halimiz

Ne Osman gibi Yusuf misali bir iffetimiz

Ne Ali gibi ilim ve cesaretimiz

Ne Hatice gibi vefa ve fedakârlığımı

Ne Sümeyra gibi aşk ve sevdamız

Ne Nesibe gibi mücadele ve gayretimiz var.

Ama Ya Rabbi! Eğer senin katında bir değeri varsa kırık dökük bir kalbin, başta Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olmak üzere tüm büyüklere karşı bir muhabbeti ve sevgisi var; bu sevginin hatırına kurtuluşu ümit ediyoruz. Hani büyük sahabî Enes b. Malik demişti ya: "Efendimiz'den duyduğumuz; '**Kişi sevdiğiyle beraberdir.**' sözüne sevindiğimiz kadar başka hiçbir şeye sevinmiyorduk. Çünkü bu söz bizim için adeta bir düğün bayramdı. Bu sözü her ikrar edişimizde diyorduk ki: Bizler Hz. Peygamber'i, Hz. Ebû Bekir'i (Radiyallahu Anhu) ve Hz. Ömer'i (Radiyallahu Anhu) çok seviyoruz. Her ne kadar amellerimiz onlarınki kadar olmasa bile bu sevgimizin hatırına ahirette onlarla birlikte olmayı ümit ediyoruz."

Hz. Enes, inşallah onlarla beraberdir de bizler de yeterli olmasa da yüreklerimizde beslediğimiz sevgilerin hatırına onlarla beraber olmayı temenni ediyoruz.

Ya Rabbi! Umduklarımıza nail et, korktuklarımızdan emin kıl.

Ya Rabbi! Mahcup etme, ettirme, sevgi iddiaları yüzlerine çarpılanlardan eyleme! (Amin)

Kaynakça

ACLUNÎ, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafa ve Müzilu'l-İlbas Amma İştehere Mine'l-Ahadisi A'la Elsineti'n-Nâs*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1421/2001.

AHMED B. HANBEL, *el-Müsned, el-Mektebetü'l İslamîyye*, Beyrut, Lübnan, 1413/1993.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir; Ahmed b. Hüseyin b. Ali, *Delâilü'n-Nübüvve*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1410/1987.

BEYHAKÎ, *el-Medhal ilâ Kitabi's-Sünen*, Tahk: Muhammed Ziyâür-rahman el-A'zamî, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1410/1987.

BUHARİ, Muhammed b. İsmail Ebu Abdullah, *Sahih el-Buhari*, Mektebetü et-Tevfikiyye, Kahire, Mısır, Tarihsiz.

BUHARİ, *Sahih el-Buhari*, Beytü'l-Efkârü ed-Devliyye li'n-Naşir, Riyad, Suudi Arabistan, 1419/1998.

ÇETİNER, Bedrettin, *Fatiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.

DEYLEMÎ, Şirûye b. Şehradâr, *Firdevsü'l-Ahbâr*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1409/1986.

DİMAŞKİ, Muhammed bin Salih, *Subulu'l-Huda ver-Reşad fi Siret-i Hayri'l-İbad*, Terc: Yusuf Özbek, Ocak Yayınları, İstanbul, 1424/2004.

DİYÂRBEKRÎ, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan, *Tarihü'l-Hamis fi ahvâli enfesi nefis*, Daru's-Sadr, Beyrut, Lübnan, Tarihsiz.

EBÛ DAVUD, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî, es-Sicistanî, *es-Sünen Ebî Davud*, Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, 1414/1994.

EBÛ NUAYM, Ahmed b. Abdillâh el-İsfehânî, *Hilyetü'l-Evliya ve Taba-kâtü'l-Asfiyâ*, Darü'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut, Lübnan, 1405/ 1986.

EBÛ NUAYM, *Delâilü'n-Nübüvve*, Tahkik: Muhammed Revvas Kal'aci, Abdülber Abbas, Dârü'n-Nefâis, Beyrut, Lübnan, 1412/1991.

HÂKİM, Muhammed b. Abdullah en-Nisabûri, *el-Müstedrek ale's-Sahiheyn*, Darü'l Kutubi'l İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1411/1991.

HÂKİM, *Ma'rifetü Ulumi'l-Hadis*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, Tarihsiz.

HALEBÎ, Allame Ebî el-Fezâ Nureddin Ali b. İbrahim b. Ahmed, *İnsânü'l-Uyûn fi Sîreti'l-Emin el-Me'mûn*, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1428/2008.

HEYSEMİ, Nûriddin Ali b. Ebî Bekr, *el-Mecmâu'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1408/1988.

İBN ABDİLBERR, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed el-Kurtubî en-Nemerî, *el-İstîab fi Ma'rifeti'l Ashab*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1415/1995.

İBN ESİR, İzzuddin Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed, el-Cezeri, *Usdü'l-Ğabe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1424/2003.

İBN HACER, el-Askalani Şihabüddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali, *el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe*, Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, 1425/2004.

İBN HACER, *Fethu'l-Bâri bi Şerhi Sahihi'l-Buhari*, (1-16) Darü'l-Beyan, Kahire, Mısır, 1419/ 1999.

İBN HİŞAM, Ebu Muhammed Abdulmelik, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Mektebetü's-Safa, Kahire, 1422/2001.

İBN İSHAK, Muhammed b. İshak b. Yesâr, *Siretü İbn İshak*, Tahk: Muhammed Hamidullah, Ma'hadü'd-Dirâse, tarihsiz.

İBN KESİR, Ebû'l-Fida İmaduddin, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Darü'l-Kutubi'l-Maarif, Beyrut, Lübnan, 1406/1987.

İBN MACE, Muhammed b. Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Darü'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan 1421/2001.

İBN SA'D, Muhammed; *Kitabü't-Tabakatü'l-Kebir*, Tahk: Ali Muhammed Amr, Mektebetü'l-Hanimî, Kahire, Mısır, 1421/2001

İBN SA'D, *et-Tabakatü'l-Kübra*, Daru's-Sadr, Beyrut, Lübnan 1414/ 1994.

İBN SÜNNİ, Ebû Bekir; Ahmed b. Muhammed b. İshak ed-Dineverî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*, Mektebetü'l-Ezheriyye, Kahire, Mısır, 1420/2000.

İBNÜ'L-CEVZİ, Ebû'l-Ferec Abdurrahman, *Telkîhu Fuhum Ehli'l Eser fi Uyuni't-Tarih ve's-Siyer*, Mektebetü'l-Adab, Kahire, Mısır, 1419/1999.

K. G. Saiyidain, *İkbal'in Eğitim Felsefesi*, Terc: Necmettin Tozlu, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2003.

KÖKSAL, M. Asım, *Hz. Muhammed ve İslamiyet*, Mekke-Medine Dönemi, (c. 1-9) İrfan Yayınevi, İstanbul, 1981.

KÖKSAL, *Hz. Muhammed ve İslamiyet*, Erkam Yayınları, İstanbul, 2016.

KURTUBÎ, Ebû Abdullah, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an*, Terc: M. Beşir Eryarsoy, Buruc Yayınları, İstanbul, 1997.

MALİK B. ENES, Ebû Abdullah, *el-Muvatta*, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi, Kahire, Mısır, 1414/1993.

MÜSLİM, b. el-Haccac, *Sahih-u Müslim,* Çağrı Yayınları, İstanbul, 1414/1993.

NESAÎ, Ahmed b. Şuayb Ebu Abdurrahman, *Sünenü en-Nesaî,* Darü'l-Ma'rife, Beyrut, Lübnan, 1422/2001.

NEVEVÎ, Ebû Zekeriyya Yahya ibn Şeref ibn Mürî, *Riyâzü's-Sâlihîn,* Terc: M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yayınları, İstanbul, 1427/2006.

RÛDÂNÎ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, *Cem'ul-Fevâid Min Câmi'il-Usûl ve Mecma'iz-Zevâid,* Terc: Naim Erdoğan, İz Yayıncılık, Tarihsiz.

SÜYÛTÎ, Celâluddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürrü'l-Mensur Fi't-Tefsir Bi'l-Me'sûr,* Tahk: Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Merkezu'l-Buhûs ve Dirâsati'l-Arabiyye, Kahire, Mısır, 1424/2003.

TABERANİ, Ebu'l Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mucemü'l-Kebir,* Daru İhya-i Turasi'l-Arabî, Beyrut, Lübnan, 1413/1993.

TABERİ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Tarih'ul-Ümem ve'l-Mülûk,* Darû'l Kutubi'l İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1422/2001.

TABERİ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Camiu'l-Beyan an Tevili Ayi'l-Kur'an,* Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, 1415/1995.

TİRMİZİ, Muhammed b. İsa, Ebu İsa, *el-Camiu's Sahih Sünenü't-Tirmizi,* Darü'l İhya Et-Turasi'l Arabî, Beyrut, Lübnan, 1414/1994.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI, *İslam Ansiklopedisi,* (c. 1-37), İstanbul,1988.

VÂHİDÎ, Ebî'l-Hasan Ali b. Ahmed, *Esbabü'n-Nüzûl,* Darü'l-Fikr, Beyrut, Lübnan, 1421/2001.

VÂKIDÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer, *Kitabü'l-Meğâzî,* Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan, 1424/2004.

YEMÂNÎ, Muhammed Abduh; *Ümmü'l-Mü'minîn Haticetü Bintü Huveylid Seyyidetün fi Kalbi'l-Mustafa,* Müessesetü Ulûmi'l-Kur'an, Dımeşk, Şam, 1422/2002.

YILDIRIM, Muhammed Emin, *Hazreti Peygamber'in Albümü*, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

YILDIRIM, *Sahabeyi Nasıl Anlamalıyız?* Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

YILDIRIM, *Nebevi Eğitim Modeli Darû'l-Erkam,* Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

ZEHEBİ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyer Alâmi'n-Nübelâ*, Darü'l-Hadis, Kahire, Mısır, 1427/2006.

ZEHEBİ, T*ecrîd-u Esmai's-Sahabe*, Daru'l-Beyan, Kahire, Mısır, 1406/1987.

Dizin

A

Abbas 33, 34, 82, 138, 159, 173, 174
Abduddaroğulları 85
Abdullah 12, 22, 35, 49, 59, 62, 70, 71, 72, 73, 78, 91, 94, 95, 97, 109, 111, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 132, 135, 141, 166, 168, 180
Abdullah b. Amr 166, 168
Abdullah b. Cahş 22, 111
Abdullah b. Cüd'an 59
Abdullah b. Hişam 70, 71
Abdullah b. Mesud 22, 109, 180
Abdullah b. Muğaffel 12
Abdullah b. Ömer 72, 135
Abdullah b. Tarık 94, 95
Abdullah b. Üneys 91
Abdullah b. Zeyd 115
Abdurrahman b. Avf 21, 108, 172
Abdülmuttalib 18, 59, 114
Âd 33
Afra bint Ubeyd 105
ahlak 17, 18, 21, 22, 46
Ahmed b. Hanbel 29, 35, 68, 81, 85, 92, 130, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 152, 172, 173, 174, 175, 178
Ahzâb 132
Aişe 9, 18, 21, 64, 73, 144, 145, 146, 148, 158, 169
Âiz b. Amr 157, 158, 159
Akabe 19, 92, 115, 116, 119, 124
Âkil 113, 145
Ali 2, 9, 21, 34, 35, 56, 60, 62,

81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 142, 143, 145, 183
ambargo 152
Amine 18
Âmir 113
Ammar b. Yasir 22, 159
Amr 68, 86, 87, 114, 115, 137, 140, 152, 157, 158, 159, 160, 166, 168
Amr b. As 157, 158
Amr b. Hişam 68, 140, 152
Amr b. Ümeyye 137
Amr b. Vûd 86
Arafat 164, 173, 174, 175
Ashab 20, 23, 36, 57, 58, 71, 113, 125, 136, 139, 158, 177
Ashab-ı Kiram 20, 36, 57
Ashab-ı Suffa 92
Asım b. Sabit 92, 95, 96, 101
Asr-ı Saadet 114, 125
âşık 11, 105, 112, 117, 136
Avf 21, 105, 107, 108, 109, 113, 172
Aziz 167

B

Baki Kabristanlığı 35
Basra 12, 87
Bedir 19, 85, 91, 92, 93, 94, 98, 107, 108, 110, 117, 141, 152, 153, 154, 156
Benî Lihyan 91, 92, 94
Benî Mahzûm 149, 150
Benî Teym 61
Benî Ümeyye 76
Benû Kaynuka 19
Benû Kurayza 132
Benû Kureyza 19
Benû Nadir 19
Benû Süleym 138
Bilal 107, 159, 160
Bilâl-i Habeşî 22
Bi'r-i Maûne 90, 91, 137
Busrâ 18

C

Cafer 82
Cebbar 167
Cebrail 14, 74, 156, 168, 172
cehennem 103
Celil 167
Cemile bint Sabit 92
cennet 79, 81, 103
Ceyşü'l-Usra 79, 80
çadır 145, 173

D

Darû'l-Erkam 19, 63, 68, 88, 117, 156, 180

Darû'n-Nedve 84

E

Ebû Bekir 8, 9, 21, 39, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 74, 75, 83, 84, 138, 139, 140, 157, 158, 164, 175, 180, 183
Ebû Cehil 68, 107, 108, 109, 140, 149, 152
Ebû Eyyüp el-Ensari 114
Ebû Kuhafe 59, 65, 66
Ebû'l-Buhturi 152, 153
Ebû'l-Buhturi b. Hişam 152
Ebû Leheb 76, 77, 83, 107, 137, 141
Ebû Seleme 132
Ebû Süfyan 100, 101, 133, 134, 159, 160
Ebû Talha 85
Ebû Talib 18, 67, 81, 82, 89, 90, 107
Ebû Ubeyde b. Cerrah 21, 157
Ebû Yezid 180, 181
Ebûzer-i Gifârî 22
Ehl-i Beyt 34
el-Emin 14
elmas 20
Enes 22, 39, 73, 111, 183, 184
Enes b. Malik 39, 73, 183
Enes b. Nadir 22
Enes b. Nadr 111
Ensar 61, 84, 92, 93, 94, 105, 113, 153, 156
Erkam b. Ebî'l-Erkam 21
Es'ad b. Zürâre 114
Esma bint Amr 115
Esma bint Yezid 22
evrensel 49
Evtas 20

F

Faruk 8, 68
Fatıma 34, 35, 62, 68, 81, 149, 151
Fatıma bint Esed 35
Ficar Savaşları 18
Firavun 109

G

Gafur 167
Gomore 33

H

Habbab b. Eret 22
Habeşistan 77, 78, 133, 141, 156
Habib 29, 114, 117, 118, 124

Hacûn 144, 145
hadis 12, 34, 38, 39, 69, 129, 137, 177
Hafsa 175
Halid 91, 93, 94, 113
Halid b. Ebî Bükeyr 93, 94
Halid b. Süfyan 91
Halime 18
Hamza 85, 87, 111, 120, 151
Haris 62, 110, 112, 113
Hâris b. Rifâa 105, 107
Harre 124
Harun 81
Hasan 81, 148
Haşimoğulları 84, 85
Hatice 9, 14, 18, 21, 56, 77, 82, 88, 89, 90, 143, 144, 145, 171, 183
havari 55
Hayber 87
Haydar-ı Kerrar 87
Hazreç 114
Hendek 19, 85, 132, 137
Hılfu'l-Fudûl 18
hicret 63, 78, 83, 84, 94, 105, 142, 158
Hicret 19, 64, 156
Hilfu'l-Fudul 59
Hira 14, 19, 55
Hubeyb 9, 90, 92, 93, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102
Hubeyb b. Adiyy 9, 90, 92, 95, 98
Huceyr b. Ebî İhab 98
Hûd 33
Hudeybiye 19, 87, 132, 133, 135, 136, 141, 156
Huneyn 20
Hücre-i Saadet 148
Hüseyin 81, 148, 181

I

İblis 175
İbn Abbas 33, 34, 138, 173, 174
İbn Kamia 111, 120, 122, 123
İbn Kesir 34, 62, 66, 158
İbn Mülcem 87
İbrahim 29, 35, 84, 88, 166, 167, 168
İfk 19
ilah 167
İsa 83, 167, 168
İsra 19
İyas 113
'İyaş bin Ebî Rebî'i 138

K

Kâbe 13, 18, 61, 87, 88, 96, 133, 134, 144, 151, 152

Kadisiye 113
Kahhar 167
kasr 173
Kayser 136
Kevser 36
Kıble 19
Kisra 136
koç 176
kördüğüm 146
Kufe 60, 87, 181
kunut 90
Kurayzaoğulları 132
kurban 113, 124, 125, 130, 165, 176
Kurban Bayramı 175, 176
Kureyş 34, 91
Kurtubî 28

L

Lût 33, 78

M

Maviye 98, 99
Mâzin b. Neccar 114
Medine 19, 64, 70, 71, 73, 74, 78, 79, 81, 90, 91, 93, 94, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 114, 116, 118, 121, 133, 142, 157, 164, 172, 173, 175
Medyen 33
Mekke 13, 20, 61, 63, 66, 68, 76, 77, 84, 87, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 105, 106, 107, 110, 115, 116, 119, 120, 121, 133, 134, 135, 136, 138, 144, 149, 152, 155, 158, 159, 164, 173
Mekke Fethi 20, 149, 155, 158
Merru'z-Zehran 159
Mersed b. Ebî Mersed 93
Mescid-i Nebevî 71, 172
Mesrûk 145
Mikail 74
Miraç 19
Muâhât 19
Muattıb b. Ubeyd 94
Muavviz 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 119
Muaz 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 119
Mudar 138
Muhammedü'l-Emin 14
muhasara 14, 152
Musa 74, 81
Mus'ab 92, 93, 105, 111, 114, 115, 116, 120, 122

Mus'ab b. Ümeyr 105, 111
Musab b. Ümeyr 21
Mute 20
Mücezzir b. Ziyad 153, 154
Müntakim 167
Münzir b. Amr 137
Müseylemetü'l-Kezzab 117
Müzdelife 164, 174

N

Neb'a 89, 90
Necaşi 136
Neccaroğulları 114
Necid 137
Nemrud 84
Nesibe 22, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 183
Nesibe bint Ka'b 22

O

Osman 9, 21, 35, 76, 77, 78, 79, 80, 133, 134, 135, 141, 142, 183
Osman b. Ma'zûn 35
Ömer 8, 9, 21, 39, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 92, 132, 133, 135, 139, 140, 152, 157, 158, 159, 160, 172, 183

R

Rabî b. Hüseyin 181
Radîatü'l-Kâbe 13
Rahim 165, 167
Rebab bint Abdullah 114
Rebia b. Ka'b 177, 178
Reci' 90, 95
Refik-i Â'lâ 73
Rial 138
risalet 7, 17, 32, 35, 58, 81, 88, 142, 165
Rukiyye 35, 76, 77, 78, 141

S

Sa'd b. Ebî Vakkas 21, 131
Sad b. Ebî Vakkas 93
Safvan b. Ümeyye 98
sahabe 16, 20, 21, 36, 48, 56, 58, 70, 76, 81, 101, 102, 113, 125, 129, 131, 155, 156, 163, 165, 180, 181
sahabî 20, 39, 49, 50, 55, 56, 112, 114, 130, 131, 132, 133, 143, 155, 156, 183
Said b. Zeyd 21
Sa'lebî 34
Salih 33
Seleme bin Hişam 138
Selma bint Amr 114
Selma bint Sahr 62

Selman-ı Fârisî 22, 86
Semûd 33
semure ağacı 156
sevda 57, 64, 66, 87, 88, 93, 94, 99, 101, 102, 104, 109, 110, 123, 124, 125, 129, 136, 138, 144, 147, 165
Sevgi 182
Sevik 175
Sevr 19, 64, 84, 164
Siyer 2, 20, 137
Sodom 33
Suffa 19, 91, 92, 93, 94, 103, 106, 117, 177
Suffa Mektebi 19, 177
Süheyb-i Rûmî 159
Süheyl b. Amr 159, 160
Sülefa 96
Sümeyra 22, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 119, 183
Sümeyra bint Ubeyd 22
Şam 18
Şeybe 84
Şib-i Ebî Talib 19, 152, 153
şirk 92, 174
Şuayb 33

T

Taberi 33, 82, 83, 100, 109, 111, 120, 136, 154
Tâif 19, 20, 136
Talha b. Ubeydullah 21
Tebuk 20
Tebûk 78, 79, 81
Ten'im Mescidi 99
Tevriye 173
tirit 145

U

Ubeyd 22, 94, 105, 110, 111
Ubeyde 21, 85, 157
Ubeyde b. Hâris 85
Uhud 19, 85, 87, 91, 92, 93, 94, 96, 109, 110, 111, 112, 113, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 131, 151
Ukbe b. Ebî Muayt 61
Umre 133, 140
Urve 135, 136
Urve b. Mes'ud es-Sekafi 135
Useyye 138
Utbe 76, 85, 141
Uteybe 76, 137, 141
Ümeyr 21, 93, 105, 111
Ümeyye b. Halef 98
Ümeyyeoğulları 85

ümmet 65, 93, 164, 165, 166, 177, 178
Ümmet 164, 165, 177
Ümmü Cemil 62, 77
Ümmü Eymen 22, 35
Ümmü Eymen bint Salebe 22
Ümmü Gülsüm 35, 76, 78, 141
Ümmü'l-Hayr 62
Ümmü Sebatü'ş-Şüheda 113
Ümmü Ümare bint Ka'b 114
Üsame b. Zeyd 148, 150
üsve-i hasene 43
Üsve-i Hasene 22

V

Vahşi 151
Veda Haccı 20, 155, 164, 173, 175
vefa 8, 21, 35, 89, 144, 152, 171, 183
Velid 136, 138, 149
Velid bin Velid 138
Velid b. Muğire 136, 149

Y

Yahya 118
Yemame 113
Yemen 87, 102
Yermuk 113
Yesrib 63, 64, 105, 164
Yusuf 8, 76, 93, 183

Z

Zatü's-Selasil 157
Zekvan 138
Zeyd 21, 93, 94, 95, 97, 98, 102, 114, 115, 118, 119, 124, 148, 150
Zeyd b. Asım 114, 115, 119, 124
Zeyd b. Desinne 93, 94, 95, 98, 102
Zeyneb 35
Zinnureyn 78
Zübeyr b. Avvam 21, 132
zühd 22, 181
Züleyha 93